

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANA BİLİM DALI**

**İRAN VE KUZEY KIBRIS'TA PDR PROGRAMINI
TERCİH EDEN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
KİŞİLİK YAPILARI:
KÜLTÜRLER ARASI BİR KARŞILAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine AKÇA

**Lefkoşa
Aralık, 2017**

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANA BİLİM DALI**

**İRAN VE KUZAY KIBRIS'TA PDR PROGRAMINI
TERCİH EDEN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
KİŞİLİK YAPILARI:
KÜLTÜRLER ARASI BİR KARŞILAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan: Emine AKÇA
Danışman: Doç. Dr. Aşkın KİRAZ**

**Lefkoşa
Aralık, 2017**

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Emine Akça'ya ait “İran ve Kuzey Kıbrıs'ta PDR Programını Tercih Eden Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Yapıları: Kùltürler Arası Bir Karşılaştırma” isimli bu çalışma, jürimiz tarafından Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Üye (Başkan)

Doç. Dr. Ahmet GÜNEYLİ

.....

Üye (Danışman)

Doç. Dr. Aşkın KİRAZ

.....

Üye

Yrd. Doç. Dr. Ayhan ÇAKICI EŞ

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..... / /

Prof. Dr. Fahriye ALTINAY AKSAL

Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tezin içeriğinde sunulan verileri, bilgileri, dokümanları, akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

22/12/2017

Emine AKÇA

ÖZET

İran ve Kuzey Kıbrıs'ta PDR Programını Tercih Eden Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Yapıları: Kültürler Arası Bir Karşılaştırma

Emine AKÇA

Yüksek Lisans, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aşkın Kiraz

Aralık, 2017

Bu çalışmanın amacı Kuzey Kıbrıs'ta ve İran'da Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik alanını tercih eden üniversite öğrencilerinin kişilik yapıları arasındaki farklılıklara dikkat çekmektir. Çalışmada öğrencilerin kişilik ölçümü vasıtası ile uyumluluk, sorumluluk, dışa dönüklük, nevrotizm ve deneyime açıklık düzeyleri belirlenmiş ve iki ülke arasında karşılaştırma yapılmıştır. Araştırma, nicel yöntemle uygun olarak nedensel karşılaştırma deseni ile şekillendirilmiştir. Kuzey Kıbrıs'ta bulunan Yakın Doğu Üniversitesi ile Tahran'da bulunan Allameh Tabatabai Üniversitesi eğitim bilimleri bölümlerinin PDR ana bilim dallarına 2016 - 2017 eğitim öğretim yılında devam eden ve üniversite 2, 3 ve 4'üncü sınıfta öğretim gören 258 öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Bu araştırma için veri toplama aracı olarak demografik bilgilerin yer aldığı Kişisel Bilgi Formu ve NEO FFI ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 20 paket programı ile yapılmış, alt amaçlar doğrultusunda tablolarla ifade edilerek yorumlanmıştır. Çalışmanın neticesinde iki ülkede PDR programını tercih eden üniversite öğrencilerinin genel kişilik yapılarında ve kişilik ölçeğinin nevrotizm, dışa dönüklük, uyum, açıklık ve sorumluluk alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: NEO FFI, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, Kıbrıs, İran, kişilik.

ABSTRACT

Personality Structure of University Students Preferring Counseling Program in Iran and Northern Cyprus: A Cross-Cultural Comparison

Emine AKÇA

Master, Department of Psychological Guidance and Counseling

Supervisor: Assoc. Dr. Aşkın Kiraz

December, 2017

The aim of this study is to draw attention to the differences in personality structures of university students who prefer Psychological Counseling and Guidance in Northern Cyprus and Iran. In this study, through personality measurement the level of the domains of university students such as, neuroticism, extraversion, openness, agreeableness and conscientiousness between the two countries are determined and compared. The study was shaped by causal comparison design in accordance with the quantitative method. This study consists of a working group of students who study at Near East University in North Cyprus and students who study at Allameh Tabatabai University in Tehran in Psychological Guidance and Counseling Department of Educational Sciences. 258 students in their second, third and fourth years in the 2016 - 2017 academic years attended this study. For his study, data collection tools like Personal Information Form and NEO FFI Inventory were used. The analysis of the data was made with SPSS 20 package program and interpreted in accordance with sub-objectives using charts. In both countries, significant differences in the personality structures and in personality scale such as neuroticism, extraversion, openness, agreeableness and conscientiousness of students who preferred Psychological Guidance and Counseling were found as a result of the study.

Keywords: NEO FFI, psychological guidance and counseling, Cyprus, Iran, personality.

TEŞEKKÜR

İlgi, bilgi, deneyim, anlayış ve bitmek tükenmek bilmeyen sabrı ile her zaman destekleyen, yorulduğumda beni güçlendiren, başarısız olacağımı düşündüğüm zamanlarda beni toparlayıp yeniden çalışma şevki veren, yabancı bir ülkede kendimi yalnız hissettirmeyen ve tez çalışmamın başlangıcından sonlandırılmasına kadar her aşamada yanımda olan çok kıymetli ve sevgili tez danışmanım Doç. Dr. Aşkın Kiraz’a yürekten teşekkür ederim.

Beni her yaptığım ile daha da başarılı olacağıma inandıran ve destekleyen arkadaşlarım Zübeyde, Aslıhan ve Dilem’e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, tez sürecimde beni motive eden ve her daim yanımda olan tüm dostlarıma teşekkürlerimi sunmayı bir vazife sayarım.

Yüksek lisans yapmam için hem maddi hem manevi desteğini esirgemeyen, çalışmamda başarılı olmam için beni teşvik eden ve bana her daim örnek olan eşime ayrıca teşekkür etmek isterim. Elbette, yine her zaman koşulsuz sevgileri ile beni güçlendiren, destekleyen, çalışma azmimi körükleyen ve varlıkları ile her zaman güç veren çocuklarım Harun, Bünyamin, Meryem ve Betül’e sonsuz şükranlarımı sunarım. Bu çalışma süresince her zaman yanımda olup beni desteklediklerini hissettiren annem Meliha, babam Seyit ve kardeşlerim Kadriye, Nurdegül, İbrahim, Ebubekir ve Mustafa’ya da ayrıca teşekkür etmek isterim.

Gücümü ve motivasyonumu sizden alıyorum. Hepiniz iyi ki varsınız. Teşekkürler.

Emine AKÇA
Lefkoşa, Aralık 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Sınırlılıklar.....	3
1.5. Tanımlar.....	4

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER.....	5
2.1. Kişilik	5
2.1.1. Kişilik Kavramı ve Tarihçesi.....	5
2.2. Kişilik Teorileri	6
2.2.1. Ayırıcı Özellikler Kuramı	6
2.2.2. Psikanalitik Kuram.....	6
2.2.3. Sosyal Öğrenme Kuramı	7
2.2.4. Hümanistik Kuram	8
2.2.5. Hümanist Yaklaşım.....	8
2.3. Kişilik Bileşenleri.....	9
2.3.1. A Tipi ve B Tipi Kişilik Bileşenleri.....	9
2.3.2. C Tipi Kişilik Bileşeni.....	10
2.3.3. D Tipi Kişilik Bileşeni.....	11
2.3.4. Fiziksel Kişilik Bileşenleri	11
2.3.5. Entelektüel Kişilik Bileşenleri	12

2.3.6. Sosyal Kişilik Bileşenleri	12
2.3.7. Duygusal Kişilik Bileşenleri	13
2.3.8. Değerler Kişilik Bileşenleri.....	14
2.3.9. Güzellik Kişilik Bileşenleri.....	14
2.3.10. Freud'un Üçlü Kişilik Bileşenleri	15
2.4. Kişiliği Etkileyen Özellikler.....	16
2.5. Kişiliği Belirlemeye Yönelik Oluşturulan Ölçme Araçları	16
2.5.1. Anketler ve Kişilik Envanterleri.....	17
2.5.2. Görüşme (Mülakat)	17
2.5.3. Değerlendirme Ölçekleri	17
2.5.4. Projektif Testler (Yansıtıcı Testler).....	18
2.5.5. Resim Yorumlama Testleri	18
2.5.6. Mürekkep Lekesi (Rorschach) Testi.....	18
2.6. Araştırmalarda Kullanılan Kişilik Ölçekleri.....	19
2.6.1. Beş Faktör Kişilik Envanteri (NEO FFI)	19
2.6.2. Cattell 16PF (Personality Factors) Kişilik Envanteri	22
2.6.3. Myers Briggs Kişilik Envanteri (MBTI).....	23
2.6.4. Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)	23
2.6.4.1. Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)	23
2.6.4.2. Minnesota Multiphasic Personality Inventory 2 (MMPI-2) ...	23
2.7. İran'ın Kültürel Yapısı.....	24
2.7.1. İran Eğitim Sistemi.....	25
2.7.2. İran'da PDR'nin Başlangıcı ve Güncel Durumu.....	27
2.7.3. İran Okullarında Rehberlik Hizmetleri.....	28
2.8. Kişilik ile İlgili Yapılmış Çalışmalar.....	29
2.8.1. Kuzey Kıbrıs Eğitim Sistemi.....	29
2.8.2. Kuzey Kıbrıs'ta PDR'nin Başlangıcı ve Güncel Durumu.....	30
2.8.3. Kuzey Kıbrıs Okullarında Rehberlik Hizmetleri.....	31
2.9. Kişilik ile İlgili Yapılmış Çalışmalar.....	31

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Çalışma Grubu.....	41
3.3. Veri Toplama Araçları.....	42
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	42
3.3.2. Beş Faktör Kişilik Envanteri (NEO FFI)	42
3.4. Verilerin Toplanması.....	43
3.5. Verilerin Analizi.....	44

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM	45
4.1. İran ve Kuzey Kıbrıs PDR Öğrencilerinin Kişilik Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması.....	45
4.2. İran ve Kuzey Kıbrıs PDR Öğrencilerinin Kişilik Envanteri Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması.....	46
4.3. İran ve Kuzey Kıbrıs PDR Öğrencilerinin Kişilik Envanteri Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	49

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	64
5.1. Sonuç	64
5.2. Öneriler.....	67
KAYNAKÇA.....	69
EKLER.....	82
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu (Türkçe).....	82
Ek 2. Kişisel Bilgi Formu (Farsça).....	83
Ek 3. NEO FFI Ölçek (Türkçe)	84
Ek 4. NEO FFI Ölçek (Farsça).....	85
ÖZGEÇMİŞ	86

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Öğrencilerin Kişilik Envanterinden Aldıkları Puanların Dağılımı	60
Tablo 2. Öğrencilerin Kişilik Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	45
Tablo 3. Öğrencilerin Kişilik Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	46
Tablo 4. Cinsiyet Değişkeninin Envanter Alt Boyutlarına Göre Ortalama Dağılımı.	47
Tablo 5. Envanter Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı (Ülke İçi Puanlar)	49
Tablo 6. Envanter Puanlarının Kadın Cinsiyeti Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)	50
Tablo 7. Envanter Puanlarının Erkek Cinsiyeti Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)	51
Tablo 8. Bölüm Seçimi Değişkeninin Envanter Alt Boyutlarına Göre Ortalama Dağılımı	52
Tablo 9. Envanter Puanlarının Bölüm Seçimi Değişkenine Göre Dağılımı (Ülke İçi Puanlar)	53
Tablo 10. Envanter Puanlarının Bölümü İsteyerek Seçme Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)	54
Tablo 11. Envanter Puanlarının Bölümü İstemeyerek Seçme Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)	55
Tablo 12. Mezhep Değişkeninin Envanter Alt Boyutlarına Göre Ortalama Dağılımı	56
Tablo 13. Envanter Puanlarının Mezhep Değişkenine Göre Dağılımı (Ülke İçi Puanlar)	57
Tablo 14. Envanter Puanlarının Şii Mezhebi Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)	58
Tablo 15. Envanter Puanlarının Sünni Mezhebi Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)	59
Tablo 16. Etnik Köken Değişkeninin Envanter Alt Boyutlarına Göre Ortalama Dağılımı	60
Tablo 17. Envanter Puanlarının Etnik Köken Değişkenine Göre Dağılımı (Ülke İçi Puanlar)	61

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kişilik Ölçekleri.....	17
Şekil 2. Beş Faktör Kişilik Yapısı	21

KISALTMALAR DİZİNİ

BFKÖ	: Beş Faktör Kişilik Ölçeği
BM	: Birleşmiş Milletler
CFI	: Comparative Fit Index
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
GFI	: Goodness of Fit Index
İANÖ	: İşten Ayrılma Niyeti Ölçeği
İKY	: İnsan Kaynakları Yönetimi
KMO	: Keiser-Meyer-Olkin
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletme
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Ort.	: Ortalama
PSE	: Psikolojik Sözleşme Envanteri
RMR	: Root Mean Square
RMSEA	: Root Mean Square Error of Approximation
SD	: Serbestlik Derecesi
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
SS	: Standard Sapma
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
VIF	: Variance Inflation Factor

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Kişilik kavramı eski zamanlardan beri çalışma ve araştırma konularına önemli bir faktör olarak katılmış ve hakkında çeşitli kuramlar oluşturulmuştur. Litaratürde kişilik, doğuştan gelen biyolojik özelliklerle, çevreden gelen sosyal etmenlerin etkileşerek bir bütün olarak ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, kişilik, kalıtsal özelliklerin ve çevrenin bir ürünüdür (Burger, 2011). Bir diğer yaklaşım ise kişiliği, insanın nesnel ve özel yönleri olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım insanın duygu, düşünce ve davranış özellikleri açısından farklı olduğunu savunmuştur (Demorest, 2005). Aslan (2008) ise kişiliğin, doğuştan gelen (kalıtsal) özellikler ve içinde yer aldığı çevrenin etkisi ile oluştuğunu belirtmiştir. Aslan'a göre kişilik, geçmişin, mevcut zamanın ve geleceğin oluşturduğu bir bütündür.

Kişilik ile ilgili yapılan tanım ve yorumlar, kişiliği aile ya da okul gibi özel alanlar açısından da incelemeye almış ve araştırmacıları ilgili çalışmalara yöneltmiştir. Lindholm çeşitli toplumlarda ailelerin çocuklarını yetiştirme açısından geleneklerde olduğu gibi farklılık ve benzerlik gösterdiğini savunmuştur. Toplumda geliştirilen ortak özellikler ve tutumların çocuğun kişiliğine sindirildiğini vurgulamıştır (Lindholm, 2007). Çelikten ve arkadaşları, özellikle okullarda rehberlik alanında, kişiyi bir birey olarak ve toplum içinde davranışları açısından incelemeye almış ve sistematik çalışmalar yapmışlardır. Çelikten ve arkadaşlarına göre eğitim sistemlerinin temel amacı ülkeye nitelikli insan yetiştirmek ve yurttaşlarına vatandaşlık eğitimi vermektir (Çelikten vd., 2005). Kişilikler arasındaki farkları anlayıp açıklayabilmek için çeşitli ölçekler ile inceleme yapma gereği ortaya çıkmıştır. Özellikle rehberlik alanında eğitim görenler bu tür çalışmaların hedef kitlesini oluşturmaktadır.

Günümüzde toplumsal yaşam alanı genişlemekte, yaşantısal olarak çeşitlenmekte ve çözümlenmesi gereken problemler giderek artmaktadır. Bu karmaşık yaşam içerisinde insanlar problemleriyle baş ederken kendi potansiyellerinin farkına varması, ayrıntılarını bilmesi ve kendi gerçekleri ile kendini gerçekleştirme gayreti içinde olması öne çıkmaktadır. Birey sosyal bir varlık olmanın

yanı sıra aynı zamanda psikolojik bir varlıktır ve çevresel faktörlerin de etkisi ile kişiliğini kendi oluşturmaktadır. Ancak, kişiliğin farklı ülke ve koşullarda yaşayan insanlarda aynı şekilde gelişim gösterip göstermediği ayrıca önem arz etmektedir. Bu çalışmada, bu konunun derinden analiz edilip araştırılması hedeflenmiştir. Araştırma, teokrat ve dış dünyaya kapalı bir ülke olan İran ile liberal ve dış dünyaya açık Kuzey Kıbrıs üniversitelerinde eğitim gören ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) bölümünü tercih eden öğrencilerin kişilik yapılarını, kişilik özelliklerine göre bireylerin uyum durumlarını, sorumluluk sahibi olup olmadıklarını, dışa dönüklük durumlarını, nevrotik kişilik sergileyip sergilemediklerini ve deneyime açıklıklarını kişilik ölçeği ile ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Böylece çalışmada, “Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünü tercih eden öğrencilerin kişilik yapıları nasıldır?” sorusu irdelenecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada İran ve Kuzey Kıbrıs'ta bulunan üniversitelerin eğitim fakültelerinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitimi almayı tercih eden öğrencilerin kişilik yapılarının ortaya çıkarılması ve demografik özellikler paralelinde karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma yapılırken bazı alt amaçlara cevap aranmıştır. Bu alt amaçlar şu şekildedir:

1. Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik yapıları Beş Faktör Kişilik Envanteri alt boyut puanlarına göre nasıl dağılım göstermektedir?
2. Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin Beş Faktör Kişilik Envanterinin nevrotizm, dışa dönüklük, uyum, deneyime açıklık ve sorumluluk alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik yapıları, demografik özelliklere göre değişmekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul, hayatın en önemli dönemlerinden biridir. Her toplumun okullara, okulların da öğrencilerine ihtiyacı vardır. Okullar, öğrencilerini kendilerine yetebilen, kendine güvenen, saygı duyan, duyarlı, sabırlı ve hoşgörülü, kendinden hoşnut olan,

deneyime açık ve özgüvene sahip bir kişiliğe sahip bireyler olabilmeleri için ve ihtiyaç duyulan becerileri kullanabilecek bir biçimde eğitim alabilmeleri için çabalamaktadır. Kazandırılan yetenekler ve beceriler öğrencilere yerli veya yabancı toplumlarda rekabet edebilmelerinde yardımcı olmaktadır.

Okullarda sunulan ve okul psikolojik danışmanlarının yürüttüğü rehberlik hizmetlerinin eğitim öğretimin kalitesini arttırdığı artık kabul edilen bir gerçektir. Bu hedefe ulaşmak amacıyla okullarda sunulan rehberlik hizmetlerinin niteliği önemli rol teşkil etmektedir. Bu nedenle rehberlik alanında çalışan uzmanların öğrencileri yönlendirmede bulunması, öğrencilerin hayatında önemli değişiklikler sağlayabilmektedir.

Bu çalışma, PDR alanını tercih eden öğrencilerin kişilik yapılarını incelemektedir. Çalışmada hangi özellikteki öğrencilerin bu alanı tercih ettiği ve bunun olası etkileri üzerinde durulmaktadır. Yüzyıllardır yapılan ve günümüze kadar devam eden kişilik araştırmaları, günümüzde NEO FFI Beş Faktörlü Kişilik Modeli ile yaygın geçerliliğini ve evrensel dilini temsil etmektedir. NEO FFI beş faktör kişilik özelliklerinin kuramsal yönü, kişilerin alan tercihi ve etkileri üzerinde önem arz etmektedir. Bu yüzden bu araştırma önemli görülmektedir. Araştırma örnekleminin İran ve Kuzey Kıbrıs'ta öğrenimlerine devam eden öğrencilerden oluşması ve nedensel karşılaştırma deseni ile irdelenen ilk araştırma olarak literatürde yer alması çalışmanın önemini artırmaktadır. Ayrıca bu araştırmanın ebeveynlere, öğretmenlere, öğrencilere, okul rehberlik servislerine ve psikolojik danışmanlara bilgi vermesi açısından da literatürde önemli bir kaynak olarak saklanacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın, araştırmacıların benzer konularda araştırma yapabilmeleri için örnek oluşturması ve fikir yaratması bakımından da biricik ve orijinal bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara ilişkin sınırlılıklar aşağıda belirtilmiştir.

1. Araştırma, 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Tahran ve Kuzey Kıbrıs'ta bulunan iki üniversiteye devam etmekte olan ve gönüllü olarak soruları cevaplayan PDR bölümü 2, 3 ve 4'üncü sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.

2. Araştırma, NEO FFI ölçeğinin ölçtüğü kişilik boyutları ile sınırlıdır.

3. Araştırma, çalışmada kullanılan istatistiksel tekniklerle sınırlıdır.
4. Araştırma, öğrencilerin samimi olarak yanıtladıklarına inanılan ölçek sorularıyla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Kişilik: İnsanın farklı bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinin bütünü olarak ifade edilmektedir. Bir insanı nesnel ve öznel yanlarıyla diğerlerinden farklı kılan duygu, düşünce, tutum ve davranış özelliklerinin tümüdür. Bir diğer ifade ile kişilik, insanların ilgi, tutum, yetenek, dış görünüş ve çevreye uyumunu bir ahenk içinde gösteren özellikleridir (Burger, 2006).

NEO FFI: Kişiliğin “Büyük 5” boyutlarını (nevrotizm, dışa dönüklük, açıklık, uyumluluk ve sorumluluk) ölçmek için yaygın olarak kullanılan bir kişilik envanteridir. Duygusal, kişiler arası, deneyimsel, tutum ve motivasyonel kişilik stillerinin değerlendirilmesini sağlar (Costa & McCrae, 2011).

Psikanalizm: Başka şekilde ulaşılamayacak ruhsal süreçleri ve hastalıkları incelemek için ruhsal hastalıkların tedavisinde kullanılan bir yöntemdir. Bahsedilen yöntemle ulaşılan, psikolojik kavramlardan oluşan ve yeni bir bilimsel disiplin için yaratılan bilgi birikimidir (Burger, 2011).

Rehberlik: Koruyucu ruh sağlığı hizmetidir. Eğitim ortamında öğrencilere, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri sunan, öğretim ve yönetim işlerini kolaylaştıran ve toplumun ruh sağlığını koruyan danışmanlık hizmetidir (Kuzgun, 2014).

Rejim: Herhangi bir devletin uyguladığı yönetim biçimidir (Safi, 2016).

Şiiilik: Şiiilik veya Şia, İslam’ın Sünnilik’ten sonra yer alan en yaygın ikinci mezhebidir. Bu mezhebin mensuplarına Şii denir (Balcıoğlu, 2003).

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER

2.1. Kişilik

Geniş bağlamda araştırmacılar kişiliğin tek bir anlam ile ifade edilemeyeceği konusunda hem fikirdirler. Schulz ve Schulz’a göre, psikologlar edindikleri bilgi ve ipuçlarını birleştirerek anlamlı bir bütün oluşturmaya çalışmaktadırlar ve kişinin gerçekte kim olduğunu ve dünyaya bakışını açıklayabilen tanımlar ve teoriler arayışındadırlar (Schulz, 2009). Ryckman’ın ifadesine göre kişiliği tanımlamak o kadar kolay değildir. Kişilikleri tanımlamak için yeni kelimeler üretilmesi gerekmektedir (Ryckman, 2008). Kişilik tanımları çok çeşitli olduğundan, kişiliği tanımlama yolları da çeşitlilik arz eder. Burger’e göre ise bir teorisyen kişiliği bilinçsiz mekanizma olarak görürken, bir diğeri düşünceleri organize etme yolu olarak görmektedir (Burger, 2011).

2.1.1. Kişilik Kavramı ve Tarihçesi

Yapılan geniş kapsamlı araştırmalarda kişiliğin latince tiyatro oyuncularının yüzlerine taktıkları maske anlamına gelen “persona” kökünden geldiği tespit edilmiştir (Aslan, 2008). Persona denilen maskeler oyuncuların sergiledikleri mimikleri maskeler yolu ile yansıtmaktadır. Seyirciler oyuncuların mimiklerini yakından göremediği ve dolayısı ile algılayamadıkları için rollere uygun mimikleri yansıtan maskeler takılmış ve bu maskeler kişiler arası farklılıkları belirtmiştir. Bu süreç günümüzde kişiler arası farklılıkları ifade eden kişilik kavramının temelini oluşturmaktadır (Bowdon, 2017).

Kişilik değerlendirmeleri kültürden kültüre değişim göstermektedir. Bir ülkede oldukça “dışa dönük” olarak değerlendirilen bir çocuk okumak için başka bir ülkeye gönderildiğinde orada oldukça “çekimser” olarak tanımlanabilmektedir. Bu durumda, kullanılan tanımların kültürlerin değer yargılarıyla ilişkili olduğu da ortaya çıkmaktadır (Dumont, 2010).

Kişiliğin gelişim sürecini açıklamak için çok sayıda kuram geliştirilmiştir. Her gelişim kuramı, insan gelişiminin bir alanına odaklanmakta ve gelişimi genel olarak diğer alanlarla bütünleştirmeye çalışmaktadır (Bowdon, 2007). Doğuştan gelen genetik özellikler ile çevresel faktörlerin etkileşimi büyüme ve gelişme

sürecinde kendine özgü kişilikler ortaya çıkarmaktadır. Kendi içinde çatışma yaşamaksızın, bulunduğu toplumda ihtiyaçlarını karşılayabilen insanların psikolojik bakımdan sağlıklı kimseler olduğu söylenebilir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

2.2. Kişilik Teorileri

2.2.1. Ayırıcı Özellikler Kuramı

Bu yaklaşım kişiliğin hem fiziksel hem de psikolojik yanı olarak tanımlanır. Allport, kişiliği, bireyin kendine özgü düşünce ve davranışını belirleyen psiko-fiziksel sistemlerin dinamik örgütlenmesi olarak açıklamıştır (akt. Demorest, 2005). Bu kuramı açıklamaya çalışan psikologlar, kişiliği anlamlı şekilde tanımlayan temel özellikleri ortaya çıkarmaya ve bu özellikleri ölçmenin yollarını bulmaya çalışmışlardır (Costa, 2006). Bu özelliklerin ölçülmesini daha yakından incelemek gerekmektedir. Örneğin, bir dilde bir karakteristik davranış onlarca kelime ile açıklanabilir. Söz konusu karakteristiği açıklamak için kullanılan onlarca kelimeyi anlamlı ve birebir alakalı bir kelimeye indirgemek için ise faktör analizi yaklaşımı kullanılmaktadır (Burger, 2011). Faktör analizi, çok sayıda birbirinden bağımsız davranış veya özelliği daha az sayıda özellik ve davranışa indirgemektir. Bu teknik ile yüzlerce davranış, daha az sayıda kapsamlı ifade ile yanıt analizi oluşturmaktadır (Cooper, Smillie ve Corr, 2010).

Kişilik özellikleri iki şekilde ölçülebilir. Birincisi davranış, duygu, tutum ile ilgili sorularla kişilerin kendilerini tanımlaması; ikincisi ise kişinin özelliklerini tanımlayabilen ya da gözlemleyen uzmanlar yardımı ile tanımlanmasıdır. Birinci yöntemde kişilik envanterleri, ikinci yöntemde ise değerlendirme ölçekleri kullanılmaktadır (Jehle, 2012). Özellik kuramı Allport, Eysenck ve Cattell tarafından keşfedilmiştir. “Eysenck Kişilik Ölçeği” nevrozizm, dışa dönüklük, ve psikotizizmi ölçmüştür. McCrae ve Costa ölçeği önemli görmüş ve beş faktör kişilik ölçeğini geliştirmiştir. Daha sonra Cattell’in “16F” ölçeği, Guilford’un “Anlak Yapısı Biçesi” ve Myers-Briggs’in “Dönemsel İşgücü” ölçekleri geliştirilmiştir (Kassin, 2003).

2.2.2. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram özellikler kuramına farklı açıdan yaklaşmaktadır. Kuram, kişiliğin geniş açıdan incelenmesi yoluyla yapılmaktadır. Kişinin kendi beyanatına

dayalı raporlar güvenilir sayılmaz. Aksine, kişinin kendi kendisini tanımlaması kişinin bilinçaltını bilinçsiz işlem olarak açıklar (Elliot, 2015). Freud, 40 yıllık klinik çalışmaları sonucunda oluşturduğu teorileri ile bu kuramı desteklemektedir. Freud buzdağına benzettiği insan zihninin sadece küçük bir kısmını, yani bilinçli deneyimleri suyun üstünde görmektedir. Asıl suyun altında bulunan buzdağı bilinç dışındaki dürtüleri, tutkuları, ve davranış ve düşünceleri etkileyen ilkel içgüdüleri oluşturmaktadır (Bowdon, 2017). Freud'u bu araştırmaya teşvik eden zihnin derinliklerinde bulunan bu bilinçdışı kısımdır. Bu metod, kişinin aklına ne geliyorsa anlatmasını teşvik eder. Freud, rüyalar ve çocukluk anılarındaki serbest çağrışımları analiz ederek, kişiliğin temel belirleyicisini çözmeye çalışmıştır (Kesen, 2014).

2.2.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kavramı ilk defa 1947 yılında Julian Roter tarafından geliştirilmiştir. Günümüzde, sosyal öğrenme kuramı dendiğinde akla Albert Bandura gelmektedir. Sosyal öğrenme kuramı, bireyin sosyal çevre ile iletişimindeki davranış kalıplarına odaklanmaktadır (Rosenthal ve Zimmerman, 2014). Bu yaklaşımda bireyin bulunduğu sosyal çevre içinde uyum sağlarken sergilediği davranışlardaki bireysel farklılıklara odaklanılır. Bu yaklaşıma göre büyüme esnasında sergilenen davranış farklılıkları karşılaşılan öğrenme koşullarından kaynaklanmaktadır (Köse, 2015). Bazı davranışlar tecrübe ile kazanılır; davranışa göre ödüllendirilir ya da cezalandırılır. Davranışlar karşısında verilen tepkiler de dolaylı pekiştirme görevi görebilir. Edinilen gözlemler karmaşık sembolik işlemler ile kodlanıp depolanır ve başkalarının davranışları karşılaşılan tepkimelerden öğrenilir. Çoğu insan başkalarını gözlemleyerek öğrenir (Burger, 2011). Sosyal öğrenme kuramının esası başkalarını gözlemleyerek öğrenmedir. Öğrenmenin etkililiği, öğrenenin modelden gözlemlediği davranışı taklit edebilme kabiliyeti ile tanımlanır. Örneğin, kız çocuklarının dövüşmeyi televizyondan veya erkeklerden gözlemleyerek öğrenmesi gibi davranışlar kızlardan beklenilmediğinden pek sergilenmez (Bowdon, 2017).

Öğrenilen davranışları kontrol eden pekiştireçler; somut ödüller, sosyal hayatta kabul ya da ret, başka birinin ödül ya da ceza alırken gözlem sonrası benzer davranışlar sergilemesi, ya da kişinin kendi performansının övgü ya da sitem şeklinde kendinde öz değerlendirme yapması sonucu gösterdiği davranışlardır (Kumpulainen ve Wray, 2002). Öz değerlendirme sosyal öğrenme kuramında önemli

rol oynamaktadır ve kendini ödüllendirme ve kendini cezalandırma yoluyla davranışı düzenleme kuramcılarını araştırmaya iten etkindir (Schulz ve Schulz, 2009).

2.2.4. Hümanistik Kuram

Hümanist yaklaşımın kişiliğe yönelik araştırmaları bazı farklılıklar barındırmasına rağmen birçok benzer teoriler içerir. Bunlar kendi kendini yönetme ve özgür seçim olarak tanımlanır (Köse, 2015). Hümanistler için bireyin bizzat kendi tecrübeleri ile edindiği deneyimler ön plandadır. Teorisyenler, hem psikanalitik hem de insan doğasının sadece hayvansal içgüdülerle hareket eden ve pekiştirece bağlı davranışçı kavramını fazla mekanik bulmuşlardır (Bowdon, 2017). Genel olarak hümanist teoriler insanın büyürken kendini gerçekleştirme yolunda iyimser doğasına odaklanmaktadır ve onlar için çocukluk anılarından çok “şimdi ve burda” önemlidir (Burger, 2011).

Hümanist kuramcılarından Carl Rogers yürüttüğü araştırmasında Otto Rank’ten etkilenmiştir. Ancak Rogers, daha sağlıklı ve yaratıcı gelişim açısından kişiliği ele almıştır. İcat ettiği “Kendini Gerçekleştirme Eğilimi” kavramı kendisini Abraham Maslow’un “İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi”ne yöneltmiştir. Hümanist psikoloji, psikoanalizin aşırı pesimistik görüşlerine karşı gelişmiştir (Schulz ve Schulz, 2009).

2.2.5. Hümanist Yaklaşım

Hümanist yaklaşım, başkalarının davranış şekillerini gözlemleyerek kişinin ödül olmadan özgür iradeleri ile o davranış şekillerini öğrenmesi ile olur. Bandura’ya göre ödül, istenilen davranışları daha sık gözlemlemek için koşul değildir. Kişiler davranışlarını kendileri kontrol edip yönetebilmektedir. Gözlem yapmak ve sosyal ortamlarda bulunmak algılama ve böylece bilişsel süreç gerçekleşebilmesi için yeterlidir (Köse, 2015).

Gözlem yolu ile öğrenme ilk Platon ve Aristo tarafından keşfedilmiştir. Bu konuyu deneysel olarak açıklamaya çalışan ilk psikolog Thorndike’tir. Ancak Bandura gözlem yolu ile öğrenmeyi sistematik bir bütünlüğe ulaştırarak “Düşünme ve Etkinliğin Sosyal Temelleri” isimli çalışması ile ortaya çıkaran ilk psikologdur (Ryckman, 2008).

2.3. Kişilik Bileşenleri

İnsan kişiliği derinden incelenmiş ve sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Kişiliğin bileşenlerine uzmanlar tarafından çeşitli şekilde açıklamalar getirilmiştir. Bunlar içinde en yaygın olanları A, B, C ve D tipi kişilik bileşenleri, fiziksel, entelektüel, duygusal, değerler kişilik bileşenleri ve Freud'un kişilik bileşenleri olarak tanımlanmaktadır (Myers ve Myers, 2010). İki kardiyolog Friedman ve Rosenman, A tipi ve B tipi kişilik fikrinin kurucularıdır. Fikir ilk defa muayenelerindeki oturma odasının sandalyelerini tamir eden döşemecinin sandalyelerin çoğunun sadece önden yırtıldığını belirtmesi ile ortaya çıkmıştır (McLeod, 2017). Bu fikirden yola çıkarak iki kardiyolog da kalp hastalarının çoğunun endişeli oldukları zaman, zor zamanlar geçirdiklerini anlamışlar. Bu olayı, gözlem başlangıç noktası yaparak hastaların farklı davranış model tipi sergilediği sonucunu çıkarmışlar ve çalışmalarında kişiliği A ve B tipi kişilikler olarak tespit etmişlerdir (Petticrew, Lee ve McKee, 2012).

2.3.1. A Tipi ve B Tipi Kişilik Bileşenleri

Şahin, Basım ve Akkoyun, A tipi kişiliğe sahip insanları çok çalışan, zaman, nicelik ve sayılarla ilgili olarak kaygılar duyan, bir yandan kendilerinden emin görünürken, diğer yandan kendilerini önemli derecede eleştiren kişiler olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca sabırsız, rekabetçi ve kendileri hakkında yüksek beklentilere sahiptirler (Şahin, Basım ve Akkoyun, 2011). Bu özelliklerin yanı sıra, Huszczo'nun ifadesine göre, bu tipler ben merkezci, sosyal hayatta sorunlu oldukları kadar kontrol ve başarı odaklı, mükemmeliyetçi ve işkolik tutumları ile de dikkatleri çekmektedirler (Huszczo, 2008). Sürekli hareket halinde, her şeyi hızlı yapan (yemek yeme, yürüme, yemek yeme gibi), sabırsız, aynı anda birden çok aktivite yapan, boş zamanlarda sıkılan, rakamlara takıntılı, başarısını miktar ile ölçmeye meraklı kişiler bu gruba dahil edilmiştir.

B tipi davranış biçimine sahip birey, insanlarla çok fazla çatışmaya girmez; A tipi insanlara kıyasla yaşamları daha rahat ve dengelidir. Kendine güveni tamdır ve çalışmalarını sonuna kadar yürütür (Myers ve Myers, 2010). Bu özelliklerin dışında Huszczo'ya göre B tipi insanlar, kurallar konusunda esnek, zamanı sorun etmeyen, rahat, sabırlı ve başarı konusunda hırsları olmayan insanlardır. Kolay kolay sinirlenmez ve tedirgin olmazlar. Yaptıkları işten zevk almayı bilirler. İşyerlerinde

rahat, sakin ve düzenli çalışırlar (Huszczo, 2008). Şahin, Basım ve Akkoyun'a göre, B tipi insanlar yaşamlarının büyük bir bölümünü işyerinde geçirdikleri için, kişilik yapıları; örgütün yapısı, ilkeleri, hiyerarşisi, kültürü ve ikliminden etkilenir. Kendi kişilik yapısıyla yapacağı iş ve içinde yer aldığı örgüt uyum içinde olduğunda bireylerin iş yaşamındaki başarısı yükselir (Şahin, Basım ve Akkoyun, 2011). Bu grupta yer alan insanlar asla zaman telaşına girmeyen, başarılarını sergileme ihtiyacı duymayan, eğlence ve rahatlamak için oyunlar oynamayı seven ve suçluluk duymadan boş zamanlarını dinlenmek için ayıran kişilerdir (Darshani, 2014).

2.3.2. C Tipi Kişilik Bileşeni

C tipi kişilikler, kontrolü kendisinde olan ve istikrarlı devam eden olaylara karışmayı seven detay odaklı kişilerdir. Doğrulukla, rasyonellikle ve mantıkla ilgilenmektedirler. Duygularını kontrol edemeyen insanlar, onları rahatsız etmektedir; çünkü duygusallık nesnel ve objektif olmayı imkansız kılar (Mc Leod, 2007). Diğer insanların düşünceleri bu tür kişilikler için fazla önem teşkil etmemektedir. Kendi duygularını kontrol edebilmektedirler. Olayların kendi kontrolleri dışına çıkmasından hoşlanmamaktadırlar. Sonuçları, prosedürleri ve protokolleri uygulamaya odaklıdırlar. Dikkatli ve yaratıcıdırlar. Bir konuda karar vermeden önce olayları her açıdan değerlendirmektedirler (Sadeghi, 2012).

İşlerin açıkça tanımlanmasını isterler ve kendilerinden beklenenlerin tam olarak ne olduğunu bilmek isterler. Bu bağlamda, ancak görevlerinin önceliklerini bildikleri takdirde mükemmel bir şekilde tamamlamaları mümkün olmaktadır (Hunziker ve Haas, 2006). Karar vermeleri gerektiği zaman; karar vermeden önce temkinli, mantıklı davranırlar ve konu her ne ise ayrıntılı bilgi ararlar. Kendilerine duygusal açıdan yaklaşarak başka düşünceleri kabul ettirmeye çalışan kişileri sahtekar olarak algırlar ve hangi gerçekleri gizlemeye çalıştıklarını merak ederek kendilerine yöneltilen istekleri reddederler (Darshani, 2014).

C kişiliğindeki tipler, kamusal rollerde gösterdikleri her davranışta özgünlük ve zeka arayışı içindedirler. Ayrıntıya yönelimleri nedeniyle detaylara inerek işlerini eksiksiz hazırlamaktadırlar. Sabır ve doğrular temelinde yaratıcı düşünmeyi gerektiren meslekler açısından, muhasebe ve hukuk için mükemmeldirler (Myers ve Myers, 2010).

2.3.3. D Tipi Kişilik Bileşeni

Ferguson, Williams, O'Connor, Howard, Hughes, Johnston ve O'Carroll'a göre D tipi kişilikler, diğer kişiliklere kıyasla, iş ve özel yaşamlarında daha yavaş ve daha rahat davranmaktadırlar. Ele aldıkları işleri tekrar tekrar yapmaları yeteneklerini pekiştirmektedir. Bu durumda görevlerini yapmaktan mutluluk duymaktadırlar. Değişiklikten hoşlanmazlar ve değişikliği en aza indirmek için çaba sarf ederler (Ferguson vd., 2009). Denollet, Conraads, Brutsaert, De Clerck, Stevens ve Vrints'e göre söz gelimi, bilgisayar kullanmayı reddeden muhasebeciler olabilir, çünkü onlar eski yöntemlere güvenmektedirler. Saygınlık, samimiyet, hayranlık ve kabullenilme arayışındadırlar. D kişiliğindeki tipler, takdir gördükleri sürece çalıştıkları insanları memnun etmek için istekli bir şekilde çalışırlar. Bu, onlara ihtiyaç duyulduğuna dair güven hissi uyandırmaktadır (Denollet vd., 2003).

A tipi kişiliklerin risk almayı seven kişilikler olmasından dolayı, D tipi kişilikler, onların deli olduğunu düşünmektedirler. D tipi kişilikler genellikle çok sosyaldırlar. Ayrıca başkalarına karşı destekleyici bir rol oynamaktadırlar (Darshani, 2014). Bu tür kişilikler; başarılı, dikkatli, düşünceli, merhametli, sabırlı ve diğer insanları dikkatlice dinleyen kişiliklerdir. Grup çalışmalarına önem verirler, hatta takım içinde dengeleyici bir güç olmaktadır (Nehzat, Maryam, Hedyeh, SeyyedMohammad, Amir Rashid ve Ramin, 2013). Her ne kadar diğer kişilikler kadar hızlı olamasalar da yaptıkları işler doğru ve eksiksizdir. Güvenli ve istikrarlı bir çevreye sahip olmak D kişiliğindeki tipler için çok önemlidir (Sadeghi, 2012).

2.3.4. Fiziksel Kişilik Bileşenleri

Fiziksel kişilik bileşenleri giyinme tarzı, yürüyüş biçimi, duruş, vücut tipi, sağlık, ten rengi, yüzdeki mimikler gibi unsurları kapsar. Kişilik gelişiminde en önemli faktörlerden biri fiziksel karakteristiktir. Bunlar kişinin davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Çünkü insanlar başkalarının kişiliğini dış görünüme göre yargılar (Myers ve Myers, 2010). Kişi, vücut yapısı (kısa veya uzun), ten rengi (siyah veya beyaz), sağlık durumu (şişman veya sıska) ve yüz tipi (yakışıklı/güzel ya da çirkin) ile değerlendirilmektedir ve dış görünüş doğrultusunda kişilik yapısının tahmin edilebilme olanağı ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden insanlar dış görünüşlerini düzeltmek için makyaj, sağlık ve moda dergileri, estetik ameliyatlar gibi işlemlere yüklü paralar ödemektedir (Gleitman, Friedlund, Reisberg, 2000). Diğer taraftan çevre etkisi kişinin fizyolojik yapısını oluşturmaktadır. Çevredeki insanlar ile

etkileşim kişiliği şekillendirmektedir (Pervin, 2003). Diğer önemli fiziksel kişilik bileşen ise kalıttır. Buna göre kişiliği kişinin dış görünümü değil, zeka seviyesi, dikkat seviyesi, cinsiyeti, kalıtsal hastalıklar ve enerji seviyesi belirlemektedir. Kişiliğin kalıttan nasıl etkilendiğini anlamak için çocukları gözlemek yeterlidir. Çünkü çocuklar ailelerini kopyalarlar ve aynen aileleri gibi davranırlar (Hampson, 2001).

Feist, genel olarak kişilerin dış görünümünü, onların kişilik özelliklerini belirlemek ya da ima etmek için kullanmıştır. Hatta psikolojinin bir döneminde, kişilerin burun yapılarına; oval, geniş, kemikli gibi yüz şekillerine ya da çene yapılarına bağlı olarak, kişiliklerinin çözümlenebileceği şeklinde bir fikir öne sürmüştür (Feist, 2006).

2.3.5. Entelektüel Kişilik Bileşenleri

Entelektüel kişilik bileşenini sosyal yönden incelemek gerekir. Kişinin edindiği görgü bu alanda ortaya çıkar. Türküm'ün ifadesine göre yaşam boyunca kişinin diğer insanlarla ilişkileri, deneyimleri ve bu yaşantılarına ilişkin yorumları ve kararları kişiliğin oluşumunu etkileyen etkenlerdendir (Türküm, 2004). Myers ve Myers ise, doğru olanın doğru zamanda yapılmasının, gerektiği yerde gerektiği gibi davranılmasının, başkaları ile iyi geçinilmesinin kişiliğin sosyal yönünü gösterdiğini belirtmektedir. Kişinin sadece bir anne ve babanın değil ayrıca aile, ırk ve ulusun kendinden belirli beklentilerle büyüdüğünü ve bu beklentileri karşılamanın her şeyden daha önemli olduğunu vurgulamaktadır (Myers ve Myers, 2010).

2.3.6. Sosyal Kişilik Bileşenleri

Sosyal kişilik bileşenleri başkalarını gözlemleme ile edinilmektedir. Bu fikir davranışçılık fikrinin kurucusu ve psikolog olan Watson tarafından 1913 yılında ileri sürülmüştür. Davranışçılar, katı davranışın gerekliliğinin tüm tecrübelerin sonucunda oluştuğunu savunmuşlardır (Piotrowski, 2000). Kişinin geçmişi her ne olursa olsun, doğru şartlandırma göz önüne alındığında, kişinin belirli bir şekilde davranması için eğitilebileceğine inanılmıştır. Davranışçılar, davranışı klasik ve operant koşullanma olarak ikiye ayırmışlardır (Kruglanski ve Higgins, 2007).

Klasik koşullanma, psikolojide düşünce üzerinde büyük etkisi olan bir öğrenme türüdür. Rus fizyolog Ivan Pavlov tarafından keşfedilen klasik koşullanma, bir çevresel uyarı ile doğal uyarı arasındaki ilişkiler yoluyla oluşan bir öğrenme

sürecidir (Piotrowski, 2000). Fizyolog İvan Pavlov'un klasik deneylerinde, köpekler başlangıçta bir zil sesiyle uyarılmaktadır. Daha sonra laboratuvar asistanının beyaz önlüğünü görmeleri ve yiyecek sunumu, doğal ve otomatik olarak bir salivasyon tepkisini tetiklemektedir (Levine, Rodrigues ve Zelezny, 2008).

Operant koşullanma (bazen enstrümental koşullandırma olarak da adlandırılmaktadır), davranış ve istenmeyen davranış sonucunda verilen ceza yoluyla oluşan bir öğrenme yöntemidir. Operant koşullanma ile bir davranış ve bu davranışın sonucu arasında bir ilişki kurulur. Sürekli pekiştireç, her doğru davranışı ödüllendirmeyi içerir (Piotrowski, 2000). Pekiştireç, genellikle operant koşullanma sürecinin başında kullanılır. Ancak davranış öğrenildiğinde, pekiştireç zamanla azaltılabilir. Bazen kısmi pekiştireç, tutarlı ve sabit bir çizelgede gerçekleşmektedir. Diğer durumlarda pekiştireç sunulmadan önce, değişken ve öngörülemeyen sayıda davranış olmalıdır ve zaman geçmelidir (Kitayama, 2001).

Sosyal kişilik bileşenleri kişinin diğer insanlarla olan iletişimde ortaya çıkar. Morgan, Shopler, Weisz ve King'in ifadelerine göre kişinin sosyal çevreye nasıl uyum sağladığı, etik ve hukuki kurallara nasıl adapte olduğu bulunduğu sosyal çevre tarafından belirlenir. Sosyal tutum ve davranışlar, fizyolojik koşullar ve değişiklikler, zihinsel uyanıklık ve duygusal olgunluğun kapsamından etkilenir (Morgan vd., 2004). Diğer taraftan Corr ve Mathews, aslında çocuğun kişiliğinin akranlar arasında oluştuğunu belirtmiştir. Örneğin diğer çocuklarla akranlar arasında kabul görülen davranışın sergilenmesi, kabul görmeyen davranışların ise gösterilmemesi gibi etkileşimleri çocuğun hayatında sosyalleşmenin temelini atar; ki bu daha sonra yetişkin hayatında sergileyeceği kişilik olacaktır (Corr ve Mathews, 2009).

Abbot'a göre farklı yaştaki çocuklar arasındaki etkileşim, belirli sosyal yeterliliklerin geliştirilmesi açısından hayati önem taşımaktadır. Örneğin, büyük yaştaki çocukların şefkat geliştirmesi ve bakıcılık becerileri yanı sıra atılganlık ve liderlik becerileri gelişirken, küçükler büyükleri izlerken yardım isteme veya uygun hitap etme gibi çeşitli beceriler kazanabilirler (Abbot, 2001).

2.3.7. Duygusal Kişilik Bileşenleri

Kişinin nelerden hoşlandığı, girişken veya utangaç, sakin veya gergin, karar vermesi gerektiği yerlerde sükunetini koruyup koruyamadığı durumlarda duygusal kişilik bileşenleri devreye girmektedir. Duyguları çevredeki insanlar harekete geçirir.

Yapılan işler başkaları tarafından izleniyorsa beğenilme arzusunun dolayısı daha hızlı, daha mükemmel yapılmaya çalışılır (Gleitman vd., 2000). Kajbafnezhad ve Keshi'nin çalışmalarına göre psikolojik açıdan esenlik bireyin çeşitli duygu, düşünce, stresli durumlarda nasıl sağlıklı bir şekilde başa çıkıp çözüm bulduğu ile alakalıdır. Bu kapsamda duyguları kontrol altında olan kişiler zor durumlarla daha kolay ve sağlıklı şekilde baş eder ve hatta duygusal olarak zor durumlara karşı direnç geliştirirler (Kajbafnezhad ve Keshi, 2015).

Bu konu ile ilgili Hersen, Jay ve Segal “Eğer iki kişi farklı davrandıysa, biri diğerinden çok daha fazla veya daha az içsel bir bileşene sahiptir. Örneğin, sanatı üstün gören bir kişinin, sanatta daha az ustalık sahibi olan başka bir kişiye kıyasla nispeten güçlü bir estetik duyarlılık bileşenine sahip olduğu söylenebilir.” şeklinde fikir yürütmüşlerdir (Hersen vd., 2006).

2.3.8. Değerler Kişilik Bileşenleri

Değerler kişilik bileşenleri manevi ve ahlaki kişilik olarak da tanımlanır. Gelenek görenek, kurallar ve kişiye göre hayatta nelerin önemli olduğu kişiliği şekillendirmektedir. Değerler, kişinin tavrını, inancını ve hayat felsefesini ortaya çıkarır ve buna karakter denir (Buss ve Hawley, 2011).

İnsanların kişilikleri genelde dindar yapıdadır, ancak inandıkları şeyler ve şekillerde farklılık gösterirler. İnançtan kasıt, dini ruhsal boyuttan ele alarak kişinin ruhsal dünyası ile bilinçaltını manevi deneyimlerle eşitlemektir. Başka bir deyişle, kişinin günlük hayatında ahlaki ve estetik kaliteyi geliştirmektir (Rieber, 2009). Ewen'e göre kişinin değer verdiği ilgiler hoş duyuları teşvik eden nesneler ve faaliyetlerdir. Bu nedenle bir kişi kendi ilgi alanlarına uygun bir ortamda mutluluk bulur. İlgi alanlarında hedef odaklı faaliyet başlatır ve sürdürür. Kişilik özellikleri, bu bağlamda başarı olasılığını etkiler (Ewen, 2003).

2.3.9. Güzellik Kişilik Bileşenleri

Güzellik bileşenleri içsel güzellik ve dıştan gözlemlenen güzellik olarak tanımlanmaktadır. Mees'e göre içsel güzellik insanların verdiği değerler ve inanç olarak betimlenirken, dışsal güzellik insanlardaki çekicilik, davranış, duruş ve eğitim olarak belirtilmektedir. İnsanlar kişiliğini konuşma, gramer, diksiyon ve konuşma esnasında seçilen kelimelerdeki hassasiyet gibi durumlarda ortaya çıkarmış olur (Mees, 2008). Lang, John, Lüdtke, Schupp ve Wagner'a göre ise insanlar fiziksel,

duygusal, zihinsel ve estetik varlığı üzerinde çalışmaya başlar ve bu alanlarda ilerleme kaydederse kendilerini güzel hissetmeye başlar (Lang vd., 2011).

2.3.10. Freud'un Üçlü Kişilik Bileşenleri

Fizikçi ve psikolog olan Sigmund Freud insanın psikolojik gelişimini ve anormal zihinsel durumları ortaya çıkarmak için çalışmalar yapmıştır. Çalışmasında zihnin yapılarını incelemiştir. Freud zihni; id, ego ve süper ego olarak üçe ayırmıştır. Bu üç bileşen insan kişiliğini açıklar ve insan davranışlarını düzenler (Di Jenso, 2005).

İd, kişinin temel ihtiyaçları ve dürtülerini tatmin etmeye yönelik gerçek algısı olmayan ve güvenmeyen en ilkel kişisel bileşendir. İd esas olarak, zevk kazanmayı ve yaşanabilecek acılardan kaçınmayı amaçlayan zevk ilkesine dayanır. Freud, idin iki temel içgüdüden oluştuğunu ifade etmektedir. Bunlar “eroz” ve “thanatos”tur. Bunlardan birincisi, keyifli faaliyetler aramaya çağıran hayat içgüdüleri olarak bilinirken; ikincisi, insanlığı yok etmeye teşvik eden ölüm içgüdüsüdür (Gamwell ve Solms, 2006).

Ego, bilincin kalbi olan kişiliğin bir sonraki bileşenidir. Bu, içe kapanma veya dışa dönük diğer işlevlerle birlikte egemen işlevlerden biri ile karakterize edilir. Ego id ve süper ego arasında gelip gider ve süper ego tarafından bastırılmış ahlak sınırlandırmalarının altındaki idden kaynaklanan dürtüleri tatmin etmeye çalışır. Bir başka deyişle, zihnin gerçekte ve şu anda var olanı kabul ettiğini ifade eden gerçeklik ilkesine dayanmaktadır. Aynı zamanda davranışların sonucudur (Rennison, 2001).

Süper ego, toplum değerleri ve ahlakı içeren son kişilik bileşenidir. Süper ego, kimliği dengeleyebilir veya harekete geçirir. Çocuklukta çocuğun yerine karar veren aile, daha sonra da toplum mekanizması tarafından yönetilir ve zamanla onların yerine geçen ideal bir benlik haline bürünür (Haslam, 2007).

Aşırı güçlü bir id, insanı vicdanından yoksun, psikopat ya da bencil bir yaratık yapar. Bu türde insanlar başkaları için endişelenmeden ihtiyaçlarını karşılar. Diğer taraftan aşırı güçlü bir süper ego, aşırı endişeli, nevrotik, öyle suçluluk doludur ki mutlu olması veya kalması zordur (Bohr, 2004).

Adler'e göre insan ilişkileri toplumsal ilişkiler içinde yaşayarak öğrenilmektedir. Toplumsal ilişkiler grup ile iç içe olarak, grup yaşantısının içine girerek gelişmektedir. Eğer kişi kendisini ilişkilerden soyutlarsa ya da uyum sağlayamazsa, kişiliği gelişemez. İnsan kişiliği, çevresiyle girdiği ilişkiler sonucu

gelişir (Burger 2006). Topluma olan ilginin doğuştan olduğunu ifade eden Adler, insanın içinde doğduğu toplumdaki okul ve işyeri gibi kurumların, toplumsal ilişkileri belirlediğini savunmuştur. Adler, topluma duyulan ilginin doğuştan olduğunu söyleyerek, o da Freud ve Erikson gibi kalıtsal bir kurama bağlanmıştır (Kokoszka, 2007).

2.4. Kişiliği Etkileyen Özellikler

Kişiliği etkileyen özellikler insanların tutumları, ilgileri, kabiliyetleri, dış görünüşleri, konuşma tarzları ve çevreye uyumu gibi geniş bir alanı kapsamaktadır. Kişilik özellikleri bireyin gözlemlenebilir davranışlarını ve içsel tecrübelerini tanımlamak, sınıflandırmak ve özetlemek olarak anlatılabilir (Köse, 2015).

Burger, kişilik özelliğini iki varsayım üzerine kurmuştur. Birinci varsayım, kişilik özelliklerinin tutarlılığıdır; özellikler zaman içinde değişime uğramaz ve hayatın farklı zaman dilimlerinde benzer davranışlar seğilenebilir. İkincisi ise kişilik özelliklerinin kararlılığıdır; bir kişilik özelliği farklı durum ve koşullarda benzer şekilde ortaya çıkabilir (Burger, 2011). Bahçekapılı, bu varsayımlardan yola çıkarak, sınavlarda veya grup tartışmasında heyecanlı öğrenci yine heyecanlı bir tutum gösterebilir şeklinde görüş belirtmiştir (Bahçekapılı, 2015).

2.5. Kişiliği Belirlemeye Yönelik Oluşturulan Ölçme Araçları

Kişiliği belirlemek için çeşitli yöntem ve araçlar geliştirilmiştir. Bunlara kişilik testleri denilmektedir. Kişilik testleri kişilik farklılıklarını ölçmek için kullanılmaktadır. Bunun için test ölçeği hazırlamak ve çok sayıda örnek üzerinde uygulama yapmak gerekmektedir. Uygulamaları tekrarlayarak normların geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanır. Bu ölçekler kullanılarak hedeflenen özellikler ölçülür (Cohen ve Swerdlik, 2013). Geliştirilen ölçekler aşağıda sınıflandırılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Kişilik Ölçekleri (Cohen ve Swerdlik, 2013)

2.5.1. Anketler ve Kişilik Envanterleri

Anketler soruların yazılı veya sözlü olarak cevaplandırılmasıdır. Cevapların samimi olması değerlendirmeyi kolaylaştırmaktadır. Kazanılmış alışkanlıklarla ilgili bilgi verir. Kişilik envanterleri kişilik özellikleri, ilgiler, ihtiyaçlar ve çeşitli problemlerle ilgili bilgileri maddeler halinde kapsar. Testi alan kişiler kendilerini ilgilendiren maddeleri işaretler ve işaretledikleri maddeler ve işaret sayısına göre değerlendirilirler. Bu tür ölçekler bireyin zayıf ve güçlü yanlarını ortaya çıkarır. Bireyler, zayıf yönlerini öğrenerek kendinilerini geliştirebilirler (Bohr, Landy, Gill ve Brace, 2002).

2.5.2. Görüşme (Mülakat)

Kişilik özelliklerini saptamak için yüz yüze yapılan çalışmalardır. Serbest görüşme ya da soru listelerine dayalı görüşme şeklinde yapılabilir. Görüşme sırasında not alınmaz, çünkü doğal bir ortamda yapılması gerekir. Notlar görüşme sonrası alınır ve değerlendirilir. Bunu yapan kişinin objektif değerlendirme yapabilmesi ve alanında uzman olması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

2.5.3. Değerlendirme Ölçekleri

Bu yöntemde kişilik özellikleri derecelendirilmiş olarak gösterilir. Özellikler, sorumlu – sorumsuz, düzenli – düzensiz, iyimser – kötümser gibi uç noktalara göre alınır. Kimse tam anlamıyla bu uçlardan birinde bulunmaz; birey iki uç nokta

arasında bir yerde bulunur. Bütün kişilik özellikleri bu tarzda değerlendirilir. Bu yöntem bir toplumun çok sayıda bireyleri üzerinde uygulanırsa, o toplumun milli karakteri hakkında da bilgi verir (Kuzgun, 2014).

2.5.4. Projektif Testler (Yansıtıcı Testler)

Yansıtıcı testlerde bireylerin iç dünyasının dışa yansıtılması esas alınır. İnsanın eksik noktalarını tamamlama, yapılanmamış şekilleri yorumlama ve kendi iç dünyasındakileri yansıtmasına odaklanır. Bu durum için standart hale getirilmiş testler hazırlanmıştır. Cümle ve hikaye tamamlama testleri, resim yorumlama testleri, mürekkep lekesi testleri gibi örnekler bulunmaktadır. Projektif testler arasında uygulaması ve yorumlaması en kolay olanı cümle veya hikaye tamamlama testleridir. Denek, farkında olmadan cümleyi veya hikayeyi tamamlarken kendi kavramlarını kullanır, ihtiyaçlarını arzularını ve beklentilerini dile getirir (Swerdlik ve Cohen, 2013).

2.5.5. Resim Yorumlama Testleri

Morgan ve Murray tarafından geliştirilen test TAT testi olarak da bilinir. Test, 31 adet resimden oluşmaktadır. Bunların arasından 20 adedi seçilir ve kullanılır. Her resim kartı için resme uygun bir hikaye anlatılması istenir veya resimdeki kişinin duygu, düşünce ve yaptıklarının tanımlanması istenir. Denek aslında gördüğü kişiler ile ilgili hikayeler tasarlarlarken gerçekte kendi duygu, ilgi, düşünce, ihtiyaç, istek ve sorunlarını ortaya çıkartmış olur. TAT testi yetişkinler için, SAT testi ise çocuklar için uygundur (Halmatov, 2015).

2.5.6. Mürekkep Lekesi (Rorschach) Testi

Herman Rorschach tarafından geliştirilmiştir. 10 adet mürekkep lekesinden oluşan kart içermektedir. Kartların beş tanesi siyah beyaz, beş tanesi de renklidir. Kartlar deneğe verilirken “neye benziyor?”, “ne görüyorsun?” gibi sorular sorulur. Rorschach testi standardize edilmiş bir testtir. Kartlar çeşitli yönlerle çevrilerek ve parça veya bütün olarak denek tarafından yorumlanmaktadır. Bu testi ancak uzmanlar yorumlayabilmektedir. Kullanılan testlerin ölçme gücünü belirlemek önem arz etmektedir. Zeka testlerinin normları saptanmış ve güvenilirlik geçerliliği net olmalıdır. Farklı kültürler için standardizasyon yapılması şarttır (Press, 2016).

2.6. Araştırmalarda Kullanılan Kişilik Ölçekleri

2.6.1. Beş Faktör Kişilik Envanteri (NEO FFI)

1930’lu yıllarda kişilik özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde sınıflandırılması fikri ortaya çıkmıştır. Kişilik farklılıklarının belirginleştirilmesi ve sosyal olarak incelenmesi düşüncesi Thurstone, Gordon ve Allport tarafından benimsenmiş ve uygulamaya geçirilmiştir (Dehne ve Schupp, 2007). Daha sonraları, ayrıntılı iki İngilizce sözlük geliştirilmiş ve bu sözlükte 17953 kişilik tanımlayıcı kelime kaydedilmiştir. Liste fazla kapsamlı ve karışık bulunduğu için sözcük sayısı 4504’e indirgenmiştir. Böylelikle bir bireyi diğerinden ayıracak türde sözcükler bu çalışmayla ortaya çıkarılmış ve beş faktör yaklaşımının tohumları Gordon ve Allport tarafından o yıllarda ekilmiştir (Tekin, 2012).

Cattell, 1940’lı yıllarda Gordon ve Allport’un oluşturduğu listeden faydalanarak bazı eş anlamlı sıfatları elediği listeyi 35’e indirgemıştır. Bunların sonucunda Cattell, “kişilik küresi”ni ortaya çıkararak 35 büyük kişilik özelliği öbeğini oluşturmuştur. Diğer uzmanlarla birlikte ortaya çıkan özellikler için kişilik testleri hazırlamışlardır (Hossien, Paschen ve Müelhaus, 2000). Faktör analizinin ardından 16 kişilik faktörü oluşturulmuş ve bunu “16PF Kişilik Anketi” takip etmiştir. Rogers, Allport kişilik kavramını, bireyin davranışlarına asli derecede yön veren, zaman ve mekan farklılıklarına, koşul farklılıklarına rağmen istikrar gösteren bireysel özellikler bütünü olarak tanımlamıştır (Rogers, 2005).

1965 yılında Eysenck üç temel kişilik özelliği anketini geliştirmiştir. Bunlar, içe-dışa dönüklük, nevrotiklik (duygusal denge) ve psikosizmdir. Cattell ve Eysenck’in çalışmaları diğer araştırmacıları (Borgatta, 1964; Digman ve Takemoto-Chock, 1981; Fiske, 1949; Norman, 1963; Tupes ve Cristal, 1992) bu tür kişilik boyutları araştırmalarına itmiştir (Şengül, 2008). Özellikle Norman (1963) bu konuya eğilmiş ve kendi kişilik ölçeğini oluşturmuştur. Eysenck’in ölçeği “dışa dönüklük, geçimlilik, sorumluluk, duygusal denge ve kültür” boyutlarını içermektedir. Büyük beşli olarak adlandırdığı ölçek, kişiliği kapsamlı ve her boyutu özelleşmiş niteliklerden oluşmaktadır (Eryılmaz ve Ögülmüş, 2010).

1980’li yıllarda Norman, Allport, Odberg ve Cattell’in boyutlar listesinden esinlenerek kişilik ölçümü ile ilgili çalışmalar artırılmıştır. Goldberg (1990) semantik sınıflandırma listesini kullanmış ve 1710 sıfattan oluşan bir ölçek oluşturmuş; adını beş faktörlü sınıflandırma ölçeği koymuştur (Alacatlı, 2013). 1980’lerin başlarında

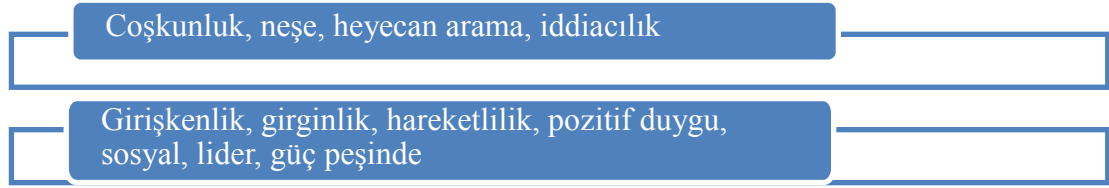
Robert McCrea ve Paul Costa kişiliğin sürekliliğini ve yapısını incelemeyi amaçlamıştır. Costa ve McCrae (1980) bu çalışmadan etkilenmiş ve bugünkü bilinen Beş Faktörlü Kişilik Envanterini geliştirmiştir (NEO FFI: Neuroticism Extraversion Openness Five Factor Inventory). Faktör analizi tekniğini kullanarak kişiliğin “dışa dönüklük ve nevrozizm” boyutları çalışmaları yürütülürken “deneyime açıklık” diye adlandırılan yeni bir boyut keşfedilmiştir. 1985 yılında ise beş boyutun ölçülebilmesini sağlayan bir test geliştirilmiştir (Zoebernig, 2008). Ölçek, beş farklı boyutta ele alınmıştır. Bunlar “dışa dönüklük, nevrozizm, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk” olarak sınıflandırılmıştır (Eryılmaz, 2014). Beş temel boyut ve alt boyutlar Şekil 2’de gösterilmiştir.

Uyumluluk: Bu faktörün olumlu ucunda nazik, ince, saygılı, güvenli, esnek, açık kalpli ve merhametli gibi özellikler bulunmaktadır. Kişinin kendilik algısını etkilemesi ve sosyal tutumlar geliştirmesinin yanı sıra, bir yaşam felsefesi oluşturmada da etkili olduğuna işaret edilmektedir. Araştırmacılar bu faktörü güven, dürüstlük, uyma, itaat, alçak gönüllülük ve merhametlilik alt boyutları ile tanımlamaktadır. Yumuşak başlılık boyutu kişiler arası ilişkilerde temel bir faktördür. Yumuşak başlılık faktöründe yüksek olan kişiler, başkalarını seven, verici olan, sosyal ilgisi olan insanlardır (Read, Vogler, Pedersen ve Johansson, 2006).

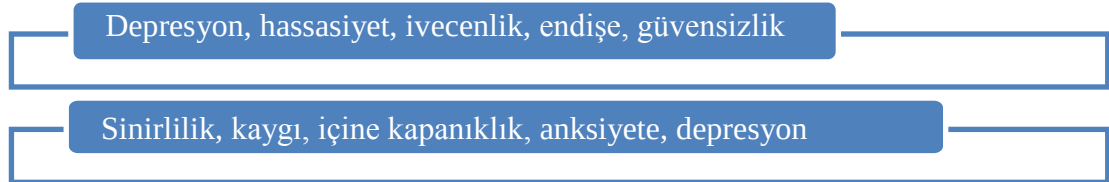
Sorumluluk: Bu faktörün hem ilerletici, hem de ketleyici yönlerinin olduğu belirtilmiştir. Faktörün ilerletici yönü, başarı ihtiyacı ve çalışma kararlılığında görülürken, ketleyici yönü ahlaki titizlik ve tedbirlik özelliklerinde ortaya çıkmaktadır. Bu faktörü temsil etmek üzere yeterlilik, düzen, titizlik, görevşinaslık, başarı çabası, öz disiplin ve tedbirlik alt boyutları önerilmiştir (Cooper, Smillie ve Corr, 2010).

Dışa Dönüklük: Bu faktörün özellikleri Eysenck’in dışa dönüklük boyutu ile oldukça fazla benzerlik göstermekte ve temelde hayat dolu, heyecanlı, neşeli, konuşkan, girişken ve sosyal olma gibi özellikleri içermektedir. Dışa dönüklük daha çok kişiler arası ilişkilerde sosyal uyaranların miktarı ile ilişkilidir. Goldberg’e (1992) göre, baskınlık ve aktivite dışa dönüklük faktörünün temel belirleyicileri arasındadır. Ayrıca sosyallik ve insanlarla birlikte olmayı sevmek, eğlenceyi sevmek, liderlik, güç, istekli olma ve arkadaşça davranma gibi özellikler de bu faktörü temsil etmektedirler (Read, Vogler, Pedersen ve Johansson, 2006).

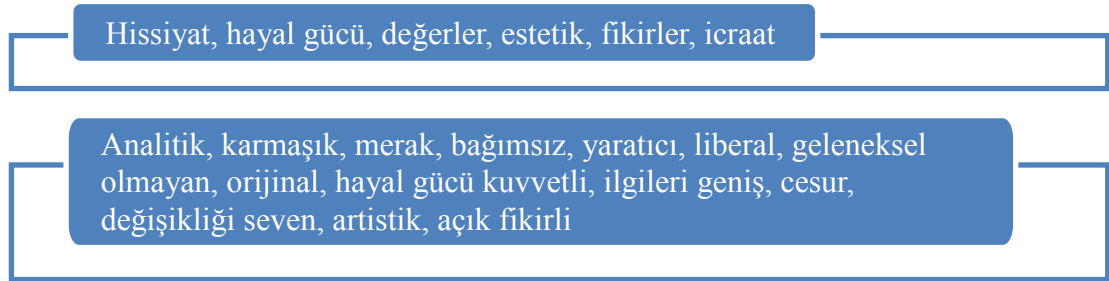
Dışa Dönüklük

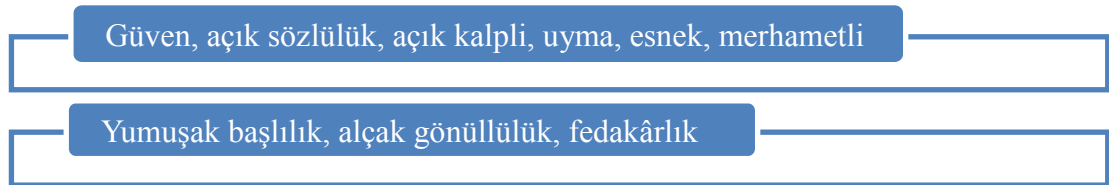
Nevrotizm

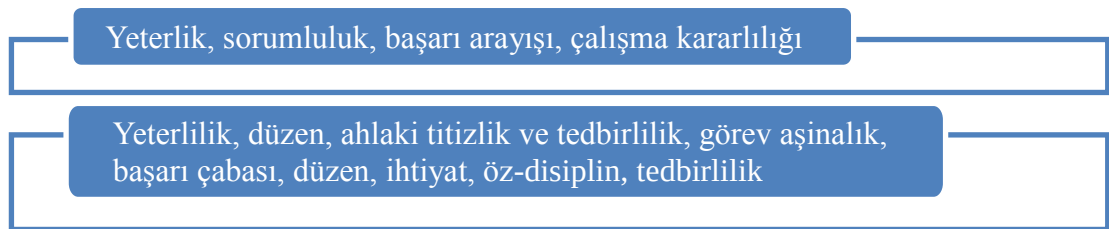
Deneyime Açıklık

Uyumluluk

Sorumluluk

Şekil 2. Beş Faktör Kişilik Yapısı (Süren, 2015)

Nevrotizm: Bu faktör endişeli, güvensiz, kendisiyle uğraşan, sinirli, kaygılı gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. Nevrotizmin temelinde anksiyete, depresyon, kızgınlık, sıkıntı gibi olumsuz duygular yer almaktadır. Ayrıca nevrotizm, rasyonel olmayan düşünceler ve başa çıkma mekanizmalarında yetersizlik olarak

açıklanmaktadır. Nevrotizm faktöründe yüksek puan alan kişiler, sıklıkla karmaşık duygularla uğraşmak zorunda olduklarından, kuruntulu düşünceler gibi uygun olmayan başa çıkma mekanizmalarına başvurabilmektedirler (Bulut, 2015).

Deneyime Açıklık: Beşinci faktör, modelde araştırmacıların üzerinde en az görüşbirliğine vardıkları faktördür. Bu faktör bazı araştırmacılar tarafından zeka, diğer bazıları tarafından kültür ve bazıları tarafından da deneyime açıklık olarak adlandırılmıştır. Faktörün tanımlayıcı özellikleri arasında analitik, karmaşık, meraklı, bağımsız, yaratıcı, liberal, geleneksel olmayan, orijinal, hayal gücü kuvvetli, ilgileri geniş, cesur, değişikliği seven, artistik, açık fikirli gibi sıfatlar yer almaktadır (Baltacı, 2017).

NEO kişilik ölçeği çeşitli tartışmalara temel oluşturmuştur. Ölçek Amerika'da, Amerikan - İngiliz dilinde bulunan sıfatlarla tanımlanmaktadır. Her kültürde aynı sıfatlar bulunmayabileceğini ve bunun bir sorun teşkil edip etmeyeceği tartışılmıştır. Ancak Costa ve McCrae her dilde aynı sıfatlar bulunmasa da insan duygularının evrensel olduğunu ve bu duyguların da kendi dilinde tanımları bulunduğunu savunmuştur. Söz konusu sıfatlar belli duyguları tanımladığı için, bunların değişik dillerde hangi kelimelerle ifade edildiğinin önemli olmadığını belirtmişlerdir (Lang, 2011).

Ölçek ile ilgili bir diğer inceleme de değerlendirmeyi kabul eden bireylerin ölçek yorumlamasından sonra nasıl etkilendiği ile ilgilidir. Ölçek sonuçlarının aslında kişilerin, özellikle kişiliği oluşmakta olan gençlerin kendilerini nasıl gördüklerini ve dışardan nasıl göründüklerini fark etmeleri için önemli bir şans olduğu dile getirilmiştir. Frey ve Balzer'e göre bu düşünce tıpkı kişiye ayna tutmak gibidir. Bu test ile kişiler kendilerinin farkına varır ve oluşturmak istedikleri kişiliği bu sayede düzeltir veya oluşturur (Frey ve Balzer, 2003).

2.6.2. Cattell 16PF (Personality Factors) Kişilik Envanteri

Cattell ve meslektaşları tarafından geliştirilmiştir. Seçmeli sorulardan oluşan ölçek; yaratıcılık, akademik başarı, bilişsel stil, empati ve kişilerarası beceriler, liderlik potansiyeli, sorumluluk, özdeğerlilik, engellenme toleransı, evlenme ehliyeti ve iş performansı gibi 16 çeşit kişilik özelliği ölçmektedir (Flegr, 2010). Envanter, doğru yanlış ve çoktan seçmeli 185 sorudan oluşmaktadır. Bu envanterin kağıt kalem versiyonu ya da bilgisayarlı versiyonu da bulunmaktadır. Ölçek 35'in üzerinde dil ve lehçeye çevrilmiştir ve uluslararası yaygın bir testtir (Cattel, 2008).

2.6.3. Myers Briggs Kişilik Envanteri (MBTI)

Myers Briggs Kişilik Envanteri (MBTI), insanların dünyayı algılayış ve onun hakkında karar verme yetilerine ilişkin psikolojik tercihlerini ölçmeye yarayan psikometrik araçtır. Bu tercihler C. G. Jung tarafından tipoloji teorisinden alınmıştır. Jung'un kişilik kuramına dayandırılarak 1940 yılında Briggs ve Myers tarafından geliştirilmiştir (Yang ve Durkin, 2016). Ölçek, dışa dönüklük - içe dönüklük (E: Extraversion, I: Introversion), duyumsama - sezgisellik (S: Sensing, I: Intuition), düşünme - hissetme (T: Thinking, F: Feeling), yargılama - algılama (J: Judging, P: Perception) gibi çift yönlü dört temel tercihe dayanmaktadır. Bu tercihlerin çeşitli kombinasyonları “psikolojik tipi” belirlemektedir. Ölçek 126 sorudan meydana gelmektedir ve uygulama süresi yaklaşık 35–40 dakikadır (Primi, Ferreira-Rodrigues, and Carvalho, 2014).

2.6.4. Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)

2.6.4.1. Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)

Envanterin Türkçe karşılığı Minnesota Çok Safhalı Kişilik Envanteri olarak bilinmektedir. Kişilik özelliklerini ve psikopatolojiyi değerlendiren psikolojik bir testtir. Zihinsel sağlık veya diğer klinik sorunlu kişilerin test edilmesi amaçlanmaktadır. Yalnızca eğitimli psikologlar tarafından verilebilmekte ve yorumlanabilmektedir (Greene, 2000).

2.6.4.2. Minnesota Multiphasic Personality Inventory 2 (MMPI-2)

Anormal insan davranışının 10 ana kategorisini ve dört geçerlik ölçeğini değerlendiren 10 klinik ölçekle tasarlanmıştır. Bu ölçek, kişinin genel test alma tutumunu ve testteki maddelere doğru bir şekilde cevap verip vermediğini değerlendirmektedir (Köberl, 2015). MMPI-2, soru cevap niteliğindedir ve 10 klinik alt boyuttan oluşur: Hipokondriasis (Hypochondriasis), Depresyon (Depression), Histeri (Hysteria), Psikopat sapma (Psychopathic Deviate), Erkeklik/Kadınlık (Masculinity/Femininity), Paranoya (Paranoia), Psikastenî (Psychasthenia), Şizofrenî (Schizophrenia), Hipomani (Hypomania) ve Sosyal Introversiyon (Social Introversion) (Tang, 2017). MMPI-2 uygulanan denek, dürüst olmayan cevaplar verebilir. Bu yüzden bu test kişinin psikopatolojisi veya davranışının geçerli bir ölçüsü olmamaktadır. Envanter, bir kişinin test etme tutumunu ve teste yaklaşımını ölçmek için tasarlanmış dört geçerlik ölçeği içerir (Young, Weed, McCabe,

Pudumjee, Williams ve Walla 2016):

Yalan Ölçeği (Lie Scale): Bilinçli olarak MMPI'ye dürüstçe ve samimi bir şekilde cevap vermemeye çalışanlara çözüm getirmek için tasarlanmıştır. Ölçek, kültürel övgüye değer ancak çoğu insanda nadiren bulunan tutum ve uygulamaları ölçmektedir.

F Ölçeği (F Scale): "Yetersizlik veya Sıklık Ölçeği" olarak da anılan ölçek, test öğelerinde olağan dışı veya tipik olmayan cevapları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bir kişi testi rasgele doldurmak veya hızlıca bitirmek için gelişigüzel cevaplar vermeyi amaçlamış ise bu ölçek ile ortaya çıkarılabilmektedir. Bir takım garip düşüncelere, tuhaf deneyimlere, tecrit ve yabancılaşma duygularına ve olası veya çelişkili pek çok inanç ve beklentilere odaklanır.

Geri F Ölçeği (The Back F Scale): Testin son yarısı hariç, F ölçeğiyle aynı konuları ölçek. Ölçek 40 maddeden oluşmaktadır.

K Ölçeği (The K Scale): Günlük hayatta normal olarak algılanan kişilerde psikopatolojiyi tanımlamak üzere tasarlanmıştır. Kişisel kontrol, aile ve kişiler arası ilişkileri ölçek ve bu ölçeğe göre puan alan kişiler sıklıkla savunmacı olarak görülür. Ölçek 30 maddeden oluşmaktadır.

2.7. İran'ın Kültürel Yapısı

İran nüfusu 20. yüzyılın ortalarında önemli ölçüde artış göstermiştir. Fakat son yıllarda %1,29'a kadar düşmüştür. Nüfusun ortalama yaşı 29,86 ve en büyük grubu %70,9 ile 15-64 yaş grubu oluşturmaktadır. Nüfusun yüzde 23,4'ü 0-14 yaş grubu ve % 5,7'si 65+ yaş gruplarından oluşmaktadır (Fatemi, Khodayari, ve Stewart, 2015).

İran nüfusu çeşitli etnik gruplardan oluşmaktadır. Farşlılar %65, Azeri Türkleri %16, Kürtler %6-7, Lorlar, Beluclar %2, Araplar %2, Türk Aşiretleri ve Türkmenler %2 ve diğerleri %1'i oluşturmaktadır. İran nüfusunun %98'i müslümandır. Geriye kalan yüzde %2'yi Yahudi, Zerdüşt, Hristiyan ve Bahai'ler oluşturmaktadır (Central Intelligence Agency, 2011).

İran nüfusunun %65'i ana dil olarak Farsça, geriye kalan %35'i ise Azeri Türkçesi, Kürtçe, Arapça vb gibi diğer dilleri konuşmaktadır. 1925-1979 yıllarında endüstriyel dönüşüm yolu ile modernizmi savunan İran 1979 yılındaki Pahlavi Krallığının devrilmesinden sonra İslam Cumhuriyetine dönüşmüştür (Fatemi, Khodayari, ve Stewart, 2015). Günümüze kadar devam eden sistemin kurucusu Ayatullah Humeyni'dir. Bu durum halkta kültürel, sosyal ve zihinsel değişiklikler meydana getirmiştir (Tamer, 2010).

2.7.1. İran Eğitim Sistemi

İran’da eğitimin islamlaştırılması ülke için dönüm noktası olmuştur. 1979 İran Devrimi sonrası iktidara gelen Humeyni, genel bir eğitim sistemi benimsemiştir. Paivandi’ye göre, yeni kurulan islamcı güç, eğitim sistemi dahil, önemli kurumları reform etmekle işe başlamıştır. 1906 yılında anayasal devrimle kurulan modern eğitim sistemi radikal bir şekilde değiştirilmiştir (Safi, 2016). Dönüşüm süreci 1979-89 devrim yıllarında halka çeşitli reformlar ile kabul ettirilmiştir. Devrimin ilk aşaması üç hedeften oluşmuştur. Bunlar, islam kültürünü geliştirmek, batı etkisini kontrol altına almak ve dini toplumsallaştırmaktır (Hassan, 2008). 1979-2012 yılları arasındaki devrim sonrası dönem yedi başlık altında toplanmaktadır (Paivandi, 2012):

1. *Eğitim’in yasal çerçevesi*: Köklü değişim ile okullarda eğitim sisteminin hedef ve işlemesi ile ilgili yasalar parlamento tarafından kabul edilerek yürürlüğe koyulmuştur.
2. *Müfredat*: Yeni anlayışa göre eğitim programı, kitap içeriği ve okul aktivitelerinde değişiklik yapılmıştır.
3. *Eğitim sisteminin yapısı ve organizasyonu*: Çeşitli reformlar yaparak eğitim sistemini daha etkin kılmak için ilkökul eğitim yılı süresi uzatılmış ve liseler yeniden yapılandırılmıştır.
4. *Öğretmen eğitimi*: Öğretmen adaylarının istihdam ve eğitimleri üzerinde devlet tam kontrol sağlamıştır.
5. *Sosyal çevre*: Politik ve ideolojik propaganda ortamı haline gelen eğitim kurumlarında devlet, kontrolü sağlamak amacı ile okullardaki sosyal ortamı domine etmiş ve çeşitli organizasyonlar kurarak dini ve politik sosyalleşmeyi teşvik etmiştir.
6. *Kayıt*: Önceleri eğitimde göz ardı edilen kız çocukları eğitime dahil edilmiştir. Kadın özerkliği tanınmamaktadır ve kabul edilmemektedir. Kadının kişiliği, bir erkeğin annesi, kız kardeşi, kızı veya karısı ile olmakla sınırlıdır. Müfredat, erkekler arasındaki farklılara dayanan tutarlı bir söylem içermektedir.
7. *Yönetim*: İran yeni yönetim ile eğitim sistemini tekeli altına almıştır.

İran eğitim sistemi beş farklı gruptan oluşmaktadır: Anaokul, ilköğretim, alt orta öğretim, üst orta öğretim ve yüksek öğretim. Yüksek öğretim, devlet ve özel kurumlar tarafından sağlanmakta iken, devrim sonrasında tamamen devletin kontrolüne geçmiştir (EP-Nuffic Dergisi, 2010). 2014 yılından sonra İran’da özel okullar tekrar kurulmaya başlamıştır. İki üniversitede ise İngilizce dilinde eğitim verilmektedir. Birçok üniversitede kız ve erkek öğrenciler ayrı sınıflarda eğitim görmektedirler (EP Nuffic, 2015). UNESCO tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 2012 yılında İran nüfusunun okur yazar oranı erkeklerde %85-%89, bayanlarda ise %80,7’dir. Son yıllarda üniversiteye giden bayan öğrenci sayısı hızla artarak toplam

öğrenci içindeki payı %60 oranına ulaşmıştır (UNESCO, 2012).

İran eğitim sisteminde Eğitim Bakanlığı, öğretmen okulları dahil, ilk ve orta öğretimden sorumludur. Kooperatif Çalışma ve Sosyal Refah Bakanlığı teknik ve mesleki öğretimden sorumludur. Araştırma, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı yüksek öğretimden sorumludur. Sağlık Bakanlığı tıp eğitimi ile ilgilenmektedir. Kültür Devrimi Yüksek Şurası politika ve planlamada ülkenin en yüksek merci konumundadır (Fatemi, Khodayari, ve Stewart, 2015).

İslam devriminden sonra okullardaki ders kitapları değiştirilmiş ve islam inancına dayalı konulara ağırlık verilmiştir. İslam ahlakına, sosyal yapısı ve geleneğine ters düşen tüm konular eğitim sisteminden çıkarılmıştır. Söz konusu değişimlerin gerçekleştirilebilmesi için Nisan 1980’de Ayatollah Komeini “Kültürel Devrim Konseyi” kurmuştur (Tamer, 2010). Kurumun hedefi, islam esaslarına dayalı eğitim politikası ve stratejilerini toplumunun isteği ve ihtiyacına göre hazırlayıp, devrime sadık eğitimciler yetiştirmektir (Safi, 2016).

Humeyni, yeni rejimin kurumsallaşabilmesi için eğitim sisteminin değişmesinin kaçınılmaz olduğunu savunmuştur. Jafari’ye göre ülkeye getirilen yeni ideoloji ve kültür, eğitim üzerinden İran halkına benimsetilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Humeyni ilkokuldan üniversiteye kadar bütün eğitim alanlarında değişiklik yapmıştır (Jafari, 2009). İran’ın bu dönemdeki eğitim politikasının ilkeleri beş önemli başlık altında toplanmıştır (Bilgesam, 2011). Bunlar;

1. *İnanç*: İran eğitimi Şiiliğin on iki imam inancı çerçevesinde islam dininin tavsiye ve ilkeleri üzerine kurulmuştur.
2. *Siyaset*: İktidardaki kişiler Şii mezhebi görüşünü benimsemektedir (Velayet-i Fakih gibi). Bu sayede siyasi hayata yönelik tüm şekil ve program islam dinine dayalı bulunduğunu belirtmektedirler.
3. *Ekonomi*: İranlı birey ve toplum kendi kendine yetinerek, ekonomik kalkınmayı hedeflemiş ve ilke edinmiştir.
4. *Kültür*: Her İranlı Kuran-ı Kerim’i ve islam ilkelerini anlayabilmek için kültürel miraslarına bağlı kalarak Farsça ve Arapça dillerini öğrenmektedir.
5. *Toplum*: En yüksek değeri aile değerleri olarak benimsendiğinden, toplumsal ilişkiler ve toplumsal adalet islam dini kuralları ışığında düzenlenmiştir.

İran’ın eğitim politikasındaki bu temel ilkeler ele alındığında, devrim sonrası politika, eğitim ve daha birçok alanda Şii mezhebine ve Fars kültürüne dayalı bir sistem geliştirildiği ifade edilebilir. Bu nedenle İran’ın bölgede Şiilik çizgisinde yalnızca siyasi alanda değil, eğitim alanında da politikalar uyguladığı söylenebilir (Tamer, 2010).

2.7.2. İran’da PDR’nin Başlangıcı ve Güncel Durumu

Doktor ve filozof İbni Sina (980-1037) korku, kızgınlık ve depresyon gibi çeşitli psikolojik sorunları tedavi etmek için psikolojik metodlar geliştirmiştir (Sharafkandi, 1988). İranlı hekim, kimyager ve filozof Rasis (Rhazes 865-925), bu çalışmalardan yola çıkarak olumsuz düşüncelerin olumsuz davranışlara yol açtığını savunmuştur (Fatemi, Khodayari ve Steward, 2015). Çalışma ve Endüstri Bakanlığı 1954 yılında rehberliğin önemini benimsemiş ve bu alanda çalışanları eğitim için yurt dışına göndermiştir. 1956 yılında Eğitim Bakanlığı bünyesinde Eğitim, Psikolojik Araştırma Bölümü kurulmuştur (Owen, Damirchi ve Molaei, 2013). Yurt dışına gönderilen grup 1960-70 yıllarında ülkelerine geri döndükten sonra rehberlik ve danışma, psikolojik rehberlik, aile rehberliği, rehabilitasyon, eğitim ve kariyer rehberliği gibi bölümler oluşturulmuş ve hizmete sunulmuştur. Hava kuvvetlerinde subayları askere alma, değerlendirme ve yerleştirme için rehberlik hizmetlerinden faydalanmaya başlanılmıştır (Ahmadi, 2000).

1991 yılında uygulanan rehberlik hizmetleri yetersiz bulunarak Eğitim Bakanlığı tarafından liselerde değişikliklere gitmiştir. Rehberlik anlayışı yeniden oluşturulmuş ve İran kültürüne adapte edilmiştir. Davranışsal sorunlar sergileyen öğrencilere bireysel ve grup rehberliği hizmetleri verilmeye başlanmıştır (Fatemi, Khodayari ve Steward, 2015).

1982 yılında komşu ülkeyle olan İran Irak savaşı nedeniyle rehberlik hizmetine ihtiyaç artmıştır. Bu yüzden rehberlik merkezlerinde okul dışı alanlarda da ruh sağlığı hizmetleri verilmeye başlanmıştır. 1990 yıllarında rehberlik ve psikoloji klinikleri ile İran İslam Cumhuriyetinin ilk psikolojik ve rehberlik kurumu kurulmuştur (İran MEB, 2016).

1990 yılında PDR hizmetleri, ülke ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılmıştır. Örneğin, 1991’de, İran Irak savaşı nedeniyle bireysel ve ailevi ruhsal sorunların giderilmesi için bir çok psikolojik danışma klinikleri açılmış ve bu kliniklerde psikolojik danışmanlık hizmeti sunulmuştur (Sanai Zaker, 2001; Tavakkoli vd., 2002).

Günümüzde rehberlik bağımsız bir disiplin olarak görülmektedir. Rehberlik alanlarında çeşitli kurumlar bulunmaktadır. Priester’e göre İran’ın komşu ülkelerle yaşadığı sorunlar ve anlaşmazlıklar yüzünden ülkede rehberlik servislerine talep artmıştır. Özellikle Afganistan’dan ülkeye giren afyonun yaygınlaşması çocuk ve yetişkinlerde bağımlılıklara yol açmıştır (Priester, 2008). Kongre kütüphanesinin

federal araştırma bölümüne göre ülkede 2-4 milyon insanın bağımlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, ülkede sık yaşanan depremler de danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine olan ihtiyacı arttırmıştır (Zolala, 2010). Bunun yanı sıra devlet, İran'ın dine önem vermesi nedeniyle aile değerlerinin korunması ve evliliklerin daha sağlam kurulması için evlenen çiftlere 16 saat danışmanlık verilmesi hususunu uygulamaya sokmuştur. Danışmanlıklar yüz yüze danışmanlık ve eğitici videolar izleme gibi aktivitelerden oluşmaktadır (Farnam, Pakgozar ve Mir-Mohammadi, 2011).

Son 10-15 yıl içinde, özellikle Tahran, Tebriz, İsfahan ve Meşhed gibi İran'ın önemli şehirlerinde ulusal ve uluslararası düzeyde seminerler, kongreler, sempozyumlar ve çalıştaylar düzenlenmiştir (Priester, 2008). Bu toplantılarla ilgili bilgiler İran Psikoloji ve Psikolojik Danışma Örgütü (Sazemane Ravanşenasi ve Moşavereye İran) ve ilgili derneklerin web sayfalarında bulunabilmektedir (İran MEB, 2012).

2.7.3. İran Okullarında Rehberlik Hizmetleri

İran okullarında rehberlik eğitimi 1971 yılından itibaren ilköğretimin beşinci yılı tamamlandıktan sonra verilmeye başlanmıştır. Bu yıldan sonra öğrenciler rehberlik hizmetleri ile ilk defa karşılaşmaktadırlar. Rehberlik hizmetleri mesleki rehberlik ve aile danışmanlığı hizmetlerini kapsar. Testlerin çoğu ithal edilmekte ve tercüme edilmektedir. Danışmanlar zor vakalarla karşılaştıklarında veya uzmanlıklarının ötesinde vakalarla karşılaştıklarında Rehberlik ve Danışma Merkezine başvurumaktadırlar (Hermannson, 2017).

Eğitim ve öğretim sürecinde PDR hizmetleri uygulama fikri, 1958'de gerçekleştirilen bir eğitim kongresi ile başlamıştır. Rehberlik ilk defa İran Milli Eğitim Bakanlığının (İran MEB, 2012) genel talimatı ile kurulmuştur. Abdollah Şafi Abadi, PDR alanının kurucusu olarak kabul edilmektedir (Owen, Damirchi ve Molei, 2013). Alanın diğer öncüsü, ABD'de aldığı eğitimden sonra İran'a dönen Shukuh Navabinejad'dır. İki öncünün de alana ilişkin birçok yayınları ve ilk PDR öğrencilerinin gelişiminde büyük katkıları bulunmaktadır (Safi, 2016).

PDR alanında, ilk lisans ve yüksek lisans programı 1967 yılında Tarbiyate Moallem Üniversitesi, Eğitim ve Psikoloji Fakültesinde (Daneshkadeye Ravanshenasi ve Umure Tarbiyati) başlamıştır 1986 yılından itibaren üniversitelerin Eğitim ve Psikoloji Fakülteleri altında hem psikoloji, hem de eğitim bölümleri yer almıştır. 1987 yılından itibaren ise öğrenci alımına başlanmıştır. Üniversitelerin

Eğitim Bilimleri bölümlerinde PDR yüksek lisans ve doktora bölümleri de mevcuttur (Ahmadi, 2000; Owen, Damirchi ve Molaei, 2013).

2.8. Kıbrıs'ın Kültürel Yapısı

Kuzey Kıbrıs'ın resmi dili Türkçe'dir, ancak İngilizce de yaygın şekilde kullanılmakta ve anlaşılmaktadır. Kuzey Kıbrıs resmi dini olmayan laik bir devlettir. Ancak nüfusun%98'i müslümandır. Katolik Maronitler, Ortodoks Kıbrıslı Rumlar, Bahailer, az sayıda Anglikan kalan%2'yi oluşturmaktadır (Güven ve Uğural, 2001).

Resmi devlet, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 1983 yılında kurulmuştur. Kuzey Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'dır. Kıbrıs adası Kuzey Kıbrıs ve Güney Kıbrıs olarak ikiye bölünmüştür. Kuzey Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türkler, Güney Kıbrıs'ta Kıbrıslı Rumlar ikamet etmektedir (Akçalı, 2011). Kuzey ve Güney Kıbrıs ortak başkent Lefkoşa'nın sınırında ikiye bölünmüştür. Bu sınıra "Yeşil Hat" adı verilmiştir. Kuzey Kıbrıs'ın toplam nüfusu yaklaşık 300000'dir. Nüfusun %55'i kentsel alanlarda yaşamaktadır. Lefkoşa 72000, Gazimağusa 64000, Girne 48000, Güzelyurt 37000 ve İskele 24000 nüfustan oluşmaktadır (Atasoy, 2011).

Kuzey Kıbrıs Türk kültürü, Türkiye'nin ve çevredeki Akdeniz ülkelerinin güçlü etkilerini taşıyan zengin ve çeşitli bir kültürdür. Kuzey Kıbrıslıların dili, her ne kadar Türkçe olsa da, dilin kendine özgü bir yapısı vardır. Geleneklerinin çoğu, yüzyıllar boyunca adada varlığını sürdürmüş kültürlerin karışımından gelmektedir (Akfırat vd, 2009).

Devlet laikdir ve halkların tutumları çok moderndir. Kadınlar ve erkekler her açıdan eşit olarak değerlendirilir. Özellikle ilk ve orta öğretimde kayıt eşittir. Kadınlar ve erkekler yasalara göre de eşittir. Ocak 1998'de yürürlüğe giren yeni aile yasası ile kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik özellikle vurgulanmaktadır (Lisaniler ve Uğural, 2000).

2.8.1. Kuzey Kıbrıs Eğitim Sistemi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eğitim sistemi dört bölümden oluşmaktadır: Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim. Kasapçopur, eğitim basamaklarını şu şekilde açıklamıştır (2007):

1. *Okul Öncesi Eğitim:* Okul öncesi eğitim, 3 ila 6 yaş arasındaki çocuklar için anaokulu ve kreş tarafından sağlanır.

2. *İlköğretim:* İlköğretim iki aşamalı olarak verilir. İlk aşama (ilkokul) beş yıllık süre ile ücretsiz ve zorunlu, 7-12 yaş grubu öğrenciler için tasarlanmıştır. İkinci aşama (ortaokul altı) üç yıl sürmektedir ve 13-15 yaş grubuna yöneliktir.

3. *Orta Öğretim:* 16-18 yaş grubu için tasarlanmıştır ve üç yıllık bir eğitim programından oluşmaktadır. Liseler ve meslek liseleri olarak bilinen liseler tarafından sağlanmaktadır. Fen ve Anadolu, Ticaret, Teknik ve meslek okulları ticari liselerinden ve ayrıca, teknik eğitim, tarımsal meslek, hemşirelik, turizm ve otel işletmeciliği ve catering okullarından oluşmaktadır.

4. *Yüksek Öğrenim:* Kuzey Kıbrıs'ta üniversite eğitimi (Lisans derecesi), eczane, diş hekimliği ve tıp gibi alanlar hariç, normalde 4 yıl sürmektedir. Eğitim, vakıf ve özel üniversiteler tarafından sağlanmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta 12 büyük üniversitede kayıtlı 131 farklı ülkeden 63 binden fazla üniversite öğrencisi bulunmaktadır. Öğrencilerin% 21'i 131'den fazla ülkeden gelmekte, %58'i Türkiye ve %21'i ise yerel Kıbrıslı Türk öğrencilerden oluşmaktadır (Erden, 2013).

2.8.2. Kuzey Kıbrıs'ta PDR'nin Başlangıcı ve Güncel Durumu

Eğitim rehberliği sorun yaşayan ve üstesinden gelmek için profesyonel yardıma ihtiyacı olan kişiye sunulan hizmettir. Kişiler sorunları belirlenene kadar ya da çözülene kadar kendilerini rahatsız hissetmektedirler. Sharma'ya göre bu tür rahatsızlık durumlarında danışmanlık ve rehberlik, kişilik gelişiminde ve istisnai kişilik gruplarında eğitim gerektiren daha uzman bir hizmettir (Sharma, 2010).

Kıbrıs'ta danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ilk önce devlet okullarına tanıtılmıştır. Öncelikle 1964/65 yılında 27 orta öğretim okulunda pilot bir düzen olarak başlamıştır. Örnek alınan Amerikan rehberlik modeli için öğretmenler belirlenmiş ve onlara iki hafta boyunca hizmet içi rehberlik ve rehberlik eğitimleri düzenlenmiştir (Antoniou, 2017).

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik orta eğitim kurumlarında 1975 yılında başlamış ve hızlıca diğer kurumlara yayılmıştır. 1995 yılında ise Milli Eğitim Şurasında rehberlik ile ilgili bütçe, rehberlik alanında eleman yetiştirme, üniversitelerde psikolojik danışman bölümleri açma ve yurt içi ve dışı eğitim uzmanları ile işbirliği yapma gibi kararlar alınmıştır (Taşker, 2003).

Okullarda özellikle rehberler öğrencilerin ders ve meslek seçimlerinde psikolojik danışma ve rehberliğe önemli ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda okullarda, hala bazı düzenlemelere gereksinim vardır. Aslan'a göre rehberlik

hizmetleri Türkiye öğretim kurumlarında sınıflarda zorunlu ders olarak uygulamaya koyulurken, Kuzey Kıbrıs'ta rehberlik saatleri okul yönetimlerine bırakılmıştır (Aslan, 2013).

2.8.3. Kuzey Kıbrıs Okullarında Rehberlik Hizmetleri

Günümüzde rehberlik ve psikolojik danışma oldukça önem kazanmış ve modern eğitimin yadsınamaz parçası haline gelmiştir. 20. yüzyılın başlarında bütün dünyada toplumsal ve yaşamsal sorunların gittikçe artmasıyla, öğrencileri bilgi, beceri ve sorun çözme becerileri ile donatmak gerekliliği de ortaya çıkmıştır (Akterzi, 2010).

21. yüzyılda ortaya çıkan internet, bilgisayar, televizyon ve telefon gibi teknolojik gelişmeler öğrencileri, dolayısı ile okulları da etkilemektedir. Çağın hızlı gelişimi, psikolojik danışma mesleklerini de etkilemektedir (Dinçyürek ve Uygarer, 2012). İnternet kullanımı yaygınlaştıkça, yeni internet tabanlı danışmanlık e-posta, web sayfası, elektronik bülten, çevrimiçi yayıncılık, video konferans ve sohbet odaları gibi yeni alanlarla ortaya çıkmaktadır. Terim olarak e-danışmanlık, siber danışmanlık, çevrimiçi danışmanlık ve internet danışmanlığı gibi kavramlar birbirlerinin yerine kullanılarak internet tabanlı danışmanlık uygulamaları başlamıştır (Beidoğlu, Dinçyürek ve Akıntuğ, 2015).

Hatunoğlu'na göre günümüz rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri modern eğitimde önemli bir rol oynamaktadır. Ona göre 1938'lerde okul müfredat programlarına geçen bu kavram, 1950'lerden sonra daha belirgin bir hal almıştır. 1970 sonrası rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri uzman rehberler tarafından yürütülmekte ve okul eğitim programlarında yer almaktadır (Hatunoğlu, 2006). Yaşam boyu öğrenmenin amacı olarak danışma hizmetleri eğitimin her aşamasında ayrı önem taşımaktadır. Devlet ve okul yönetimlerinin bu konudaki hassasiyetleri sayesinde rehberlik hizmetleri birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs'ta da olumlu ilerlemeler kaydetmiştir (Aslan, 2013).

2.9. Kişilik ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Kent, 2008 yılında “Kişilik Özellikleri ile Mesleki Temalar Arasındaki İlişki ve Üniversitede Alan Memnuniyeti” isimli bir doktora tezi hazırlamıştır. Araştırmasını, eğitim bölümünde eğitim gören 114 öğrenci üzerinde uygulamış ve

kişilik yapısı ve mesleki ilginin büyük ölçüde örtüşebilir olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kademeli çoklu regresyon analizi sonucunda, ilişkinin %1,6 olduğu, diğer faktörlerde beklenilenin ötesinde büyük memnuniyete sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada, beş büyük kişilik özelliğinin %3,9'luk varyans (nevrotizm, uyumluluk, sorumluluk, açıklık, dışa dönüklük) gösterdiği ve dar niteliklerin de %1,9'luk varyans gösterdiği sonucu ortaya çıkmıştır (Kent, 2008).

Rovik ve arkadaşları, 2009 yılında yaptıkları çalışmada kişiliklerin stres, tükenmişlik ve yardım arayışındaki rolünü araştırmıştır. Araştırmasını Norveç'te dört farklı üniversitede ve araştırmaya düzenli devam eden 236 tıp öğrencisi ile yürütmüştür. Çalışmalarına göre hekimler stres, tükenmişlik ve refah açısından incelendiğinde kişiliklerin önemli bir rol oynadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Torgersen Kişilik Tipleri Ölçeğine göre tıp fakültesinde algılanan stres oranı 1-5 oranlı ölçekte ortalama 2,6 (SD=0.6) olarak bulunmuştur (Rovik, 2009).

Arkonaç, 2009 yılında “Meslek Liselerinde Matematik Dersinde Karşılaşılan Sorunlar” isminde bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Araştırma, İstanbul'da çeşitli branşlarda eğitim veren 648 kişi ile Şişli Endüstri Meslek Lisesinde yürütülmüştür. Araştırmacı öğrencilere 32 soruluk bir anket uygulamış ve elde edilen veriler SPSS programı yardımıyla istatistiksel değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Frekans değerleri hesaplamasından sonra yanıtların yüzde değerlerini içeren tablolar oluşturulmuş ve ikişerli soruların yanıtları arasındaki ilişki ki-kare analizi ile ortaya koyulmuştur. Araştırma sonucu meslek liselerinde daha basit, pratik, günlük hayatta kullanılabilir özel bir müfredatın gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çalışmada sınıf mevcutlarının azaltılması ve ilköğretimden itibaren uygun rehberlik eğitimi verilmesi önerilmiştir. Ayrıca, kitapların yeterince anlaşılır olmadığı ve örnek soru içermediği belirtilmiş ve bu konuya önem verilmesi tavsiye edilmiştir. (Arkonaç, 2009).

Dilci, 2009 yılında “Eğitim Bilimleri Alanında Yürütülen Lisansüstü Eğitiminin Öğrenci ve Öğretim Elemanları Görüşlerine Dayalı Olarak Durumunun Değerlendirilmesi” adlı bir doktora çalışması yapmıştır. Dilci çalışmasını 135 kişilik öğretim üyesi ve 140 kişilik lisansüstü öğrencisi ile yürütmüştür. Kullandığı ölçekler; t testi, tek yönlü ANOVA testi ve ki-kare istatistik teknikleridir. Yorumlama için ise, kapalı uçlu çoktan seçmeli görüşlere ilişkin istatistik sonuçları kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, kadın öğretim üyelerinin iletişim becerisinin erkeklere oranla daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Eğitim bilimleri alanında lisansüstü eğitimde, kadın ve erkek cinsiyet dağılımı oranları birbirine yakın bulunmuş;

lisansüstü eğitim görenlerin %65'ine yakınının özel hayatlarının olumsuz etkilendiği ifade edilmiştir. Lisansüstü eğitimde yabancı dilin gerekliliğini savunanların %76 olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, lisansüstü çalışmaların dünyaya kıyasla daha geride bulunduğu iddia edilmiştir (Dilci, 2009).

Klaver, 2010 yılında “Spor Kariyerinden İş Kariyerine” isimli bir yüksek lisans çalışması yapmıştır. Araştırmasını 123 profesyonel atlet ve 135 normal insan ile yürütmüştür. Çalışmasında normal insanlar ile profesyonel atletleri kişilik açısından karşılaştırmıştır. Klaver tezinde Eysenck, Mayer Briggs Envanteri ve Beş Faktör Kişilik Ölçeğini kullanmıştır. Sonuçlar, profesyonel atletlerin deneyime açıklık ve liderlik açısından daha yüksek, ancak bilinç açısından daha düşük oran sergilediğini göstermiştir. Klaver çalışmasında genel olarak profesyonel atletlerin normal insanlara göre biraz daha yüksek oranlar gösterdiğini ancak bu bilgilerin yeterli olmadığından bu konuda daha fazla araştırma yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Klaver, 2010).

Türk, 2010 yılında “Lise Öğrencilerinin Eğitimde Yabancılaşma Sorunu: Ankara İli Yenimahalle İlçesi İki Genel Lise Örneği” adı altında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Araştırmasını, iki genel lisede ders ve okul rehberlik öğretmenleri tarafından seçilen ve 3. sınıfta eğitim gören 20 öğrenci ile yürütmüştür. Öğrenciler, cinsiyetlerine, okula uyum ya da uyumsuzluklarına, branşlarına, başarılarına ve aktivitelerde gösterdikleri katılım düzeylerine göre seçilmiştir. Eğitimde yabancılaşmanın öğrenciyi nasıl etkilediğini ortaya çıkarmak için nitel yöntem uygun görülmüştür. Konu ile ilgili ayrıntılı ve kapsamlı bilgiler edinmek amacı ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanmıştır. Araştırma sonucu öğrencilerin eğitimde yabancılaşma yaşadıklarını göstermiştir (Türk, 2010).

Warren, 2011 yılında bilgisayar kaygısı, kişilik ve organizasyonel etkinlik ilişkisi üzerine bir tez çalışması yapmıştır. Çalışma Güney Afrika'dan 223 şirket çalışanı ile yürütülmüştür. Bilgisayar endişesi Rosen ve Weil tarafından geliştirilen “Computer Anxiety Rating Scale (CARS)”, kişilik John Donahue ve Kentle tarafından geliştirilen “Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFI)”, iş tatmini ise O'Driscoll ve Randall tarafından geliştirilen “Facet Satisfaction Scale” ile ölçülmüştür. Sonuçta bilgisayar endişesi ile ilgili kişilik ve iş tatmini arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Bunun nedeni olarak şirket çalışanlarının bilgisayar bilgisinin zaten mevcut olması dolayısı ile endişenin doğal olarak düşük olması, araştırma için yeteri kadar kişi bulunamaması ve araştırmanın 20 yıl öncesine dayanması

gösterilmiştir (Warren, 2011).

Çağlar, 2011 yılında “Özengen Keman Eğitimi Alan Öğrencilerin Temel Hedeflere Erişme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Bir Müzik Kursu Örneği)” isminde bir doktora tezi hazırlamıştır. Araştırmasını, Ankara’da özel müzik kursunda ilk kez özengen keman eğitimi gören 24 kişilik bir örneklem grubu ile keman eğitiminde yaş ve cinsiyet değişkenleri üzerinden yürütmüştür. Tezinde ulaştığı sonuç temel hedeflere erişimde anlamlı farklar olmadığı şeklindedir (Çağlar, 2011).

Malkoç, 2011 yılında “Öznel İyi Oluş Müdahale Programının Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeylerine Etkisi” adı altında doktora tezi hazırlamıştır. Tezini Marmara Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim Dalında öğrenim gören 24 öğrenci ile yürütmüştür. Malkoç’un kullandığı ölçekler “Öznel İyi Oluş Ölçeği”, “Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği” ve “Beş Faktör Kişilik Envanteri (NEO FFI)”dir. Marmara Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümünde öğrenim gören 251 öğrenciyi öznel iyi oluş müdahale programı öncesinde deney grubu olarak seçmiş ve onlara ölçme araçlarını uygulamıştır. Analizlerin sonucunda, deney grubunda yer alan öğrencilerin öznel iyi oluş ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya çıkmıştır. “Stresle Başa Çıkma Ölçeği”nin alt boyutlarından aldığı ön test ve son test puanları arasında ise kayda değer bir fark olmadığını belirtmiştir. Öznel iyi oluş son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark ortaya çıktığını, ancak stresle başa çıkma ölçeğinin sadece “sosyal destek” alt boyutunda deney grubu lehine anlamlı bir fark ortaya çıktığını raporlamıştır. Araştırma bulgularını, öznel iyi oluşla ilgili literatür ve önceki araştırma bulgularını temel alarak yorumladığını tezinde belirtmiştir (Malkoç, 2011).

Ortiz, 2012 yılında “Kültürel Duyarlı Çok Kültürlü Eğitim” adında bir çalışma yapmıştır. Çalışmasında eğitimcilerin çok kültürlü eğitim konusunda inanç, kavram yanılgıları ve güven arasındaki ilişkiyi belirlemek istemiştir. Araştırma, ilk ve ortaokuldan 15 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda eğitimcilerin çok kültürlü eğitim konusundaki farkındalıkları ve inançları yüksek çıkmıştır. Ayrıca, çok kültürlü eğitimin sosyo-kültürel bilinç açısından gerekli olduğunu ve bunun uygulamaya koyulması gerektiğine inandıklarını tespit etmiştir (Ortiz, 2012).

Herdem, 2012 yılında “İlköğretime Devam Eden Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Rehberlik İhtiyaçlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” adlı

yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Araştırma, ilköğretime devam eden parçalanmış ve tam aile çocuklarının rehberlik ihtiyaçlarının karşılaştırılması üzerine oluşturulmuş ve Kayseri ilinde bulunan 281 ilköğretim öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Ölçek olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Rehberlik İhtiyaçlarını Belirleme Formu” kullanılmıştır. Araştırmada, parçalanmış aile çocuklarının kişisel rehberlik ihtiyacı tam aile çocuklarının kişisel rehberlik ihtiyacından daha yüksek çıkmıştır (Herdem, 2012).

Aljurani, 2013 yılında Irak'ta kişilik özellikleri, TSSB (travma sonrası stres bozukluğu) ve semptomları üzerine doktor tezi çalışması yapmıştır. Çalışmasını toplam 528 (327 erkek ve 201 bayan) kişi ile yürütmüştür. Çalışması için Baghdad Trauma History Screen (BTHS), Kişilik Envanteri, Beş Faktör Kişilik Testi, Agresyon Envanteri ve görüşme gibi çeşitli ölçekler kullanmıştır. Çalışma ölçekleri geçerli ve güvenilir olarak kaydedilmiştir. Kişilik özelliklerinin, aktif başa çıkma stratejileri, tutarlılık, sosyal yardım ve aile desteği, ciddi travmatik durumlara maruz kalma karşısında semptomları tahmin etmede faydalı olduğunu belirtmiştir. Sonuçlara göre kişilik özellikleri semptom oluşumunda önemli rol oynamış ve özellikle nevrozizm ile ilişkili bulunmuştur (Aljurani, 2013).

Lomeli, 2013 yılında “Mentorluğun Hekim Okuluna Giriş Sürecine Etkisi” isimli bir yüksek lisans tez çalışması yapmıştır. Çalışmada yapılan ki-kare testine göre, gelecekte hoca olma eğiliminde üç ana özellik bulunmuştur. İlki, hocaların ulaşılabilirliği, ikincisi hocaların dikkatli dinlemesi, üçüncüsü ise hocaların öğrencilerin özgüvenlerini artırmasıdır (Lomeli, 2013).

Güner, 2013 yılında doktora tezinde “10-16 Yaş Çocuk ve Ergenler İçin Erken Dönem Uyumsuz Ölçekler Takımının (ÇEŞÖT) Geçerlik, Güvenirlik ve Norm Çalışması” adı altında bir çalışma yapmıştır. Çalışmasını 2011-2012 yılında öğretim gören, 11-12 yaşlarında, toplam 983 öğrenci ile yürütmüştür. Kullandığı ölçekler, Sıfat Listesi (SL), Ebeveyn ve Akran Bağlanma Ölçeği (EABÖ), Sorun Tarama Ölçeği (STÖ-45), Young Şema Ölçeği (YŞÖ) ve Çocuk ve Ergenler İçin Erken Dönem Uyumsuz Şema Ölçekler Takımıdır. Ölçeklerde korelasyonlar incelenerek kriter geçerliği çalışmaları yapılmıştır. Akabinde, klinik ve klinik olmayan çalışma grupları ile yapı geçerliği çalışmaları yürütülmüştür. Geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin değerlendirilmesinden ve yorumlanmasından sonra, 10-16 yaş ÇEŞÖT kullanılmıştır. Ölçme aracı geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kabul gören beş ayrı ölçek ile 97 maddeden ve yorumlanabilir 15 faktörden oluşmaktadır. Güner'in analiz

sonuçlarına göre, İstanbul evreni için 10-16 yaş ÇEŞÖT'ün geçerli, güvenilir, norm değerleri belirlenmiş bir ölçek olarak klinik çalışmalarda ve sağlıklı çocuk/genç rehberlik çalışmalarında kullanılabileceği sonucuna varılmıştır (Güner, 2013).

Kalafat, 2014 yılında tamamladığı doktora tezinde “Kariyer Geleceği Algısını Etkileyen Kişisel Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Model Çalışması” isimli bir çalışma yapmıştır. Çalışmasını Ankara Üniversitesi ve 19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde eğitim gören gönüllü 555 öğrenci ile yürütmüştür. Kullandığı ölçekler Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL), Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği (AKE), Başa Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği (COPE), Büyük Beşli Kişilik Ölçeği ve BEM Cinsiyet Rolü Envanteridir. Kalafat, tezinde KARGEL'in deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özellikleriyle pozitif yönde, AKE ile negatif yönde ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Akabinde, yeni girişimlerden çekinmeyen, sorumluluk sahibi bireylerin kariyer gelecekleri hakkında daha olumlu bakış açısına sahip oldukları ve kariyer süreçlerindeki değişimlere daha pozitif baktıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmacı, bireylerin algıladıkları engellerin sayısı ne kadar az ise kariyer geleceği hakkındaki düşüncelerinin de o kadar olduğu sonucuna ulaşmıştır (Kalafat, 2014).

Marcelle, 2014 yılında açık ve kapalı kişilik özelliklerinin korelasyonu üzerine bir çalışma yapmıştır. Katılımcılar 73'ü kız ve 31'i erkek olmak üzere 104 kişi olup 11 ve 12'nci sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Açık ve kapalı kişilik özellikleri MMTI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory), MMTIC (Murphy Meisgeier Type Indicator for Children) ve Beş Faktör ile ölçüldüğünde toplumsal açıdan iyi ve kötü tanımlamalarda duyarlı olduğu, fakat belirgin bir farklılık gösterilmediği tespit edilmiştir (Marcelle, 2014).

Robinson, 2014 yılında kişilik, bilgisayar öz yeterliliği ve bilgisayar yeterliliği ilişkisi üzerine bir çalışma yapmıştır. Gönderilen 300 anketten sadece 43 kişiden geri dönüt alınmış ve araştırma 43 kişi ile yürütülmüştür. Çalışmada sonuç olarak tüm alfa katsayıları uyumluluk ve açıklık dışında 80 üzeri iyi ya da mükemmel olarak belirlenmiştir. Öz yeterlik ve genel bilgisayar yeterliliği ile korelasyon yapılmış ve aralarında pozitif yönlü bir korelasyon olduğu saptanmıştır (Robinson, 2014).

Müezzinoğlu, 2014 yılında “Romantik İlişkilerde Aldatma: Bağlanma Boyutları, Kişilik Özellikleri ve İlişki Bağlanımı” isminde bir doktora tezi hazırlamıştır. Araştırmanın örneklemi Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi,

Hacettepe Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde çeşitli bölümlerde eğitim gören ve yaşları 19-39 arasında değişen 694 üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Çalışmada “Aldatma Ölçeği”, “İlişki İstikrarı Ölçeği”, “Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi” ve “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II” kullanılmıştır. Hipotezlerin test edilmesi için Pearson çarpımı momentler korelasyonunu kullanılmış ve örtük ve gözlenen değişkenlerle yol analizi yapılmıştır. Araştırmanın önemli bir sonucu beş faktör kişilik özellikleri, bağlanma boyutları (kaygı ve kaçınma) ve ilişki bağlanımının doğrudan ve dolaylı olarak romantik ilişkilerde aldatma ile ilişkili ve bir bütün olarak aldatma ile ilişkili olduğudur. Geliştirdiği aldatma modeline göre bağlanma boyutlarında kaygı, aldatma ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, bağlanma boyutlarından kaçınmanın, aldatma ile ilişki bağlanımı bulunduğunu ve dolaylı olarak ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Beş faktör kişilik özelliklerine göre ise deneyime açıklığın aldatma ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Yumuşak başlılık, aldatma ile doğrudan, ancak sorumluluk, aldatma ile dolaylı olarak ilişkili bulunmuştur. Dışa dönüklük ve nevrotizmin aldatma ile ilişkili olmadığı sonucuna varılmıştır (Müezzinoğlu, 2014).

Habene, 2015 yılında “Lise Öğrencileri Kariyer Tercihinde Ebeveyn Katılımı” adlı tez çalışması yapmıştır. Çalışmasında veli, öğretmen ve öğrenciler ile birebir görüşme ve grup toplantıları tekniklerini kullanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin meslek seçiminde ve kişilik gelişiminde ailelerin önemli katkıları olduğunu ortaya çıkarmıştır (Habene, 2015).

Özdiyar, 2015 yılında “Saygılı ve Etik Zihin Özellikleri Açısından Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Öğrenci Düzeylerinin İncelenmesi” isimindeki doktora tezini üç farklı başarı düzeyinde bulunan 267 okul öğrencisi ve 14 farklı okullardan 23 öğretmen ile yürütmüştür. Özdiyar araştırmasında sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında saygılı ve etik zihin özelliklerini kapsama düzeyini belirlemek amacı ile doküman analizi formu kullanılarak frekans ve yüzde değerlerini hesaplamış, öğretmen görüşlerini incelemiştir. Saygılı ve etik zihin alan özelliklerinin gözlem ve davranış notu ile değerlendirildiği sonucuna varmıştır. Özdiyar’a göre saygılı ve etik zihnin değerlendirilmesi konusunda bazı öğretmenler bu özelliklerin ulusal düzeyde ölçülmesi gerektiğini belirtmiş, ancak diğer öğretmenler bu konuda nesnel olunamayacağı ve bu özelliklerin ölçülmemesi gerektiğini savunmuşlardır. Öğrenciler ile görüşme sonucu bulgularında öğrencilerin saygılı zihin özelliklerinden en fazla “güven verme”ye sahip olduklarını en az ise

“gözler üstünde saygılı olma” özelliğine sahip olduklarını ifade etmiştir. Öğrencilere göre, toplumda en gerekli özelliğin “güven verme” olduğu ortaya çıkmıştır. En çok eksikliği hissedilen saygılı zihin özelliğinin ise “farklılıklara saygı” olduğu vurgulanmıştır (Özdiyar, 2015).

Leger, Childs, Turiano ve Almeida 2016 yılında “Personality and stress related affect” adı altında bir makale yazmışlardır. Araştırmalarına göre, günümüzde olumsuz etkilenmenin büyük oranda artması, stres yaratan günlerde pozitif etkilenmenin azalmasına yol açmıştır. Çalışma, kişilik özellikleri ile stres ilişkisini incelemiştir. Büyük beş kişilik özellikleri arasında sadece nevrotik ve dışa dönüklük belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Kabul edilebilirlik stres faktörü ile ilişkili pozitif etki ile ilişkili olduğu için stres yaratan günlerde pozitif yönde etkilidir. İkinci çalışmada, stres kaynaklı değerlendirmelerin kısmen stres faktörü ile ilişkili negatif duygulanım ve kişilik arasındaki anlamlı ilişkileri açıklanmıştır. Kişilerin fiziksel ve duygusal olarak nasıl etkileneceği ile ilgili bulguların sonuçları ile ilgili belirgin fark kaydedilmemiştir. Çalışma, ortalama 57 yaş civarında bulunan kişiler ile toplam 1750 bireyden oluşmaktadır. Katılımcılar arasında etnik köken ve eğitim seviyeleri farklılık göstermektedir (Leger, Childs, Turiano ve Almeida, 2016).

Back 2017 yılında “Personality” adı altında bir dergi hazırlamıştır. Araştırmasında, kişilik bilimini, insanın tabiatını, bireyler arasındaki bireysel farklılıkları ve bireyi bir bütün olarak karakterize eden psikolojik yapılar ve dinamikler hakkında bütünleşmiş bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. Dergide genel anlamda küresel retrospektif kişisel raporlar, insanların anlık düşünceleri ve duyguları gibi kişilik özelliklerinin örtük yönleri, yetenek ve becerileri, itibar ve daha genel uyarılmış sosyal gösterimler belirtilmiştir. Laboratuvar ve saha araştırmaları için kişilik psikolojisinin metodolojik kaynağı çok zengindir. Çalışmada temsili hedef olayları yakalamak için olasılıklardan mümkün olduğunca yararlanmaları önerilmiştir (Back, 2017).

Eastwick, Harden, Shukusky, Taylor ve Joel 2017 yılında “Consistency and Inconsistency Among Romantic Partners Over Time” adı altında bir çalışma yürütmüşlerdir. Makalelerinde çiftler ile ilgili teorik perspektifler, romantik partner seçiminin nedeni ve bireylerin dengeli özelliklerini ele almışlardır. İnsanların gerçek romantik ortaklarının evrimsel olarak değerlendirilen yapılar üzerinde nasıl farklılaştıklarını görüşmeler yoluyla değerlendirmişlerdir. Her çalışma grubunda 2-4 çift yer almaktadır. Çalışma 1’de romantik arkadaşlık arasındaki ilişki değerleri ele

alınmıştır. Romantik ortakların nitelikleri, çekicilik ve erkeklik gibi kodlayıcı nitelikli özellikler üzerinde durulmuştur. Çalışma 2, romantik ortaklar tarafından kendinden bildirilen nitelikleri incelemiştir. IQ ve eğitsel özelemler gibi demografik olarak farklı bir örneklemede çalışılmıştır. Çalışma 3, ortaklar tarafından odak kişi hakkında hedefe özgü derecelendirmeleri araştırmıştır. İlişkiyi etkileyen değişkenler ve değerlendirme stratejileri önemli ölçüde farklılık göstermiştir (Eastwick vd., 2017).

İncelenen araştırmalar sonucunda şu sonuçlara varılmıştır: Araştırmaların hepsi kişilik kapsamında yapılmıştır. İncelenen araştırmaların sayısı toplamda 25 tanedir. Bu araştırmaların 12'si yabancı ülkelerde, 13'ü ise Türkiye'de yürütülmüştür. İncelenen araştırmalar, 2008-2017 yıllarını kapsamaktadır. İncelenen araştırmaların 10 tanesi doktora tezi, 11 tanesi yüksek lisans tezi ve dört tanesi ise makale çalışmalarıdır. İncelenen araştırmaların sekiz tanesi eğitim bölümlerinde, bir tanesi meslek lisesinde, altı tanesi rehberlik bölümünde, iki tanesi müzik eğitiminde, iki tanesi bilgisayar eğitiminde ve altı tanesi de toplum ile yürütülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Kuzey Kıbrıs ve İran üniversitelerinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerin kişilik yapılarının ortaya çıkarılmasını hedefleyen bu araştırma nicel araştırma yöntemlerine göre yürütülmüştür. Çalışmada, ilişkisel türde araştırmalardan nedensel karşılaştırma modeli esas alınmıştır.

Nedensel karşılaştırma modeli; “var olan, doğal olarak ortaya çıkmış bir durum veya olayın nedenlerini ve bu nedenlere etki eden değişkenleri ya da bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik araştırmalar”dır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2008). Nedensel karşılaştırma modelinde en az iki tane aynı durumdan farklı şekillerde etkilenmiş grup vardır ya da farz edilen durumdan etkilenen veya etkilenmeyen iki grup vardır. Bu gruplar, mevcut durumun olası nedenlerini ve durumu etkileyenleri belirleyebilmek için, bazı değişkenler açısından araştırılmaktadır (Köse, 2013).

Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel’e göre nedensel karşılaştırma araştırmaları deneysel araştırmalara benzer olarak neden sonuç ilişkilerini açıklamayı amaçlamaktadır. Nedensel karşılaştırma araştırmalarında, farklı olarak araştırmacı gruplarla olayın nedenine müdahale edilmez. Durumdan etkilenen veya etkilenmeyen değişkenler kendiliğinden meydana gelir. Nedensel karşılaştırma araştırmalarında amaç, meydana gelen durumların olası nedenlerini ve nedenle ilişkili olabilecek etkenleri belirlemektir (Büyüköztürk vd., 2008).

Bu araştırma İran ve Kuzey Kıbrıs’ın başkentlerinde bulunan iki üniversitenin PDR bölümlerini tercih etmiş öğrencilerinin kişilik yapılarını incelemeyi amaçlamaktadır. Mevcutta kişilik yapıları var olan bir durumdur ve kişilik yapılarının ortaya çıkmasını etkileyen değişkenler araştırılmak istenmektedir. Çalışmada öncelikle iki farklı grup olan İran’da psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerle, Kuzey Kıbrıs’ta psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerin kişilik yapıları belirlenmiştir. Ardından istatistiksel analizlerle kişilik yapılarının karşılaştırılması yapılmıştır. Belirlenen aşamaların gerçekleşmesi için çalışmanın işlem süreci nedensel karşılaştırma modeli ile yürütülmüştür.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturmak için iki üniversite belirlenmiştir. Üniversitelerden bir tanesi Kuzey Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'da bulunan Yakın Doğu Üniversitesi, diğeri ise İran'ın başkenti Tahran'da bulunan İran Allameh Tabatabai Üniversitesidir. Üniversitelerin eğitim bilimleri bölümlerine bağlı psikolojik danışmanlık ve rehberlik ana bilim dalına 2016 - 2017 eğitim-öğretim yılında devam eden öğrenciler araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. İran Allameh Tabatabai Üniversitesinde 2, 3 ve 4. sınıfa devam eden 86'sı kız, 28'i erkek 114 öğrenci ve Yakın Doğu Üniversitesinde 2, 3 ve 4. sınıfa devam eden 68'i kız, 76'sı erkek 144 öğrenci olmak üzere toplamda 258 öğrenci çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Çalışmaya başlanmadan önce her iki üniversitenin ilgili birimlerinden izin alınmıştır. İran'da çalışılmak için başvuru alan üniversitelerin çoğu izin talebini uygun görmeyerek geri çevirmişlerdir. Sadece Allameh Tabatabai Üniversitesi 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin bir kısmına veri toplama araçlarının dağıtılmasını uygun görmüş, 1. sınıf öğrencilerini çalışma dışı bıraktırmıştır. Çalışmanın Yakın Doğu Üniversitesindeki örneklemini, homojenlik sağlanması açısından İran örnekleminin paralelinde yürütülmüş, sayılarda denge kurulmaya çalışılmıştır. İran 1. sınıf öğrencileri çalışmaya katılamadığı için, Kuzey Kıbrıs 1. sınıf öğrencileri de çalışmaya dahil edilmemişlerdir. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.
Katılımcıların demografik özellikleri

		İRAN		KKTC	
		f	%	f	%
Cinsiyet	Kız	86	75.4	68	47.2
	Erkek	28	24.6	76	52.8
	Toplam	114	100.0	144	100.0
Bölümü seçimi	Evet	67	58.8	117	81.3
	Hayır	47	41.2	27	18.8
	Toplam	114	100.0	144	100.0
Mezhep	Şii	86	75.4	22	15.3
	Sunni	28	24.6	122	84.7
	Toplam	114	100.0	144	100.0
Etnik köken	Kürt	10	8.8	43	29.9
	Türk	7	6.1	84	53.8
	İran/Kıbrıs	97	85.1	17	16.3
	Toplam	114	100.0	144	100.0

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada kullanılan ilk veri toplama aracı katılımcıların demografik bilgilerini elde etmek amacıyla kullanılan ve araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formudur. Formda katılımcıların cinsiyet, bölümü isteyerek seçme durumu, mezhep ve etnik köken değişkenlerine ilişkin sorular yer almaktadır. Katılımcıların demografik bilgileri, diğer ölçek sonucuyla ilişkilendirilmek amacıyla alınmıştır. Form, Farsça ve Türkçe olarak iki dilde hazırlanmıştır. Farsça formun hazırlanmasında bir İngilizce diline hakim ve bir Türkçe diline hakim iki Fars Dili uzmanından yardım ve görüş alınmıştır.

3.3.2. Beş Faktör Kişilik Envanteri (NEO FFI)

Çalışmada, kişilik yapılarını ölçmek amacı ile 1990 yılında Costa ve McCrae tarafından geliştirilen NEO FFI Beş Faktör Kişilik Envanteri kullanılmıştır. NEO FFI kişilik envanteri kişilik yapılarını ölçmeye yönelik beşli likert tipinde oluşturulan bir ölçektir. Her biri normal kişiliğin beş boyutunu ölçen (nevrotizm, dışa dönüklük, deneyime açıklık, geçimlilik ve sorumluluk) 12 maddelik beş alt boyuttan ve toplam 60 maddeden oluşmaktadır.

NEO FFI, “Beş Faktörlü Kişilik” olgusu altında takımyıldızı olarak tanımlanan özellikleri değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Her madde için 5 puanlık derecelendirme kullanılmaktadır. Katılımcılardan her bir maddeye “Tamamen Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” (1-Tamamen Katılmıyorum, 5-Tamamen Katılıyorum) ifadelerinin kendilerini ne derecede yansıttığını dikkate alarak tepki vermeleri istenir. Her bir alt boyutun ayırt edici özelliğinin evrenselliğini ölçmek amacıyla kapsamlı bir çalışma yapılmış, birkaç istisna dışında kişilik özelliklerinin tüm insan grupları için geçerli olduğu sonucu desteklenmiştir (Dehne ve Schupp, 2007).

Çalışmanın ilk aşamasında kullanılan Farsça NEO FFI, Azkhosh ve Asgari tarafından 2014 yılında Farsça’ya uyarlanmıştır. Ölçeğin alfa Cronbach güvenirlik katsayıları nevrotizm altboyutu için .79, dışa dönüklük altboyutu için .70, deneyime açıklık altboyutu için .55, geçimlilik altboyutu için .56 ve sorumluluk altboyutu için .82 bulunmuştur (Azkhosh ve Asgari, 2014). Çalışmanın ikinci aşamasında kullanılan NEO FFI Sunar (1986) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Uyarlama

çalışmasında alt ölçekler için elde edilen alfa Cronbach güvenilirlik değerleri şu şekildedir: nevrotizm .76, dışa dönüklük .76, deneyime açıklık .65, geçimlilik .70 ve sorumluluk .80. Bu çalışma için hesaplanan alfa Cronbach güvenilirlik değerleri ise sırasıyla nevrotizm .70, dışa dönüklük .79, deneyime açıklık .61, geçimlilik .72 ve sorumluluk .79 şeklinde bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın ilk aşamasında kullanılan Farsça NEO FFI, Farsça'ya 2014 yılında uyarlama yapan ve halen Tahran Üniversitesinde görevli olan öğretim üyeleri Azkhosh ve Asgari'den sağlanmıştır. Ölçeği Farsça'ya uyarlayan araştırmacılar, ölçeğin orijinal makalesini bu çalışma için bizzat araştırmacıya sunmuş ve ölçek hakkında ayrıntılı bilgi vermişlerdir.

Veri toplama araçları, 2016 - 2017 eğitim-öğretim yılında İran'ın başkenti Tahran'da bulunan İran Allameh Tabatabai Üniversitesinin Eğitim Bilimleri Bölümüne bağlı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı 2, 3, 4. sınıflarında öğrenim gören toplam 114 öğrenciye ve Kuzey Kıbrıs Yakın Doğu Üniversitesinin Eğitim Bilimleri Bölümüne bağlı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı 2, 3, 4. sınıflarında öğrenim gören toplam 144 öğrenciye ders saatlerinde araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Veri toplama araçları birbirine iliştilerle hazırlanmıştır. Uygulama sınıfta bulunan her öğrenciye dağıtılmıştır ve bir saat kadar sürmüştür. İstekli olmayan öğrenciler ölçeği cevaplamadan iade etmişlerdir.

Uygulama öncesinde öğrencilere araştırmacı ve görevli öğretim elemanı tarafından araştırmanın amacı, önemi ve veri toplama aracının nasıl yanıtlanacağına dair bilgi verilmiştir. Verilerin gizli tutulacağı, elde edilen verilerin yalnızca araştırma amaçlı kullanılacağı belirtilerek katılımcıların isim ve başka tanıtıcı bilgi yazmalarına gerek olmadığı belirtilmiştir. İran'da öğrenim gören öğrencilerin genel anlamda tedirgin, güvensiz ve çekinik davranışları araştırmacı ve üniversite öğretim elemanı tarafından giderilmeye çalışılmış, uygulamanın sadece bilimsel çalışma olduğu konusunda güven verilmeye çalışılmıştır. Ülkenin içinde bulunduğu politik, sosyal ve kültürel durumundan ileri geldiği düşünülen bu güvensizlik ve kaygının, öğretim elemanlarına yansıdığı da gözlenmiştir. Üniversite, 1. sınıflara ölçeği aracını uygulama izni vermemiştir. Üniversiteler arası yapılan yazışmalar neticesinde ancak

2, 3 ve 4. sınıflar çalışmaya katkı koyabilmişlerdir. Denk olması açısından, çalışmanın ikinci ayağı olan ve Kuzey Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'da bulunan Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı öğrencilerinden de 2, 3 ve 4. sınıflar örnekleme alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler istatistiki analiz paket programı SPSS 20 ile analiz edilmiştir. Analiz öncesinde veriler kodlanmış ve istatistiksel analize hazır hale getirilmiştir.

İran'da uygulanan Farsça ölçeğin Türkçe form ile paralelik gösterip göstermediği konusunda iki dil ve bir PDR uzmanından destek alınmıştır. Ayrıntılı olarak incelenerek karşılaştırılan ölçeklerde sadece likert sıralamasında farklılık olduğu anlaşılmış ve veriler kodlanırken bu farklılık dikkate alınmıştır. Pers alfabesiyle sağdan sola doğru yazılan ölçekte Tamamen Katılıyorum ifadesi Türkçe forma zıt olarak 1 puana karşılık gelmektedir. Analizlerde puanlama Türkçe forma göre yapılmıştır. Tersten maddeler her iki formda da dikkate alınarak kodlanmıştır.

Çalışmanın birinci ve ikinci alt amaçlarında bahsedilen, katılımcıların genel kişilik özelliklerinin ve demografik değişkenlerinin analizinde betimsel istatistik yönetimlerinden aritmetik ortalama, frekans ve yüzde hesaplarından yararlanılmıştır. Kişilik özelliklerinin nevrotizm, dışa dönüklük, uyum, deneyime açıklık ve sorumluluk alt boyutlarına göre belirlenmesinde ANOVA kullanılmıştır. ANOVA, ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan bir tekniktir (Büyüköztürk, 2010).

Araştırmanın üçüncü alt amacında bahsedilen demografik bilgilerden cinsiyet, bölümü isteyerek seçme durumu ve mezhep değişkenlerine göre NEO FFI Beş Faktör Kişilik Envanterinden elde edilen puanlar arasındaki farkın önemini test etmek için parametrik testlerden "t-testi" kullanılmıştır. T-testi, iki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın manidar olup olmadığını test etmektedir (Büyüköztürk, 2010). Yine araştırmanın üçüncü alt amacında bahsedilen demografik bilgilerden etnik köken değişkenine göre NEO FFI Beş Faktör Kişilik Envanterinden elde edilen puanlar arasındaki farkın önemini test etmek için ANOVA kullanılmıştır. Çözümlemelerde fark anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. İran ve Kuzey Kıbrıs PDR Öğrencilerinin Kişilik Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmanın birinci alt amacı “Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik yapıları Beş Faktör Kişilik Envanterinin genel puanlarına göre nasıl dağılım göstermektedir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmaya katılan İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerine uygulanan envanter sonucunda elde edilen veriler analiz edilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2.
Öğrencilerin Kişilik Envanterinden Aldıkları Puanların Dağılımı

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
İran	114	158,00	204,00	180,01	8,06
Kuzey Kıbrıs	144	175,00	225,00	197,75	9,97

Tablo 2, İran’da ve Kuzey Kıbrıs’ta PDR bölümlerini tercih eden öğrencilerin kişilik envanterinden aldıkları genel puanları göstermektedir. Tabloya göre İran’da PDR eğitimi alan öğrencilerin kişilik envanteri ortalama puanlarının ($\bar{X}=180,01$), Kuzey Kıbrıs’ta öğrenimlerine devam eden öğrencilerin kişilik envanteri ortalama puanlarından ($\bar{X}=197,75$) daha düşük olduğu görülmektedir. İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin kişilik envanterinden aldıkları puan dağılımının farklılık göstermesi öğrencilerin iki farklı kültür ve ülkelerden olmalarına bağlanabilir. Bunlar siyasal, teknolojik hatta ekonomik sebeplerden kaynaklanıyor olabilir. Polat’a göre farklı ülkelerdeki gelişmeler; ülkeler, toplumlar ve bireyler üzerinde etkiler bırakabilmektedir. Ayrıca küreselleşme, ulusallık, yerellik, ulusal kültür, kültürler arası yakınlaşma, çok kültürlülük, çok dillilik hatta uluslararası uyumlar, dinler arası hoşgörü gibi konular tartışılmaktadır. Bundan dolayı öğrencilerin biyolojik, cinsel, ırksal, dinsel, kültürel, ekonomik, siyasi kökenli farklılıklarını eğitimciler doğal görmeli ve kabul etmelidirler (Polat, 2009).

4.2. İran ve Kuzey Kıbrıs PDR Öğrencilerinin Kişilik Envanteri Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmanın ikinci alt amacı “Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin Beş Faktör Kişilik Envanterinin nevrotizm, dışa dönüklük, uyum, deneyime açıklık ve sorumluluk alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmaya katılan İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerine uygulanan envanter sonucunda elde edilen veriler analiz edilerek aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 3.

Öğrencilerin Kişilik Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Dağılımı

		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
İran	Nevrotizm	114	22,00	47,00	35,8958	4,12348
	Dışadönüklük	114	26,00	46,00	37,6389	3,76330
	Uyumluluk	114	21,00	46,00	33,7361	3,40503
	Açıklık	114	23,00	47,00	35,5347	3,95943
	Sorumluluk	114	28,00	46,00	37,2083	3,38626
Kuzey Kıbrıs	Nevrotizm	144	18,00	49,00	33,4649	6,10843
	Dışadönüklük	144	29,00	50,00	39,3860	4,81426
	Uyumluluk	144	29,00	55,00	40,2368	5,60389
	Açıklık	144	30,00	49,00	41,4035	4,35731
	Sorumluluk	144	32,00	55,00	43,2632	4,93148

Tablo 3’te İran’da ve Kuzey Kıbrıs’ta PDR bölümlerini tercih eden öğrencilerin kişilik envanteri alt boyutlarından aldıkları puanlar görülmektedir. Tabloya göre Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin kişilik envanteri alt boyutlarından aldıkları puanlar, İranlı öğrencilerin puanlarından farklıdır. İran PDR öğrencileri, Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerine kıyasla nevrotizm alanında daha yüksek puan elde etmişlerdir. İranlı öğrencilerin Kuzey Kıbrıslı öğrencilere kıyasla nevrotizm seviyelerinin daha yüksek çıkmasının sebebi, kendi içinde (kapalı bir toplumun temelinde) kaygı bulundurmaları olarak düşünülebilir. İran öğrencileri dışa dönüklük, uyumluluk, açıklık ve sorumluluk alanında daha düşük puanlar elde etmiştir. İran sadece kendi içine kapanık bir ülkedir; öğrencilerin kişilikleri de içinde bulundukları ülkeden etkilenmektedir. Kuzey Kıbrıs öğrencileri çeşitli millet, ırk ve ülkelerden

öğrenciler ile iletişim halindedir. Dolayısıyla İranlı öğrencilere kıyasla daha dışa dönük, uyumlu, açık ve sorumluluk bilincinde oldukları düşünülebilir. Demirtaş'ın yaptığı benzer bir araştırmada bir okulu başarılı yapanın değerler ve inançlar olduğu, bu değerlerin genellikle bütün üyeler tarafından paylaşıldığı, çevrede olup bitenlerle ilgili olarak ortak varsayımlar etrafında etkinliğini sürdürdüğü ve çevrelerindeki dünyaya anlam kazandırmalarına yardım ettiği ifade edilmiştir (2010, Demirtaş).

Tablo 4.

Öğrencilerin Kişilik Envanteri Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

	Ülkeler	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
Nevrotizm	İran	114	35,89	4,12	18,083	256	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	144	33,46	6,10				
Dışadönüklük	İran	114	37,63	3,76	11,005	256	,002	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	144	39,38	4,81				
Uyumluluk	İran	114	33,73	3,40	33,431	256	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	144	40,23	5,60				
Açıklık	İran	114	35,53	3,95	1,833	256	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	144	41,40	4,35				
Sorumluluk	İran	114	37,20	3,38	11,379	256	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	144	43,26	4,93				

Tablo 4'te İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin kişilik envanteri alt boyutlarından aldıkları puanların karşılaştırılması t-testi ile sunulmuştur. Tabloya göre envanterin tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<,05$). Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla aritmetik ortalama puanlarına bakılmıştır. Buna göre, nevrozizm boyutunda İranlı öğrencilerin ($\bar{X}=35,89$), Kuzey Kıbrıslı öğrencilere göre ($\bar{X}=33,46$) daha yüksek puana sahip olduğu görülmektedir. Buna karşın; İranlı öğrencilerin dışadönüklük düzeyleri ($\bar{X}=37,63$), uyum düzeyleri ($\bar{X}=33,73$), açıklık düzeyleri ($\bar{X}=35,53$) ve sorumluluk düzeyleri ($\bar{X}=37,20$) Kuzey Kıbrıslı öğrencilere göre daha düşük çıkmıştır. Öğrencilerin kişilik envanteri alt boyutlarından aldıkları puanların dağılımlarına göre

İranlı öğrencilerde nevrozizm daha yüksek çıkmıştır. Sebep olarak İranlı öğrencilerin kapalı bir toplumda yaşamalarından dolayı bilinçaltı korkuları barındırdıkları düşünülebilir.

Jafari'in konu ile ilgili yaptığı araştırmada İran'da kişilerin bazı duyguları doyumsuz yaşadığı ifade edilmiştir. Ona göre bu durum onların sağlıklı ilişkiler kurmasını engellemektedir. Çünkü nevrozizm insanlarda duygusal kararsızlık, utangaçlık, suçluluk, kötümserlik ve düşük öz saygı gibi negatif duygulara eğilim gösterir (Jafari, 2010). Ayrıca Aktaş'a göre düşük sinirliliğe sahip ya da yüksek duygusal tutarlılığı olan kişiler sakin, kendinden emin ve kontrollüdürler. Bir başka deyişle, nevrozizm seviyesi yüksek olan kişilerin, daha düşük çıkan inşalara kıyasla günlük hayatta daha çok stresli oldukları düşünülebilir (Aktaş, 2006).

İranlı öğrencilere kıyasla Kuzey Kıbrıslı öğrenciler daha dışa dönüklerdir. Kuzey Kıbrıslı öğrenciler tüm dünyaya açık olduğundan, bu durumun da öğrencilerin kişiliklerine ve davranışlarına yansıdığı düşünülebilir. Deveciler'in kültür ve kişilik ile ilgili yaptığı araştırma, kişilerarası iletişimin kültüre göre önemli farklılıklar gösterebildiğini belirtmektedir. Deveciler'e göre bu farklılıklar vericinin oluşturduğu mesajın hedefe gerektiği şekilde ulaşmasını engelleyip, farklı yorumların oluşmasına neden olabilmektedir (Deveciler, 2014).

Kuzey Kıbrıslı öğrenciler, İranlı öğrencilere kıyasla daha uyumludur. Bu durumun nedeni olarak İranlı öğrencilerin Kuzey Kıbrıslı öğrencilere kıyasla sosyal hayatta daha çok sıkıntı yaşadıkları düşünülebilir. Gorges'e göre İranlılar diğer toplumlara kıyasla ortama daha az uyumluluk göstermektedir. Bunun nedeni kültürel farklılıktan kaynaklanan sosyal ilişki şekilleridir (Gorges, 2000).

İranlı öğrencilerin, Kuzey Kıbrıslı öğrencilere kıyasla daha az deneyime açık oldukları tablodan da anlaşılmaktadır. Bu durum, İranlı öğrencilerin dış ülkelere ve insanlara açılmaya istekli olmamaları şeklinde yorumlanabilir. Stulz ve Williamson deneyime açık kişileri; yeni görüşleri kabul etme isteği yüksek, gelenek dışı ve bağımsız düşüncelere eğilimli, otoriteyi sorgulayan bireyler olarak yorumlamıştır (Stulz ve Williamson, 2003).

Sorumluluk açısından Kuzey Kıbrıslı öğrenciler İranlı öğrencilere kıyasla daha yüksek puanlar elde etmişlerdir. Çocukların büyürken geliştirdikleri kişiliklerin ve sorumluluk hissinin önemi bu bulguya neden olarak görülebilir. Aksoy ve Gür'e göre çocuklar ebeveynler tarafından sürekli tekrar edilen birçok emre uymak zorundadırlar. Çocuklara itaat etmeleri, sessiz olmaları ve yetişkinler gibi

davranmaları söylenmektedir. Bununla birlikte sosyal davranışların birçoğunun öğrenilmesi; akran grupları ve geniş ailede bulunan bireylerle olan etkileşimler ve deneyimler yoluyla olmaktadır (Aksoy ve Gür, 2008).

4.3. İran ve Kuzey Kıbrıs PDR Öğrencilerinin Kişilik Envanteri Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Araştırmanın üçüncü alt amacı “Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik yapıları, demografik özelliklerine göre değişmekte midir (Ülkeler içi bir değişim var mıdır, ülkeler arası bir değişim var mıdır)?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmaya katılan İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerine uygulanan envanter sonucunda elde edilen veriler ANOVA ve t-testi uygulanarak analiz edilmiş, bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

4.3.1. Envanter Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik envanterinden aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği hem ülkeler arası boyuta, hem de ülkelerin kendi puanlarına göre analiz edilmiştir. Öncelikle cinsiyet değişkenine ilişkin puanlar ortalama dağılım ile gösterilmiş, sonrasında t-testi ile ülke içi ve ülkeler arası karşılaştırmalar yapılmıştır.

Tablo 5.

Cinsiyet Değişkeninin Envanter Alt Boyutlarına Göre Ortalama Dağılımı

		Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS
İran	Nevrotizm	Kız	86	35,4412	4,21930
		Erkek	28	36,3026	4,02002
	Dısdonukluk	Kız	86	37,9559	3,43569
		Erkek	28	37,3553	4,03552
	Uyumluluk	Kız	86	33,4265	3,43518
		Erkek	28	34,0132	3,37636
	Acıklık	Kız	86	35,5735	3,48265
		Erkek	28	35,5000	4,36501
	Sorumluluk	Kız	86	37,3382	3,53916
		Erkek	28	37,0921	3,26263
Kuzey Kıbrıs	Nevrotizm	Kız	68	34,0465	5,98608
		Erkek	76	31,6786	6,24235
	Dısdonukluk	Kız	68	39,5349	4,57280
		Erkek	76	38,9286	5,55730
	Uyumluluk	Kız	68	40,2093	5,85334
		Erkek	76	40,3214	4,85382
	Acıklık	Kız	68	41,3372	4,62375
		Erkek	76	41,6071	3,47839
	Sorumluluk	Kız	68	43,3372	5,06339
		Erkek	76	43,0357	4,58243

Tablo 5’te görüldüğü gibi cinsiyet değişkenine göre İranlı erkek öğrencilerde kadınlara kıyasla nevrozizm seviyesi daha yüksektir. Kuzey Kıbrıs’ta ise kadın öğrencilerde nevrozizm daha yüksektir. Bunun nedeni İran’da erkek, Kuzey Kıbrıs’ta ise kadın öğrencilerin sosyal hayatta daha fazla görev üstlenmesi olarak yorumlanabilir. İran’da kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre daha dışa dönük ve daha deneyime açıktır. Bunun nedeni İran kültüründe toplumdaki erkeklerin rollerinin daha önemli görülmesine yorumlanabilir. Bu durum kadın öğrencilerin kendilerini gösterme ve varlıklarını fark ettirme çabası olarak algılanabilir. Aksoy ve Gür’ün benzer konuda yapılan araştırmalarına göre İran’da hem anneler hem de babalar oğullarına karşı kızlarına olduğundan daha toleranslı davranmaktadırlar. Kız kardeşlerin erkek kardeşlerine boyun eğmesi beklenmektedir (Aksoy ve Gür, 2008). Tabloya göre uyumluluk, açıklık ve sorumluluk seviyelerinde anlamlı fark bulunmamaktadır. Bunun sonucunda cinsiyet açısından bakıldığında “her iki kültürde de uyumluluk, açıklık ve sorumluluk kişilik özellikleri dengelidir” kanısı çıkartılabilir.

Tablo 6.

Envanter Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı (Ülke İçi Puanlar)

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
İran	Kız	86	179,75	8,14	,000	142	,697	p>05 Fark yok
	Erkek	28	180,26	8,03				
Kuzey Kıbrıs	Kız	68	198,46	9,80	,043	112	,200	p>05 Fark yok
	Erkek	76	195,57	10,34				

Tablo 6’da görüldüğü gibi İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencileri arasında cinsiyet açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>,05$). Bu bulgunun sebebi İran PDR bölümünde daha fazla kadın öğrenci bulunmasından kaynaklanıyor olabilir. Dökmen, cinsiyet ve toplum konusunda bir çalışma yürütmüştür. Dökmen’e göre bir erkek için uygun olduğu düşünülen davranışlar erkeksi, kadınlar için uygun olduğu düşünülen davranışlar ise kadınsı olarak adlandırılır. Bu kadınsı ve erkeksi rollerin, cinsiyetten bağımsız olarak ifade edildiği gibi bireylerin bulundukları ortama göre değiştiği gözlenebilmektedir (Dökmen, 2004).

Tablo 7.

Envanter Puanlarının Kadın Cinsiyeti Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)

	Kadın	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
Nevrotizm	İran	86	35,44	4,21	10,56	152	,092	p>05 Fark yok
	Kuzey Kıbrıs	68	34,04	5,98				
Dışadönüklük	İran	86	37,95	3,43	8,490	152	,016	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	68	39,53	4,57				
Uyumluluk	İran	86	33,42	3,43	21,698	152	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	68	40,20	5,85				
Açıklık	İran	86	35,57	3,48	6,432	152	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	68	41,33	4,62				
Sorumluluk	İran	86	37,33	3,53	5,495	152	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	68	43,33	5,06				

Tablo 7’de görüldüğü üzere öğrencilerin nevrozizm alt boyutu hariç tüm alt boyutlarının toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=,000$, $p<,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için aritmetik ortalama puanlarına bakılmıştır. Buna göre, kadın cinsiyetinde olan Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin dışa dönüklük düzeylerinin ($\bar{X}=39,53$), uyum düzeylerinin ($\bar{X}=40,20$), açıklık düzeylerinin ($\bar{X}=41,33$) ve sorumluluk düzeylerinin ($\bar{X}=43,33$) İranlı öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Kadın cinsiyeti değişkeni dağılımı ele alındığında İranlı kadın öğrenciler, Kuzey Kıbrıslı kadın öğrencilere göre nevrozizmde daha yüksek; dışa dönüklük, uyumluluk, açıklık ve sorumlulukta daha düşük sonuçlar elde etmiştir. Bunun nedeni olarak İranlı kadın öğrencilerin, Kuzey Kıbrıslı kadın öğrencilere göre kendilerini toplumda yalnız hissetmeleri ve kendilerine karşı daha eleştirel davranmaları sayılabilir. Atak, benzer bir araştırma yapmıştır. Araştırmasına göre farklı kişilik özelliklerine sahip bireyler, kültürlerinin etkisi ile farklı ifade biçimlerine sahiptirler (Atak, 2013). Bu bulgu, farklı kültürlerin bir yansıması olarak yorumlanabilir.

Tablo 8.

Envanter Puanlarının Erkek Cinsiyeti Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)

	Erkek	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
Nevrotizm	İran	28	36,30	4,02	4,303	102	,001	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	76	31,67	6,24				
Dışadönüklük	İran	28	37,35	4,03	6,142	102	,178	p>05 Fark yok
	Kuzey Kıbrıs	76	38,92	5,55				
Uyumluluk	İran	28	34,01	3,37	5,455	102	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	76	40,32	4,85				
Açıklık	İran	28	35,50	4,36	1,201	102	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	76	41,60	3,47				
Sorumluluk	İran	28	37,09	3,26	3,211	102	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	76	43,03	4,58				

Tablo 8’de görüldüğü üzere öğrencilerin dışa dönüklük alt boyutu hariç tüm alt boyutların toplam puanları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=,000$, $p<,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için aritmetik ortalama puanlarına bakılmıştır. Buna göre, Kuzey Kıbrıslı erkek öğrencilerin ($\bar{X}=31,67$), İranlı erkek öğrencilere göre ($\bar{X}=36,30$), daha düşük nevrozizm düzeylerinin olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, Kuzey Kıbrıslı erkek öğrencilerin uyum düzeylerinin ($\bar{X}=40,32$), açıklık düzeylerinin ($\bar{X}=41,60$) ve sorumluluk düzeylerinin ($\bar{X}=43,03$) İranlı erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Tabloya göre İranlı erkek öğrencilere kıyasla Kuzey Kıbrıslı erkek öğrencilerde nevrozizm daha düşük çıkmıştır. Mete, bu konuya yakın bir araştırma yapmıştır ve nevrozizm kişilik boyutunun genellikle endişeli, güvensiz, korumacı, gergin ve kaygılı insanlarda görüldüğünü savunmuştur. Ayrıca nevrozizmi insanların iş ve aile hayatında çatışma yaşamaları ve bundan dolayı da daha fazla stres altında olmalarına yormuştur (Mete, 2006). Dışa dönüklük, uyumluluk, açıklık ve sorumluluk alanlarında ise Kuzey Kıbrıslı erkek öğrenciler, İranlı erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek sonuçlar elde etmişlerdir. Tatlılıoğlu yukarıda tabloda belirtilen özelliklerden yüksek puanlar alan kişileri, nevrozizm hariç, daha olumlu duygulara sahip, kültürlü, entelektüel, uyumlu

ve organize kişiler olarak tanımlamıştır (Tatlılıoğlu, 2014).

4.3.2. Envanter Puanlarının Bölüm Seçimi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik envanterinden aldıkları puanların bölümü isteyerek seçme değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği hem ülkeler arası boyutta hem de ülkelerin kendi puanlarına göre analiz edilmiştir. Öncelikle bölümü isteyerek seçme değişkenine ilişkin puanlar ortalama dağılım ile gösterilmiş, sonrasında t-testi ile ülke içi ve ülkeler arası karşılaştırmalar yapılmıştır.

Tablo 9.

Bölüm Seçimi Değişkeninin Envanter Alt Boyutlarına Göre Ortalama Dağılımı

		Seçim	N	$\bar{X}$	SS
İran	Nevrotizm	Evet	67	35,7436	4,25715
		Hayır	47	36,5556	3,47887
	Dışa dönüklük	Evet	67	37,7094	3,75559
		Hayır	47	37,3333	3,85307
	Uyumluluk	Evet	67	33,8803	3,51882
		Hayır	47	33,1111	2,83296
	Açıklık	Evet	67	35,5812	4,08369
		Hayır	47	35,3333	3,43063
	Sorumluluk	Evet	67	37,4103	3,34807
		Hayır	47	36,3333	3,47519
Kuzey Kıbrıs	Nevrotizm	Evet	117	33,6716	6,00098
		Hayır	27	33,1702	6,31189
	Dışa dönüklük	Evet	117	38,7463	4,66886
		Hayır	27	40,2979	4,92074
	Uyumluluk	Evet	117	40,2388	5,55984
		Hayır	27	40,2340	5,72642
	Açıklık	Evet	117	41,6567	4,64025
		Hayır	27	41,0426	3,93953
	Sorumluluk	Evet	117	43,2687	4,67612
		Hayır	27	43,2553	5,32618

Tablo 9'a bakıldığında İranlı öğrencilerde bölüm seçimi konusunda nevrotizm alanında fark tespit edilemezken, Kuzey Kıbrıslı öğrencilerde nevrotizm seviyesinin daha düşük olduğu görülmektedir. İranlı öğrenciler kendi seçtikleri bölümlerde

okuduklarından dolayı dışa daha dönük iken, Kuzey Kıbrıslı öğrencilerde bir fark bulunmadığı sonucuna varılabilir. İranlı ve Kuzey Kıbrıslı öğrencilerde bölüm seçimi konusunda uyumluluk ve açıklık alanlarında fark olmadığı sonucuna varılabilir. İranlı öğrencilerde bölüm seçimini kendi yapan öğrenciler arasında sorumluluk açısından fark bulunmadığı ancak Kuzey Kıbrıslı öğrencilerde sorumluluk seviyesinin daha düşük olduğu kanısına varılabilir. Köroğlu bölüm seçimi ile ilgili yaptığı benzer bir çalışmada bireyin sergilediği kişiliğin önemine vurgu yapmıştır. Ona göre bireyin iyimser, kötümser, içedönük veya dışadönük yapısı hayata olan görüşünü etkilemektedir. Bir başka deyişle asabi, nevrotik yapıya sahip kişiler iş ortamlarında mutsuzluk hissetmektedirler ve basit sorunları büyütmektedirler (Köroğlu, 2014). Keser'e göre dışa dönük, uyumlu, açık ve sorumlu kişiler ise olumlu kişilikler sergilemektedirler ve özellikle öğretmenlik ve rehberlik gibi mesleklere uygundurlar (Keser, 2006).

Tablo 10.

Envanter Puanlarının Bölüm Seçimi Değişkenine Göre Dağılımı (Ülke İçi Puanlar)

	Bölüm Seçimi	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
İran	Evet	67	180,32	8,19	,378	112	,933	p>05 Fark yok
	Hayır	47	178,67	8,05				
Kuzey Kıbrıs	Evet	117	197,58	10,27	,044	141	,561	p>05 Fark yok
	Hayır	27	198,00	9,68				

Tablo 10'da görüldüğü üzere öğrencilerin kişilik özellikleri ile bölümü isteyerek seçme durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>,05$). Bunun nedeni olarak her iki kültürde de benzer nedenlerden dolayı bölüm seçildiği kanısına varılabilir. Mezun olunan lise türüne göre sistematik etmenlerin daha fazla işaretlendiği görülmektedir. Owen, Kepir, Özdemir, Ulaş ve Yılmaz'ın yaptıkları benzer çalışmalarda, meslek ve bölüm seçiminin politik, ekonomik ve içinde bulunan sisteme ilişkin ülkenin yönetim biçimi, ekonomik yapısı ve yasalarına göre yapıldığı vurgunlamıştır (Owen vd., 2008).

Tablo 11.

Envanter Puanlarının Bölümü İsteyerek Seçme Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)

	Evet	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
Nevrotizm	İran	67	35,74	4,25	9,229	182	,014	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	117	33,67	6,00				
Dışadönüklük	İran	67	37,70	3,75	5,901	182	,123	p>05 Fark yok
	Kuzey Kıbrıs	117	38,74	4,66				
Uyumluluk	İran	67	35,88	3,51	2,200	182	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	117	40,23	5,55				
Açıklık	İran	67	35,58	4,08	1,557	182	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	117	41,65	4,64				
Sorumluluk	İran	67	37,41	3,34	6,376	182	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	117	43,27	4,67				

Tablo 11’de görüldüğü üzere İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin bölüm seçiminde istekli olmalarına göre öğrencilerin tüm alt boyutlarının toplam puanları arasında anlamlı farklılık görülmektedir ($p=,000$, $p<,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için aritmetik ortalama puanlarına bakılmıştır. Buna göre, Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin ($\bar{X}=33,67$) İranlı ($\bar{X}=35,74$) öğrencilere göre daha düşük nevrozizm düzeylerinin olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin dışa dönüklük düzeylerinin ($\bar{X}=38,74$), uyum düzeylerinin ($\bar{X}=40,23$), açıklık düzeylerinin ($\bar{X}=41,65$) ve sorumluluk düzeylerinin ($\bar{X}=43,27$) İranlı öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

İran ve Kuzey Kıbrıs katılımcıları bölümü isteyerek seçme değişkenine göre farklılık göstermektedir. Kuzey Kıbrıs bölüm seçimi konusunda nevrotizmden düşük, dışa dönüklük, uyumluluk, açıklık ve sorumluluk konusunda ise İran’a göre daha yüksek sonuçlar elde etmiştir. Bu bulgudan Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin bölüm seçiminde ilerideki iş hayatlarına dönük olarak daha çok seçeneğe sahip olmaları sonucu çıkarılabilir. Bölümü isteyerek seçme konusunda Brown da bir çalışma yapmıştır. Ona göre öğrencilerin bölüme ve ilerideki mesleklerine duydukları ilginin yanı sıra sahip oldukları değerler ve kişisel özellikler de önem arz etmektedir. Ayrıca,

ailenin sosyoekonomik durumu ve ailenin etkisi farklı ülkeler ve kültürlerde farklılık göstermektedir. Bütün bunlar bölüm ve meslek seçiminde önemli yer tutmaktadır (Brown, 2002).

Tablo 12.

Envanter Puanlarının Bölümü İstemeyerek Seçme Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)

	Hayır	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
Nevrotizm	İran	47	36,55	3,47	8,028	72	,004	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	27	33,17	6,31				
Dışadönüklük	İran	47	37,33	3,85	2,736	72	,005	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	27	40,29	4,92				
Uyumluluk	İran	47	33,11	2,83	10,377	72	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	27	40,23	5,72				
Açıklık	İran	47	35,33	3,43	,622	72	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	27	41,04	3,93				
Sorumluluk	İran	47	36,59	3,47	3,587	72	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	27	43,25	5,32				

Tablo 12’de görüldüğü üzere İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin bölüm seçiminde istekli olmamalarına göre öğrencilerin tüm alt boyutlarının toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p=,000$, $p<,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için aritmetik ortalama puanlarına bakılmıştır. Buna göre Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin ($\bar{X}=33,17$) İranlı ($\bar{X}=36,55$) öğrencilere göre daha düşük nevrozizm düzeylerinin olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin dışa dönüklük düzeylerinin ($\bar{X}=40,29$), uyum düzeylerinin ($\bar{X}=40,23$), açıklık düzeylerinin ($\bar{X}=41,04$) ve sorumluluk düzeylerinin ($\bar{X}=43,25$) İranlı öğrencilere göre daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Bölümü istemeyerek seçme değişkenine göre Kuzey Kıbrıslı öğrenciler, nevrozizm hariç, yüksek sonuçlar elde etmişlerdir. Bu bulgudan Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin bölüm seçimi konusunda daha özgür oldukları anlamı çıkarılabilir. Tatlılıoğlu buna benzer bir çalışma yapmıştır. Ona göre bölüm ve meslek seçiminde

özgür bireyler, daha dışa dönük, sosyal, konuşkan, iyimser ve daha hareketli bir yaşam sürmektedirler. Bunun dışında güçlü kişiliği olan kişiler, olumsuzluklar karşısında mantıklı karar verebilirler ve sorunlarla daha kolay baş edebilirler (Tatlilioğlu, 2014).

4.3.3. Envanter Puanlarının Mezhep Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik envanterinden aldıkları puanların mezhep değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği hem ülkeler arası boyutta hem de ülkelerin kendi puanlarına göre analiz edilmiştir. Öncelikle mezhep değişkenine ilişkin puanlar ortalama dağılım ile gösterilmiş, sonrasında t-testi ile ülke içi ve ülkeler arası karşılaştırmalar yapılmıştır.

Tablo 13.

Mezhep Değişkeninin Envanter Alt Boyutlarına Göre Ortalama Dağılımı

		Mezhep	N	$\bar{X}$	SS
İran	Nevrotizm	Şii	86	36,5000	3,80163
		Sünni	28	35,5923	4,19350
	Dışa dönüklük	Şii	86	36,5909	3,81300
		Sünni	28	37,8600	3,75421
	Uyumluluk	Şii	86	32,4545	3,36264
		Sünni	28	33,9445	3,42529
	Açıklık	Şii	86	37,6818	3,22765
		Sünni	28	35,1200	3,87128
	Sorumluluk	Şii	86	36,7273	3,43902
		Sünni	28	37,4400	3,35925
Kuzey Kıbrıs	Nevrotizm	Şii	22	33,3372	6,43083
		Sünni	122	33,8571	5,07510
	Dışa dönüklük	Şii	22	39,6977	5,05748
		Sünni	122	38,4286	3,90089
	Uyumluluk	Şii	22	39,9884	5,55082
		Sünni	122	41,0000	5,79911
	Açıklık	Şii	22	41,2209	4,25483
		Sünni	122	41,9643	4,69422
	Sorumluluk	Şii	22	42,8605	5,23374
		Sünni	122	44,5000	3,66667

Tablo 13'ten İranlı öğrencilerde nevrozizm ve açıklık alt boyutlarında farklı mezheplerden dolayı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Sünni mezhebini

benimseyen öğrenciler daha uyumlu iken, Şii mezhebini benimseyen öğrencilerin daha sorumlu olduğu sonucuna varılabilir. Kuzey Kıbrıslı öğrenciler nevrozizm açısından daha düşük sonuçlar göstermektedir. Ancak gözle görülür farklılıklar olmadığından yola çıkarak, farklı ülkeler olmasına rağmen mezhep açısından farklılık olmadığı sonucuna varılabilir. Mezhep ile ilgili çalışma yapan Kahraman'a göre; mezhep, insanların inanç ve amelleri açısından din anlayışını temsil eden bir sistemdir. Buna ek olarak insanın yaratılışı itibarı ile kendi içinde belli tutarlılık ve bütünlük arayan, belli bir metodoloji ile yaratılan bir varlıktır (Kahraman, 2007).

Tablo 14.

Envanter Puanlarının Mezhep Değişkenine Göre Dağılımı (Ülke İçi Puanlar)

	Mezhep	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
İran	Şii	86	179,95	8,15	,307	113	,224	p>05 Fark yok
	Sünni	28	190,61	8,04				
Kuzey Kıbrıs	Şii	22	197,66	9,58	,068	143	,898	p>05 Fark yok
	Sünni	122	197,82	10,37				

Tablo 14'te görüldüğü üzere İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin kişilik özellikleri ile mezhep değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>,05$). Bunun nedeni Sünnilik ve Şiilik mezheplerinin ritüellerinde, hukuklarında, inanışlarında ve dini organizasyonlarında farklılık göstermesi olarak düşünülebilir. Okyar, mezhepler ve mezheplerin etkileri üzerine bir çalışma yapmıştır. Ona göre Sünnilik ve Şiilik Ortadoğu'nun önemli mezheplerindendir. İslam aleminde mezhepsel farklılıklar vardır ve her halk kendine uygun gördüğü mezhebi seçmektedir (Okyar, 2016). Hasan'a göre Şiilik kökü derinlerde olan bir mezheptir. İktidarlara bir ideoloji olacak ve toplumsal yapıları değiştirip yeniden inşa ettirebilecek güce sahiptir (Hasan, 2013).

Tablo 15.

Envanter Puanlarının Şii MezhebDeğişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)

	Şii	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
Nevrotizm	İran	86	36,50	3,80	5,817	106	,004	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	22	33,33	6,43				
Dışadönüklük	İran	86	36,59	3,81	4,060	106	,003	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	22	39,69	5,05				
Uyumluluk	İran	86	32,45	3,36	9,187	106	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	22	39,98	5,55				
Açıklık	İran	86	37,68	3,22	4,795	106	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	22	41,22	4,25				
Sorumluluk	İran	86	36,72	3,43	1,839	106	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	22	42,86	5,23				

Tablo 15'te görüldüğü üzere İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin Şii mezhebine sahip olan öğrencilere kıyasla tüm alt boyutlarının toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=,000$, $p<,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için aritmetik ortalama puanlarına bakılmıştır. Buna göre, Şii mezhebine ait olan Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin ($\bar{X}=33,33$) İranlı ($\bar{X}=36,50$) öğrencilere göre daha düşük nevrozizm düzeylerinin olduğu görülmektedir. Buna ek olarak Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin dışa dönüklük düzeylerinin ($\bar{X}=39,69$), uyum düzeylerinin ($\bar{X}=39,98$), açıklık düzeylerinin ($\bar{X}=41,22$) ve sorumluluk düzeylerinin ($\bar{X}=42,86$) İranlı öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin dini özgürlüğü ile bağdaştırılabilir. Saroglou, dini psikolojik açıdan incelemiştir ve kişilik yapılarını tanımlayan beş faktör açısından tanımlamıştır. Ona göre inanç, din ve mezhep açısından ele alındığında, dini eğilimi olan kişiler daha dışa dönük, görev bilincine sahip, daha az depresif ve saldırgan, algıları daha güçlü ve uyumludur. Dini eğilimi olan insanların benlik saygısı daha yüksektir (Saroglou, 2002).

Tablo 16.

Envanter Puanlarının Sünni Mezhebi Değişkenine Göre Dağılımı (Ülkeler Arası Puanlar)

	Sünni	N	$\bar{X}$	SS	t	df	p	Açıklama
Nevrotizm	İran	28	35,78	4,184	2,779	148	,069	p>05 Fark yok
	Kuzey Kıbrıs	122	33,85	5,075				
Dışadönüklük	İran	28	37,82	3,738	,079	148	,463	p>05 Fark yok
	Kuzey Kıbrıs	122	38,42	3,900				
Uyumluluk	İran	28	33,96	3,374	16,557	148	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	122	41,00	5,799				
Açıklık	İran	28	35,14	3,966	,695	148	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	122	41,96	4,694				
Sorumluluk	İran	28	37,29	3,383	,413	148	,000	p<05 Fark var
	Kuzey Kıbrıs	122	44,50	3,666				

Tablo 16’da görüldüğü üzere İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinden Sünni mezhebine sahip olanların nevrozizm ve dışadönüklük alt boyutları toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Buna karşın uyum, açıklık ve sorumluluk alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p=,000$, $p<,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için aritmetik ortalama puanlarına bakılmıştır. Buna göre, Sünni mezhebine ait olan Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin ($\bar{X}=41,00$), İranlı öğrencilere göre ($\bar{X}=33,96$) daha yüksek uyum düzeylerinin olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin açıklık ve sorumluluk düzeyleri ($\bar{X}=41,96$; $\bar{X}=44,50$), İranlı öğrencilere göre ($\bar{X}=35,14$; $\bar{X}=37,29$) daha yüksek bulunmuştur.

İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinde mezhep değişkenine göre fark bulunmaktadır. Bunun nedeni İran’ın yönetim olarak Şii Mezhebi anlayışıyla yönetilen bir ülke olması ve kişilerin bu anlayışla eğitilmesi olarak görülebilir. Kuzey Kıbrıs’taki mezhep farkının daha az olmasının sebebi ise mezhep farklılıklarının önem taşıması olarak düşünülebilir. Bu konuya benzer bir çalışma Jafari tarafından yürütülmüştür. Jafari’ye göre İran’daki sistem, Şii mezhebi ve İslam dini dışındaki dinlere karşı hoşgörüsüz yaklaşım içindedir. Ona göre bu durum mezhepler

ve diğer dinlere mensup insanlar arasında nefret edebiyatının oluşmasına neden olmaktadır; çünkü İran İslam Cumhuriyeti'nin uyguladığı sistematik şiddet faaliyetleri, genel olarak İran'da kültürel ve ideolojik asimilasyon doğrultusundadır (Jafari, 2010).

4.3.4. Envanter Puanlarının Etnik Köken Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik envanterinden aldıkları puanların etnik köken değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği hem ülkeler arası boyutta hem de ülkelerin kendi puanlarına göre analiz edilmiştir. Öncelikle etnik köken değişkenine ilişkin puanlar ortalama dağılım ile gösterilmiş, sonrasında t-testi ile ülke içi karşılaştırmalar yapılmıştır.

Tablo 17.

Etnik Köken Değişkeninin Envanter Alt Boyutlarına Göre Ortalama Dağılımı

		Etnik Köken	N	$\bar{X}$	SS
İran	Nevrotizm	Kürt	10	35,7907	4,43771
		Türk	7	35,5833	3,96736
		Iran	97	37,7059	3,82042
	Dışadönüklük	Kürt	10	37,2791	4,44182
		Türk	7	37,7976	3,51513
		Iran	97	37,7647	3,19236
	Uyumluluk	Kürt	10	33,9070	3,44904
		Türk	7	33,6071	3,46416
		Iran	97	33,9412	3,15180
	Açıklık	Kürt	10	35,1163	4,60956
		Türk	7	35,7024	3,75381
		Iran	97	35,7647	3,25057
	Sorumluluk	Kürt	10	36,9302	2,80642
		Türk	7	37,2976	3,75702
		Iran	97	37,4706	2,87484
Kuzey Kıbrıs	Nevrotizm	Kürt	43	34,0000	6,51494
		Türk	84	31,4286	4,23703
		Kıbrıs	17	33,5567	6,20311
	Dışadönüklük	Kürt	43	40,5000	7,30677
		Türk	84	39,5714	3,15474
		Kıbrıs	17	39,2577	4,63743
	Uyumluluk	Kürt	43	39,4000	6,44981
		Türk	84	40,2857	4,30946
		Kıbrıs	17	40,3196	5,64127
	Açıklık	Kürt	43	40,4000	3,62706
		Türk	84	42,1429	3,13202
		Kıbrıs	17	41,4536	4,51161
	Sorumluluk	Kürt	43	44,1000	6,47130
		Türk	84	42,7143	2,87021
		Kıbrıs	17	43,2165	4,90796

Tablo 17’de görüldüğü üzere İran PDR öğrencilerinde etnik köken değişkeni ele alındığında, İran kökenli öğrencilerde nevrozizm, uyumluluk ve açıklık seviyelerinin diğer etnik kökenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılabilir. Sorumluluk, dışa dönüklük ve açıklık alt boyutlarında Kürt öğrenciler daha düşük seviyede puan verirken, uyumluluk alt boyutunda ise Türk öğrenciler daha düşük seviye göstermişlerdir. Kuzey Kıbrısta etnik kökene göre değişim incelendiğinde, Türkiye Türkü kökenli öğrencilerin Kuzey Kıbrıs Türkü ve Kürt öğrencilere göre nevrozizm seviyelerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu alt boyutta seviyesi en yüksek çıkan Kürt kökenli öğrencilerdir. Bununla rağmen, Kürt öğrenciler dışa dönüklük alt boyutunda en yüksek seviyeyi vermişlerdir. Yine Kürt öğrencilerin uyumluluk ve açıklık alt boyutları diğer etnik kökenlere göre düşük seviyede çıkmıştır; fakat sorumluluk alt boyutunda en yüksek puan ortalaması yine Kürt kökenli öğrencilerde saptanmıştır. Kuzey Kıbrıslı öğrenciler uyumluluk alt boyutunda yüksek ortalama göstermişlerdir. Kürt kökenli öğrencilerin belirlenen alt boyutlarda düşük puan almaları, kendilerini bulundukları ülkede dışlanmış hissetmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Kıbrıslı öğrencilerde ortalamalarda önemli değişiklikler bulunmamaktadır. Bunun nedeni etnik köken farklarının Kıbrıs’ta önem teşkil etmemesi olarak yorumlanabilir. Kajonius ve Mac’e göre etnik gruplar ve kişilikler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Farklı etnik gruplara ve kökenlere uygun kişilik ölçeklerini kullanmak önemlidir. Farklı etnik kökene ait insanları günlük hayatta ve iş hayatında anlamak, onlarla anlaşmak ve iletişim kurmak için kişiliklerini de tanımak gereklidir (Kajonius and Mac, 2017).

Tablo 18.

Envanter Puanlarının Etnik Köken Değişkenine Göre Dağılımı (Ülke İçi Puanlar)

		Kareler Toplamı	Df	Kareler Ortalaması	F	p	Açıklama
İran	Gruplar arası	26,244	3	80,063	1,235	,294	p>.05
	Gruplar içi	11214,878	110	64,850			Fark yok
	Toplam	11241,123	113				
Kuzey Kıbrıs	Gruplar arası	160,125	2	8,748	,086	,968	p>.05
	Gruplar içi	9143,847	141	101,953			Fark yok
	Toplam	9303,972	143				

Tablo 18’de görüldüğü üzere İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin kişilik özellikleri ile etnik köken değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>,05$). Bunun nedeni İran’ın nüfus yapısının etnik olarak Fars, Azeri, Türk, Kürt, Arap, Lor, Teberi, Gilek, Lek, Beluç, Sistani, Tacik, Türkmen ve Kürtlerden oluşmasıdır. Kuzey Kıbrıs ise etnik köken yapısı olarak Türk’tür; ancak her ülkeden öğrenci barındırabildiğinden, her etnik kökenden öğrenci bulundurmaktadır. Bu konuda Alam, benzer bir çalışma yürütmüştür. Çalışmasında ülkenin yönetiminde söz sahibi olmak isteyen, sosyal ve kültürel haklara sahip olmak isteyen, kendi kaderlerini belirlemek için ve Fars etniğinin ayrıcalıklı konumuna karşı siyasi mücadele veren etnikler olarak Türkleri, Kürtleri, Arapları, Beluçları ve Türkmenleri göstermektedir (Alam, 2017).

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu çalışmanın amacı İran ve Kuzey Kıbrıs'ta bulunan üniversitelerin eğitim fakültelerinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitimi almayı tercih eden öğrencilerin kişilik yapılarını ve demografik özelliklerini araştırmaktır. Çalışma nedensel karşılaştırma deseni ile yürütülmüştür. Her iki ülkenin başkentinde bulunan iki üniversitenin PDR lisans programını tercih eden 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri çalışmanın örneklemini teşkil etmiştir. Çalışma, istatistiki analiz paket programı SPSS 20 ile analiz edilmiştir. Analiz öncesinde veriler kodlanmış ve istatistiksel analize hazır hale getirilmiştir. Demografik bilgilerin net ve doğru anlaşılması için İran'da uygulanan Farsça ölçeğin Türkçe form ile paralellik gösterip göstermediği iki dil ve bir PDR uzmanı görüşüyle desteklenmiştir. Çalışma kişilik yapılarını ölçen ve karşılaştıran üç alt amaç paralelinde tamamlanmıştır. Elde edilen sonuçlar, alt amaçlar doğrultusunda aşağıda sunulmuştur:

1. İran ve Kuzey Kıbrıs PDR bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin kişilik envanterinden aldıkları genel puanlara göre İran'da PDR eğitimi alan öğrencilerin ortalama puanları Kuzey Kıbrıs'ta öğrenimlerine devam eden öğrencilerin ortalama puanlarından daha düşük çıkmıştır.

2. İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin kişilik envanterindeki bilgilerinden yola çıkılarak t-testi ile kişilik envanteri alt boyutları karşılaştırılması yapılmıştır. Yapılan analize göre envanterin tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla aritmetik ortalama puanlarına bakılmıştır. İki farklı kültürde; farklı siyasal, teknolojik ve ekonomik yapılarda yaşayan öğrencilerin kişilik envanteri alt boyutlarına göre nevrotizm boyutunda İranlı öğrencilerin puanları Kuzey Kıbrıslı öğrencilere daha yüksek çıkmıştır. Bunun yanında İranlı öğrenciler dışadönüklük, uyum, açıklık ve sorumluluk alt boyutlarında Kuzey Kıbrıslı öğrencilere göre daha düşük puan göstermişlerdir.

3. Üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik envanterinden aldıkları puanların demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ülkeler arası boyuta ve ülkelerin kendi puanlarına göre analiz edilmiştir.

a. Cinsiyet Değişkeni

Ülke içi envanter puanlarının cinsiyet değişkenine göre dağılımında İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencileri arasında cinsiyet açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Cinsiyet değişkeninin envanter alt boyutları ortalama dağılımına göre İranlı erkek öğrencilerin kadınlara kıyasla nevrozizm seviyeleri daha yüksek çıkmıştır. Kuzey Kıbrıs'ta ise kadın öğrencilerde nevrozizm daha yüksek çıkmıştır.

Ülkeler arası envanter puanlarının kadın cinsiyeti değişkeni dağılımına göre İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin nevrozizm hariç, tüm alt boyutlarının toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Buna göre, kadın cinsiyetinde olan Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin dışa dönüklük, uyum, açıklık ve sorumluluk düzeylerinin İranlı öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Ülkeler arası envanter puanlarının erkek cinsiyeti değişkenine göre dağılımında İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinin dışa dönüklük alt boyutu hariç, diğer tüm alt boyutların toplam puanları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Buna göre, Kuzey Kıbrıslı erkek öğrencilerin, İranlı erkek öğrencilere göre daha düşük nevrozizm düzeylerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, Kuzey Kıbrıslı erkek öğrencilerin uyum, açıklık ve sorumluluk düzeylerinin İranlı erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

b. Bölümü İsteyerek Seçme Değişkeni

Bölüm seçimi değişkeni ülkeler içi analizde anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bölümü isteyerek seçme ya da istemeyerek seçme durumu, her iki ülke öğrencisinin de genel kişilik yapılarını etkilememektedir.

Bölümü isteyerek seçen öğrenciler arasında dışa dönüklük hariç tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin nevrozizm düzeyleri, İranlı öğrencilere göre daha düşüktür. Ayrıca Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin dışa dönüklük düzeylerinin, uyum düzeylerinin, açıklık düzeylerinin ve sorumluluk düzeylerinin İranlı öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Bölümü istemeyerek seçen öğrenciler arasında tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin nevrozizm düzeylerinin İranlı öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin dışa dönüklük düzeylerinin, uyum düzeylerinin, açıklık düzeylerinin ve sorumluluk düzeylerinin İranlı öğrencilere göre daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

c. Mezhep Değişkeni

Mezhep değişkeni ülkeler içi analizde anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Şii ya da Sünni her iki ülke öğrencisinin de genel kişilik yapıları mezheplerden etkilenmemektedir.

Ülkeler arası karşılaştırmalarda İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinden Şii mezhebine sahip olanlar kişilik envanterinin tüm alt boyutlarının toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık göstermişlerdir. Buna göre, Şii mezhebine ait olan Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin İranlı öğrencilere göre daha düşük nevrotizm düzeyine sahiptir. Ayrıca Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin dışa dönüklük düzeylerinin, uyum düzeylerinin, açıklık düzeylerinin ve sorumluluk düzeylerinin İranlı öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Ülkeler arası karşılaştırmalarda İran ve Kuzey Kıbrıs PDR öğrencilerinden Sünni mezhebine sahip olanlar kişilik envanterinin nevrotizm ve dışadönüklük alt boyutları toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık göstermemişlerdir. Buna karşın uyum, açıklık ve sorumluluk alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Sünni mezhebine ait olan Kuzey Kıbrıslı öğrencilerin, İranlı öğrencilere göre daha yüksek uyum, açıklık ve sorumluluk düzeylerinin olduğu saptanmıştır.

d. Etnik Köken Değişkeni

Etnik köken değişkeni ülkeler içi analizde anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Kürt, Kıbrıslı Türk, Türkiyeli Türk ya da İran kökenli olma durumu genel kişilik yapılarını etkilememektedir.

İran puanlarında İran kökenli öğrencilerde nevrotizm, uyumluluk ve açıklık seviyelerinin diğer etnik kökenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Sorumluluk, dışa dönüklük ve açıklık alt boyutlarında Kürt öğrencilerin puanları daha düşük çıkmıştır. Uyumluluk alt boyutunda ise Türk öğrenciler daha düşük seviye göstermişlerdir.

Kuzey Kıbrıs Puanlarında Türkiye Türkü kökenli öğrencilerin Kuzey Kıbrıs Türkü ve Kürt öğrencilere göre nevrotizm seviyelerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Kürt öğrenciler dışa dönüklük alt boyutunda en yüksek seviyeyi verirken; uyumluluk ve açıklık alt boyut puanları diğer etnik kökenlere göre düşük seviyede çıkmıştır. Kürt öğrenciler sorumluluk alt boyutunda; Kuzey Kıbrıslı öğrenciler ise uyumluluk alt boyutunda yüksek ortalama göstermişlerdir.

5.2. Öneriler

Araştırma önerileri, üniversitelerin PDR bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kişilik yapılarını incelemeye ilişkin belirlenen alt amaçlar doğrultusunda ve elde edilen sonuçlar paralelinde araştırma verilerine yönelik öneriler ve yeni araştırmalara yönelik öneriler olmak üzere iki başlık altında oluşturulmuştur.

5.2.1. Araştırma Verilerine Yönelik Öneriler

İki farklı ülke ve kültürde insanların kişiliklerini anlamak için psikolojik danışma ve rehberlik öğretmenleri öğrencilere belirli aralıklarla kişilik testleri uygulamalı ve elde edilen bulguları öğrencilerle paylaşmalıdır. Bu bağlamda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin artırılması önerilir.

PDR bölümlerinde akademisyenler ve yeni mezun öğretmenler aracılığı ile okul içinde ve dışında kadınların daha etkin rol almalarını sağlayacak yönlendirici çalışmalar yapmaları önerilir. Özellikle danışmanların adil ve destekleyici bir rol oynayabilmeleri için danışmanlar toplumsal cinsiyet konularında eğitilmelidir.

Kariyer danışmanları Öğrencilerin bölüm seçimleri ile ilgilenmeli ve öğrencilerin mesleki ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Danışmanlar, öğrencilerin becerilerini ve güçlerini keşfetmesine, eğitim seviyelerini gözlemlemesine ve kadın ve erkek öğrencilerin yetenek ve isteklerine yönelik bölüm seçme ve belirlemede yardımcı olmalıdır.

Farklı kültürlerdeki öğrencilerin bulundukları ülkeye uyum sağlamaları için en az haftada iki saat rehberlik sunulmalıdır. Danışmanlar, bir işyerinde pozisyonun nasıl geliştirebileceği konusunda tavsiyelerde bulunabilmelidir. Özellikle kadın öğrenciler mezun olduklarında, bir promosyon kazanmanın olası yolları veya bir maaş ayarlaması müzakeresi için en iyi yöntem donanımına sahip olabilmelidir.

Tam yetkin psikolojik danışman ve rehber olmak için bu alanda eğitim gören kadın ve erkek öğrenciler yurt dışı eğitim tecrübesi edinmelidir. Öğrencilerin farklı ülkelerden edinecekleri tecrübeler ile daha yetkin, bilinçli ve doğru yönlendiren rehberler olarak gelecekte nesillere yardımcı olmalarına olanak sağlanmalıdır. Bunun için devlet yeterli kaynak sağlamalıdır.

Farklı ülkelerin farklı din ve mezhep varlığı dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda birlik, dayanışma ve huzuru sağlamak önemli olduğundan tarafsız bir gözle öğrencilerin düşünceleri ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için

PDR bölümlerinde eğitim gören öğretmen adayları ve yeni mezun öğretmenler için okul içinde daha etkin rol almalarını sağlayacak yönlendirici çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca, PDR öğretmen adayları çok kültürlü kişilik özelliklerine sahip olacak şekilde, sosyal, girişimci, açık fikirli, esnek ve duygularını yönetebilen öğretmenler olarak yetiştirilmelidir.

Etnik köken dikkate alınarak okuldaki yabancı uyruklu öğrencileri bulunan sisteme dahil etme açısından özellikle üniversite psikolojik danışma merkezlerinde görev alan psikolojik danışmanlar için çeşitli eğitimler düzenlenmelidir. Bu tür hizmetlere bakanlıklar da maddi ve manevi destek olmalıdır.

5.2.2. Yeni Araştırmalara Yönelik Öneriler

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümleri kendi ülkelerinin kültürü ve kişiliklerine uygun kişilik testleri hazırlamalıdır. Geliştirilen bu testler lisans ve lisans üstü öğrenciler üzerinde uygulanabilir. Ayrıca testler, başarı düzeylerinin arttırılabilmesi için alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımları kullanılabilir.

İran ve Kuzey Kıbrıs psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri koordineli çalışmalı ve ülkeler arası kaynaşmayı esas alan çalışmalar yapmalıdır. Eğitim ve uygulanacak programlar kişilik özelliklerine göre değerlendirilmeli, özellikle İran'da cinsiyete bağlı eğitim ve yaklaşımlar üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Ebeveynler bu süreçte dahil edilmeli ve onlarla sağlıklı ve verimli iletişim kurulmalıdır. Bu konu ile ilgili danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik çeşitli araştırmalar yapılmalıdır. Cinsiyet rolleri ve cinsiyet ayrımcılığı sosyolojik olarak analiz edilmeli ve bu konuda faaliyetler önem kazanmalıdır.

Bireyi tanımak için kullanılacak test ve envanterler bugünün koşullarına ve kültürüne göre hazırlanmalıdır. Bunun yanı sıra ülkeye gelen öğrenci ve bireylerin kültürünü, inancını ve düşüncelerini anlamak ve o insanların ülkeye uyum sağlamalarını pekiştirmek için kültürleri tanımaya yönelik ölçekler de hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abbott, T. (2001). *Social and personality development*. United Kingdom: Psychology Press.
- Ahmadi, S. A. (2000). *An introduction to counseling and psychotherapy*. Dissertation Paper. Isfahan University, Iran.
- Akçalı, E. (2011). Getting real on fluctuating national identities: Insights from Northern Cyprus. *Journal of Antipode*, 43(5), 1725-1747.
- Akfırat, S. and Özkan, B.Ö. (2009). Strategic national/ethnic identity constructions: the northern cyprus case. *Researchgate Journal*, 52. 1-32.
- Aksoy, A. B., ve Çağla, G. (2008). Ortadoğu ülkelerinde aile yapısı ve çocuğa bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16 (1), 49-60.
- Aktaş, A. (2006). *Farklı kültürlerdeki yöneticilerin kişilik özelliklerine dayanarak liderlik anlayışlarının belirlenmesi: Türk ve Amerikan otel yöneticilerinin karşılaştırmalı analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Akterzi, Z. (2010). *KKTC'deki devlet okullarında rehber öğretmenlerin görevleri ve rehberlik hizmetleri konusundaki bilinçlilik düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Lefkoşa.
- Alacatlı, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinin zaman perspektifleri ile beş faktörlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Alam, S. (2017). *Ethnic identity and the state in iran*. New York: Wiley and Son.
- Al-Jurani, H.A.H. (2013). *Personality characteristics, trauma and symptoms of PTSD*. Doktora Tezi. Heriot Watt University, England.
- Antoniou, A. (2017) *Guidance and Counselling in Cyprus*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Arkonaç, G. (2009). *Meslek liselerinde matematik dersinde karşılaşılan sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Aslan, D. (2008). *Özel okullarda (avcılar ve beylik düzeyindeki özel okullar) öğrenim görmekte olan 16-18 yaş grubundaki öğrencilerin bazı kişilik özellikleri ile denetim odağı düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Aslan, S. ve Yalçın, M. (2013). Öğretmenliğe ilişkin tutumun beş faktör kişilik tipleriyle yordanması. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 42(197), 169.
- Atak, H. (2013). On maddeli kişilik ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *Noropsikiatri Arşivi Dergisi*, 50(4).
- Atasoy, A. (2011). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin nüfus coğrafyası/population geography of Turkish Republic of Northern Cyprus. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15).
- Azkhosh, M. and Asgari, A. (2014). Five factor model in iranian culture: A psychometrics analysis of neo-five factor inventory (NEO-FFI). *The International Journal of Indian Psychology*, 1(4), 2.
- Back, M. D. (2017). Editorial. *European Journal of Personality Dergisi*, 31(1), 3-7.
- Bahçekapılı, E. (2015). *Uzaktan eğitim öğrencilerinin akademik başarısının bireysel özellikler ile yordamlanması*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Balcıoğlu, R. (2003). Alevilik üzerine bir değerlendirme. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 28.
- Baltacı, A. (2017). Sınıf öğretmenlerinin erteleme davranışı eğilimleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 54-81.
- Beidoğlu, M., Dinçyürek, S. and Akıntuğ, Y. (2015). The opinions of school counselors on the use of information and communication technologies in school counseling practices: North Cyprus schools. *Computers in Human Behavior Journal*, 52, 466-471.
- Bilgesam, (Eylül 2015). *İran Eğitim Sistemi ve Türkiye-İran Eğitim İşbirliğine Etkileri*. Bilge Adamlar: Stratejik Araştırma Merkezi. Erişim: 21 Eylül 2015, <http://www.bilgesam.org/incele/1138/-iran-egitim-sistemi-ve-turkiye-iran-egitim-isbirligine-etkileri/#.Wkd6QNJI9dg>.
- Bohr, R., Landy, S. Gill, J., and Brace, C. (2002). *Counselling in schools*. Londra: Sage.
- Bowdon, T. B. (2017). *50 psychology classics: Your shortcut to the most important ideas on the mind, personality, and human nature*. United Kingdom: Quercus.

- Brown, D. (2002). The role of work and cultural values in occupational choice, satisfaction, and success: a theoretical statement. *Journal of Counseling & Development*, 80,48-56.
- Bulut, G. (2015). *In partial fulfillment of the requirements for the degree of master of science in the department of psychology*. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Burger, J. M. (2011). *Personality* (8th ed.). USA: Library of Congress.
- Burke, T.J. (2007). *Detecting malingering on the mmpi-2: An examination of the utility of combining the validity scales in a non-compensatory model*. Doktora Tezi. The Faculty of the Department of Psychology Western Kentucky University, Kentucky.
- Buss, D. M., and Hawley, P. H. (Ed.). (2010). *The evolution of personality and individual differences*. Oxford: Oxford University Press.
- Butcher, J. N. (2001). *Minnesota multiphasic personality inventory (MMPI)*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi elkitabı*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çağlar, E. (2011). *Özengen keman eğitimi alan öğrencilerin temel hedeflere erişme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (bir müzik kursu örneği)*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Cattell, H. E., and Mead, A. D. (2008). The sixteen personality factor questionnaire (16PF). *The SAGE handbook of personality theory and assessment*, 2(11), 135-178.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 207-237.
- Central Intelligence Agency. (Eylül 2011). The world fact book: Iran. Erişim Tarihi 21 Eylül 2016, <http://cia.gov/library/publications/the-world-fact-book/goes/ir.html-People>
- Cohen, R.J. and Swerdlik, M. E. (2013). *Psikolojik test ve değerlendirme - Psychological Testing and Assessment* (Çev. Prof. Dr. Ezel Tavşancıl). Ankara: Atalay.

- Cooper, A. J., Smillie, L. D., and Corr, P. J. (2010). A confirmatory factor analysis of the mini-ipip five-factor model personality scale. *Journal of Personality and Individual Differences*, 48(5), 688-691.
- Corr, P. J., and Matthews, G. (2009). *The cambridge handbook of personality psychology*. Cambridge University Press Publishing, New York.
- Costa, P. T. and McCrae, R. (2011). The five-factor model, five-factor theory, and interpersonal psychology. *Handbook of interpersonal psychology: Theory, research, assessment, and therapeutic interventions*: 91-104.
- Costa, P. T. and McCrae, R. R. (2006). *Personality in adulthood* (2nd ed). London: The Guilford Press.
- Darshani, R.K.N.D. (2014). A review of personality types and locus of control as moderators of stress and conflict management, *International Journal of Scientific and Research*, 4 (2).
- Dehne, M. und Schupp, J. (2007). Persönlichkeitsmerkmale im sozio-ökonomischen konzept, umsetzung und empirische eigenschaften. *Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung Dergisi* 26, 1-72.
- Demirtaş, Z. (2010). Okul kültürü ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(158).
- Demorest, A. (2005). *Psychologies grand theories*. United States: Lawrence Erlbaum Associates.
- Denollet, J., Conraads, V. M., Brutsaert, D. L., De Clerck, L. S., Stevens, W. J., and Vrints, C. J. (2003). Cytokines and immune activation in systolic heart failure: the role of type d personality. brain, behavior, and immunity. *PubMed Journal*, 17(4), 304-309.
- Deveciler, S. (2014). *Kişilerarası iletişim sürecinde popüler kültür ve kişilik ilişkisi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Di Jenso, J. (2005 Ağustos). *The other Freud*. Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2017, file:///C:/Users/user/Downloads/[James_DiCenso] The_Other_Freud_Religion_Culture(BookFi).pdf.
- Dilci, T. (2009). *Eğitim bilimleri alanında yürütülen lisansüstü eğitiminin öğrenci ve öğretim elemanları görüşlerine dayalı olarak durumunun değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı, Elazığ.

- Dinçyürek, S. and Uygarer, G. (2012). Conduct of psychological counseling and guidance services over the Internet: Converging communications. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 11(3).
- Doğan, T. (2012). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Sistem yayıncılık.
- Dumont, F. (2010). *A history of personality psychology*. Cambridge: University Press.
- Eastwick, J., Harden, K.P., Shukusky, J.A., Morgan, T. A. and Joel, S. (2017). Consistency and inconsistency among romantic partners over time. *Pub Med Dergisi*, 112(6), 838-859.
- Elliott, A. (2015). *Psychoanalytic theory: An introduction*. United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- EP-Nuffic. (2010). Education system in İran. *EP- Nuffic Journal*, CC BY-NC 3.0.
- EP-Nuffic. (2015). The İranian education system described and compared with the Dutch system. *EP-Nuffic Journal*, 2 (3).
- Erden, H. (2013). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eğitim sistemi*. Karşılaştırmalı eğitim sistemleri (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Eryılmaz, A. (2014). Relationship of peace attitudes with personality traits, gender and age groups. *Düşünen Adam Dergisi*, 27(2), 138.
- Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 189-203.
- Ewen, R.B. (2003). *An introduction to the theories of personality* (Gözden geçirilmiş altıncı baskı). London: Lawrence- Erlbaum Associates.
- Farnam, F., Pakgohar, M., and Mir-Mohammadali, M. (2011). Effect of pre-marriage counseling on marital satisfaction of Iranian newlywed couples: A randomized controlled trial. *Sexuality & Culture Journal*, 15, 141–152.
- Fatemi, A., Khodayari, L. and Stewart, A. (2015). Counseling in iran: history, current status, and future trends. *Journal of Counseling & Development*, 93(1), 105-113.
- Feist, G.J. (2006). *The psychology of science and the origins of the scientific mind*. USA: Library of Congress.

- Ferguson, E., Williams, L., O'Connor, R. C., Howard, S., Hughes, B. M., Johnston, D. W., and O'Carroll, R. E. (2009). A taxometric analysis of type-D personality. *Psychosomatic medicine Journal*, 71(9), 981-986.
- Fleg, J. (2010). Influence of latent toxoplasmosis on the phenotype of intermediate hosts. *Folia Parasitol*, 57, 81-87.
- Frey, A. and Balzer, L. (2003). Soziale und methodische kompetenzen der beurteilungsbogen smk: Ein messverfahren für die diagnose von sozialen und methodischen Kompetenzen. *Empirische Pädagogik Journal*, 17(2), 148-175.
- Gamwell, L and Solms, M. (2006). *Neurology to Psychoanalysis*. NY: Midstate Litho.
- Gleitman, H., Fridlund, A. J. and Reisberg, D. (2000). *Basic Psychology*. New York: Norton.
- Gorges, M. (2005). *Kulturstandards in Iran*. Deutschland: Wolters Kluwer.
- Greene, R. L. (2000). *The MMPI-2: An interpretive manual*. USA: Allyn & Bacon.
- Güner, O. (2013). 10-16 Yaş çocuk ve ergenler için erken dönem uyumsuz ölçekler takımı (ÇEŞÖT)'nın geçerlik, güvenirlik ve norm çalışması. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güven-Lisaniler, F., ve Uğural, S. (2001). Occupational segregation: the position of women on the north cyprus labor market. *Kadın/Woman 2000 Journal*, 2(1), 117-131.
- Habene, D. (2015). *Parental involvement on highschool students career choice in lafto district addis abbaba*. Yüksek Lisans Tezi, Addis Abbaba College of Education and Behavioral Studies School of Psychology, Etiyopya.
- Halmatov, S. (2016). Çocuk resimleri analizi ve psikolojik resim testleri. *Pegem Atıf İndeksi*, 2016(1), 1-160.
- Hampson, S.E. (2001). *The construction of Personality*. London and New York: Routledge Publishing.
- Hasan, O. (2013). İran islam devrimi ve şiîlik. *E-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 6(2), s-223.
- Haslam, N. (2007). *Introduction to personality and intelligence*. United States: Sage Publishing.
- Hassan, H. D. (2008). *Iran: Ethnic and religious minorities*. Congressional research service report for Congress. Erişim Tarihi; 6 Aralık 2017, <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL34021.pdf>

- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2006). Okulda verilen rehberlik hizmetlerinin problem planları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333-338
- Herdem, F.S. (2012). *İlköğretime devam eden parçalanmış ve tam aile çocuklarının rehberlik ihtiyaçlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Erciyes.
- Hermannson, G.L. (2017). *International Journal for the Advancement of Counselling*. Holland: Springer.
- Hersen, M. C., Jay, T., and Segal, D. (2006). *Personality and everyday functioning. Comprehensive handbook of personality and psychopathology*. USA: Wiley.
- Hossiep, R., Paschen, M. and Mühlhaus, O. (2000). *Persönlichkeitstests im Personalmanagement: Grundlagen, Instrumente und Anwendungen*. Deutschland: Hogrefe.
- Hunziker, M., ve Haas, L. (2006). *Building blocks of personality*. NY: Library of Congress.
- Huszczo, G. E. (2008). *Making a difference by being yourself*. California: Davies-Black Publishing.
- İran MEB. (2016). *Markaze Barnameriziye Moşavere ve Umure Farhangi*. (2016, Eylül). Psikolojik Danışma ve Kültürel Birimleri Planlama Merkezi.
- Jafari, P. (2010). *Der andere Iran: Geschichte und kultur von 1900 bis zur gegenwart*. Deutschland: CH Beck.
- Jehle, J. (2012). *Zusammenhang zwischen den big five persönlichkeitsmerkmalen und dem wohlbefinden*. Magisterarbeit. Franzens Universität, Deutschland.
- Kahraman, H. (2007). Hadis şerhinde mezhep faktörü. *Usûl İslam Araştırmaları Dergisi*, 7(7).
- Kajbafnezhad, H., ve Khanehkeshi, A. (2015). Predicting personality resiliency by psychological well-being and its components in girl students of Islamic Azad University. *I-Manager's Journal on Educational Psychology*, 8 (4), 11.
- Kajonius, P. and Mac G. E. (2017). *Personality traits across countries: Support for similarities rather than differences*. Erişim Tarihi: 3 Ocak 2018, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0179646>
- Kalafat, T. (2014). *Kariyer geleceği algısını etkileyen kişisel faktörlerin belirlenmesine yönelik bir model çalışması*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kasapçopur, A. (2007). Avrupa birliği ülkelerinde eğitim denetimi. Ankara: MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı Yayını.
- Kassin, S. (2003). *Psychology*. USA: Prentice-Hall.
- Kent, K.N. (2008). *The relationship between personality traits, vocational interest themes and college major satisfaction*. Doktora Tezi. University of Tennessee, Knoxville.
- Kesen, N.F. (2014). *Üniversite öğrencilerinin duygu stillerinin beş faktör kişilik özellikleri depresyon, anksiyete ve strese göre incelenmesi*. Doktora Tezi. Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Keser, A. (2006). *Çalışma yaşamında motivasyon*. İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.
- Kitayama, S. (2002). Culture and basic psychological processes: toward a system view of culture. *Psychological Bulletin Dergisi*, 128(1).
- Klaver, J.J. (2010). *From sport career to work career*. Yüksek Lisans Tezi. University of Amsterdam, Amsterdam.
- Köberl, S. (2015). *Psychopathische und narzisstische tendenzen*. Doctoral Dissertation. Universität Wien, Wien.
- Kokoszka, A. (Ağustos 2007). *State of Consciousness*. Erişim tarihi: 27 Ağustos 2017, file:///C:/Users/user/Downloads/[Andrzej_Kokoszka]_States_of_Consciousness_Models(BookFi).pdf.
- Köse, E. (2013). *Bilimsel araştırma modelleri*. Bilimsel araştırma yöntemleri kitabı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Köse, P. (2015). *Bir devlet lisesinde okuyan ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin ana baba açısından yordamlanması*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kruglanski, A.W ve Higgins, E.T. (Ed.) (2007). *Social Psychology*. New York: Guilford.
- Kumpulainen, K. and Wray, D. (2002). *Classroom interaction and social learning: from theory to practice*. United States: Routledge Falmer.
- Kuzgun, Y. (2014). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Pınar Matbaacılık.
- Lang, F. R., John, D., Lüdtke, O., Schupp, J. and Wagner, G. G. (2011). Short assessment of the big five: Robust across survey methods except telephone interviewing. *Behavior research methods Dergisi*, 43(2), 548-567.

- Leger, K.A., Childs, S.T., Turiano, N.A., and Almeida, D.M. (2016). Personality and stress related affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 111(6), 917–928.
- Levine, R., Rodrigues, A. and Ve Zelezny, L. (Ed.) (2008). *Looking back to inspire the future*. NY: Psychology.
- Lindholm, C. (2007). *Culture and identity*. USA: One world Publication.
- Lisaniler, F. G. and Uğural, S. (2000). Occupational segregation: the position of women on the north cyprus labor market. *Researchgate Journal*, 2 (1) 117-131.
- Lomeli, M.A. (2013). *The impact of mentoring on matriculation into physician assistant school*. Masters Thesis. Boston University, USA.
- Malkoç, A. (2011). *Öznel iyi oluş müdahale programının üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Marcelle, T.A. (2014). *A correlational study of explicit and implicit personality traits*. Yüksek Lisans Tezi. University of Hartford, USA.
- McLeod, S. A. (2007). *Nature nurture in psychology*. Erişim tarihi: 14 Kasım 2017, www.simplypsychology.org/naturevsnurture.html
- McLeod, S. A. (2017). *Type A personality*. Erişim Tarihi: 29 Aralık 2017, www.simplypsychology.org/personality-a.html
- Mees, U. and Schmitt, A. (2008). Goals of action and emotional reasons for action. A modern version of the theory of ultimate psychological hedonism. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 38(2), 157-178.
- Mete, Cengiz (2006). *İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile iş tatminleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Morgan, C. T. King. R, Weisz. JR and Schopler. J. (2004). *Introduction to Psychology*. USA: McGraw-Hill.
- Moutafi, J., Furnham, A., and Crump, J. (2003). Demographic and personality predictors of intelligence: A study using the NEO personality inventory and the Myers–Briggs type indicator. *European Journal of Personality*, 17(1), 79-94.

- Müezzinoğlu, S. (2014). *Romantik ilişkilerde aldatma: bağlanma boyutları, kişilik özellikleri ve ilişki bağlanımı*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Ankara.
- Myers, I. and Myers, P. (2010). *Gifts differing: Understanding personality type*. Boston: Nicholas Brealey Publishing.
- Nehzat, A., Maryam, H., Hedyeh, A., SeyyedMohammad, S., Amir Rashid, S. and Ramin, V. (2013). Reviewing personality types of A, B, C, D and its effect on performance of managers of organizations. *Institute of Interdisciplinary Business Research Dergisi*, 5 (1).
- Okyar, O. (2016). İslami mezhepler arası çatışmaların temelleri: Bir model arayışı. *Akademik Orta Doğu Dergisi* 11(1).
- Ortiz, M. (2012). *Culturally responsive multicultural education*. Yüksek Lisans Tezi. St. John Fisher College, USA.
- Owen, F. K., Damirchi, E. S., and Molei, B. (2013). İki orta doğu ülkesinde psikolojik danışma ve rehberlik: Türkiye ve İran. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1).
- Owen, F. K., Kepir, D. D., Özdemir, S., Özlem, U.L. A. Ş& Yılmaz, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3).
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Personality Development. *Current Approaches in Psychiatry Journal*, 4 (4), 566-589.
- Özdiyar, Ö. (2015). *Saygılı ve etik zihin özellikleri açısından sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve öğrenci düzeylerinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Ankara.
- Paivandi, S. (2006). *Education in the islamic republic of iran and perspectives on democratic reforms*. Doi: Erişim Tarihi: 15 Eylül 2016, https://lif.blob.core.windows.net/lif/docs/default-source/future-of-iran/iran_ed_paivandi981bd9473fe868a48e88ff000099fd0c.pdf?sfvrsn=0
- Pervin, L. A. (2003). *The science of personality*. United Kingdom: Oxford University press.
- Petticrew, M. P., Lee, K., and McKee, M. (2012). Type A behavior pattern and coronary heart disease: Philip Morris's "crown jewel". *American journal of public health*, 102(11), 2018-2025.

- Piotrowski, N. A. (Ed). (2000). *Psychology basics*. USA: Library of Congress.
- Polat, S. (2009). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik kişilik özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1).
- Press, R. (2016). *Mürekkep testi* (Bozsu, B, Çev.) Ankara: Buzdağı.
- Priester, P. E. (2008). Mental health counseling in the Islamic Republic of Iran: A marriage of religion, science, and practice. *Journal of Counseling and Values*, 52(3), 253-264.
- Rashidvash, V. (2013). Iranian people: Iranian ethnic groups. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(15), 216-226.
- Read, S., Vogler, G. P., Pedersen, N. L. & Johansson, B. (2006). Stability and change in genetic and environmental components of personality in old age. *Personality and Individual Differences Dergisi*, 40(8), 1637-1647.
- Rennison, N. (2001). *Freud and Psychoanalysis*. England: Pocket Essentials.
- Rieber, R. W. (2009). *Library of the history of psychology theories*. USA: Springer.
- Robinson, M. (2014). *A study in the relationship between personality, computer self efficacy and computer competency*. Yüksek Lisans Tezi. Humboldt State University, USA.
- Roeyvik, J.O. (2009). *The role of personality in stress, burnout and help-seeking*. Dissertation. Department of Behavioral Sciences in Medicine Faculty of Medicine, Oslo.
- Rogers, C. L. (2005). *An investigation of the big five and narrow personality traits and in relation to academic performance*. Doktora Tezi. The University of Tennessee, Knoxville.
- Rosenthal, T. L., and Zimmerman, B. J. (2014). *Social learning and cognition*. United States: Academic Press.
- Ryckman, R. M. (2008). *Theories of personality* (9th ed.). USA: Library of Congress.
- Sadeghi, A. (2012). *Know your personality type better*. Rasht: Danesh.
- Safi, A. (2016). *The organizations, rules and regulation of education in Iran*. İran: Gannadiye Faranse Publishing.
- Şahin, N. H., Basim, H. N. ve Akkoyun, N. (2011). A-Tipi kişilik ve stres ilişkisinde üç önemli bileşen: Öfke, etkisiz basa çıkma ve iş saplantısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(68), 31.
- Sanai Zaker B. (2001). *Mabani e Rahnamaei ve Moşavere (Danışmanlık ve Rehberliğin Temelleri)*. Tahran: Entesharate Besat.

- Saroglou, V. (2002). Religion and the five factors of personality: A meta-analytic review. *Personality and individual differences Journal*, 32(1), 15-25.
- Schultz, D. P. and Schultz, S. A. (2009). *Theories of personality*. USA: Wadsworth.
- Şengül, C. M. (2008). *Örgüt çalışanlarının kişilik, iş tatmini ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Manisa.
- Sharma, T. N. (2010). Technical vocational education and training focusing on soft skills in reference to school sector reform in Nepal. *Technical and Vocational Education and Training Development Journal*, 1(10), 5-17.
- Stulz, R. M., and Williamson, R. (2003). Culture, openness, and finance. *Journal of financial Economics*, 70(3), 313-349.
- Süren, S., Örucü, E. & Çağrı, İ. (2016). Banka çalışanlarında tükenmişlik ve beş büyük kişilik özellikleri arasındaki ilişki: Bir Alan Araştırması. Yönetim ve Ekonomi: *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 247-262.
- Tamer, Y. (2010). *Basic changes in iranian education system before and after the islamic revolution*. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Araştırmaları Bölümü, Ankara.
- Tang, F. W. (2017). *Clinician's ratings of four computer-based interpretation programs for the minnesota multiphasic personality inventory-2 for psychotic disorders*. Doctoral Dissertation. Alliant International University, California.
- Taşker, Ç. (2003). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki sınıf öğretmenlerinin ilkökul rehber öğretmenlerine ilişkin görüşleri, önem derecesine göre nasıl sıralanmaktadır?* Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Lefkoşa.
- Tatlılıoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramı'na göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(17), 939-971.
- Tekin, Ö.A. (2012). Yabancılaşma ve 5 faktör kişilik özellikler arasındaki ilişkiler: Antalya kemerdeki beş yıldızlı otel işletmeleri çalışanları üzerinde bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 15-30.

- Türk, F. (2010). *Lise öğrencilerinin eğitimde yabancılaşma sorunu: Ankara ili yenimahalle ilçesi iki genel lise örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı, Ankara.
- Türküm, A. S. (2004). Developing a scale of attitudes toward seeking psychological help: Validity and reliability analyses. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 26(3), 321-329.
- UNESCO (2012). Adult and youth literacy. *Unesco Dergisi*, 26, 1-4.
- UNICEF (2015). Unief Annual Report. (2017, Eylül). United Nations Children's Fund.
- Warren, D.B. (2011). *The relationship between computer anxiety, personality and organisational effectiveness*. Yüksek Lisans Tezi. Department of Psychology, University of the Witwatersrand, Afrika.
- Wilson, A. D., Krause, S., Dingemanse, N. J., and Krause, J. (2013). Network position: a key component in the characterization of social personality types. *Behavioral Ecology and Sociobiology*, 67(1), 163-173.
- Yang, C., Richard, G., and Durkin, M. (2016). The association between myers-briggs type indicator and psychiatry as the specialty choice. *International Journal of Medical Education*, 7, 48-51.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Young, K. R., Weed, N. C., McCabe, B. J., Pudumjee, S. B., and Williams, J. E. (2016). Development of a q-set for MMPI-2 research with substance abusing populations in the USA. *Journal of Cogent Psychology*, 3(1), 1223900.
- Zoebernig, K. (2008). *Revision des persönlichkeitsinventars B5: skalen offenheit für erfahrungen, verträglichkeit und gewissenhaftigkeit*. Doktorarbeit. Universitaet, Wien.
- Zolala, F. (2010). Data collection after massive natural disasters (focusing on Bam earthquake, Iran). *Disaster Prevention and Management Dergisi*, 19, 541-547.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu (Türkçe)

Değerli Öğrenci,

Bu ölçme formu yüksek lisans tezim için oluşturulmuştur. Lütfen maddeleri dikkatlice okuyup size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz. Anketi başındaki yönergelerde belirtildiği şekilde değerlendiriniz. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. İşaretlediğiniz bilgiler sadece araştırmacı tarafından bilinecek ve kesinlikle gizli kalacaktır. Verdiğiniz cevaplar araştırma amacı ile kullanılacaktır, o yüzden adınızı yazmanıza gerek yoktur. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Emine Akça

Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz:	a) kız	b) erkek
2. Bu bölümü isteyerek mi seçtiniz?	a) evet	b) hayır
3. Mezhebiniz:	a) Şii	b) Sünni
4. Etnik kökeniniz:		

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu (Farsça)

دانشجویان عزیز :

این پرسشنامه برای پایان نامه من آماده شده است . لطفا سوالات زیر را خوانده و با دقت پاسخ دهید .

لطفا سوالات پرسشنامه را صادقانه جواب بدهید . و هیچکدام را خالی نگذارید .

همه پاسخ هایی که شما می دهید محرمانه می ماند و فقط من آنها را میخوانم .

پاسخ های شما فقط برای هدف تحقیقاتی استفاده میشود ، بنابراین احتیاجی به نوشتن نام خود ندارید .

با تشکر از همکاری شما

فرم اطلاعات شخصی:

1- جنسیت : 1- زن 2- مرد

خیر-2 ب له-1 ؟ اید کرده اند تخاب دان شگاه این در را خود ت حص دلی رش ته شما ای ا-

3- به کدام فرقه مذهبی تعلق دارید ؟

4- از چه قوم و نژاد و ملیتی هستید ؟

Ek 3. Beş Faktör Kişilik Envanteri (Örnek Sorular)

Maddedeki ifadenin size hiç uymadığına ve sizi hiç anlatmadığına inanıyorsanız	Tamamen Yanlış	Yanlış	Ne doğru ne yanlış	Doğru	Tamamen Doğru
(1) Tamamen Yanlış, (2) Yanlış, (3) Ne doğru ne yanlış, (4) Doğru, (5) Tamamen Doğru					
1. Sık sık bir şeylerin ters gitmesinden kaygılanırım.					
2. Neşeli ve canlı bir insanım.					
3. Bir çok entelektüel merakım vardır.					
4. İnsanların iyi niyetli olduğunu varsayarım.					
5. Bir türlü düzenli biri olamıyorum.					
6. Beni kızdırmak zordur.					
7. Kalabalık partilerden hoşlanırım.					
8. Bazen bir şiir okurken ya da bir sanat eserine bakarken içimde bir ürperme ya da bir heyecan dalgası hissedirim.					
9. Olmam gerektiğinde iğneleyici ve incitici davranabilirim.					
10. Yaptığım her şeyin mükemmel olması için çabalarım.					
11. Başka insanlarla ilişkilerimde gaf yapmaktan korkarım.					
12. Bazen mutluluktan yerimde duramam.					
13. Somut ve gerçekçi olmayan düşüncelere dalmakta zorlanırım.					
14. Durumları ne olursa olsun başka insanlardan daha iyi olmadığını düşünürüm.					
15. Bir konuda harekete geçmeden önce daima sonuçlarını düşünürüm.					
16. Tanıdığım insanlar aptalca şeyler yaptıklarında onlar adına utanırım.					
17. İnsanlarla çene çalmaktan pek fazla zevk almam.					
18. Canlı bir hayal dünyam vardır.					
19. İsteddiğimi elde etmek için gerekirse insanları istediğim doğrultuda yönlendirmek için kandırmaya hazırım.					
20. Başladığı işleri her zaman bitiren üretken birisiyim.					
21. Bazen aklıma korkunç düşünceler gelir.					
22. Çok aktif bir insanım.					
23. Felsefi tartışmaları sıkıcı bulurum.					
24. Dik kafalı ve inatçıyım.					
25. Tamamen ahlaki ilkelerim doğrultusunda yasarım.					
26. Çok fazla stres altında olduğumda bazen hiçbir iş yapamaz olurum.					
27. Sık sık heyecan duymaya ihtiyacım olur.					
28. Bazı kokular ya da uzak yerlerin isimleri gibi tuhaf şeyler bende güçlü duygular uyandırabilir.					
29. Yaşlı ve yoksullar için ne yapsak azdır.					
30. Ara sıra, düşünmeden hareket ettiğim olur.					
31. Gelecek hakkında ender olarak endişe duyarım.					
32. Uzun süre tek başıma kaldığımda başka insanlara gerçekten ihtiyaç duyarım.					
33. İnsanlar soyut ve teorik konularda konuştuklarında ilgimi kaybederim.					
34. Kızmakta haklıda olsam kızgınlığımı ifade etmekten çekinirim.					
35. Belirli hedeflerim var ve o hedeflere doğru düzenli bir biçimde çalışıyorum.					
36. İnsanların benimle dalga geçmeleri ya da alay etmeleri beni pek utandırmaz.					
37. Arkadaşlarıma karşı güçlü duygusal bağlılığım vardır.					

Ek 4. İran Kültürüne Göre Uyarlanmış Beş Faktör Kişilik Envanteri (Örnek Sorular)

پرسشنامه پنج عاملی شخصیت نئو

ردیف	گویه ها	کاملاً موافق	موافقم	نظري ندارم	مخالقم	کاملاً مخالفم
1	من آدم نگرانی هستم.					
2	من دوست دارم همیشه آدم هاي زيادي دور و برم باشند.					
3	من دوست ندارم وقتم را با خیالبافی هدر بدهم.					
4	من سعی می کنم با همه افرادي که ملاقات می کنم، خوش رفتار و مودب باشم.					
5	من اشیاء متعلق به خودم را مرتب و پاکیزه نگه می دارم.					
6	من اغلب خود را کمتر از دیگران حس می کنم.					
7	من لبخند زدن به افراد بیگانه و بیرون رفتن با آنها را کار آسانی می دانم.					
8	من وقتی راه صحیح رفتاري را بیابم، به همان می چسبم و ادامه می دهم.					
9	من اغلب اوقات با اعضاي خانواده ام بگو مگو دارم.					
10	من به خوبی می توانم خود را طوري هدایت کنم که کارهایم به موقع انجام شود.					
11	وقتی زیر فشار استرس زيادي هستم، بعضی مواقع احساس می کنم دارم از هم می پاشم.					
12	من خود را لزوماً آدم امیدواري نمی دانم.					
13	مشاهده الگوهاي متجلی در هنر و طبیعت، برای من بسیار جالب است.					
14	بعضی از مردم مرا آدمی خودگرا و خودخواه می دانند.					
15	من در کارهایم خیلی بی برنامه نیستم.					
16	من به ندرت احساس استرس و افسردگی می کنم.					
17	من واقعاً از صحبت کردن با دیگران لذت می برم.					
18	من معتقدم اگر به دانش آموزان اجازه داده شود که به سخنرانی هاي بحث انگیز گوش کنند فقط باعث سردرگمی و گمراهی آنان خواهد شد.					
19	من ترجیح می دهم بیشتر با دیگران همکاری کنم تا با آنها به رقابت بپردازم.					
20	من سعی می کنم تا وظایف محوله را با وجدان کاري انجام دهم.					
21	من اغلب خود را دچار تنش و وحشت زندگی حس می کنم.					

ÖZ GEÇMİŞ

1970 yılında Sivas'ta doğdu. İlköğrenimini Almanya'da Grundschule-Hauptschule in Weiherhammer'da okudu. Orta öğrenimini Amerika'da James Groves High School'da tamamladı. 2002 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü İngilizce Dili Öğretmenliği Anabilim Dalından mezun oldu. Aynı bölümün Almanca Öğretmenliği Anabilim Dalında yandal yaptı. 2003-2006 yılları arasında Pınar Kolejinde öğretmenlik, 2006-2011 yılları arasında TOBB Üniversitesinde okutmanlık yaptı. 2011 yılından itibaren Gazi Üniversitesinde okutmanlık yapmaktadır. 2014 yılında Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik programında yüksek lisans yapmaya başladı. Evli ve üç çocuk sahibidir.

%4

<

>

1

ucmaz.home.uludag.e...
İnternet Kaynağı

%1

>

2

www.bilgesam.org
İnternet Kaynağı

%1

>

3

library.cu.edu.tr
İnternet Kaynağı

%1

>

4

www.sobiad.org
İnternet Kaynağı

%1

>

5

acikerisim.selcuk.edu.t...
İnternet Kaynağı

%<1

>

6

egitim.ege.edu.tr
İnternet Kaynağı

%<1

>

7

acikerisim.deu.edu.tr
İnternet Kaynağı

%<1

>

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Kişilik kavramı eski zamanlardan beri çalışma ve araştırma konularına önemli bir faktör olarak katılmış ve hakkında çeşitli kuramlar oluşturulmuştur. Litaratürde kişilik, doğuştan gelen biyolojik özelliklerle, çevreden gelen sosyal etmenlerin etkileşerek bir bütün olarak ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, kişilik, kalıtsal özelliklerin ve çevrenin bir ürünüdür (Burger, 2011). Bir diğer yaklaşım ise kişiliği, insanın nesnel ve özel yönleri olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım insanın duygu, düşünce ve davranış özellikleri açısından farklı olduğunu savunmuştur (Demorest, 2005). Aslan (2008) ise kişiliğin, doğuştan gelen (kalıtsal) özellikler ve içinde yer aldığı çevrenin etkisi ile oluştuğunu belirtmiştir.

Aslan'a göre, kişilik geçmişin, mevcut zamanın ve geleceğin oluşturduğu bir